

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
HISTORICKÝ ÚSTAV

Diplomová práce

ŽIVOT VE VZPOMÍNKÁCH

***(PREZENTACE STAROBYLOSTI A UROZENOSTI BUQUOYŮ, CZERNINŮ
Z CHUDENIC A SCHWARZENBERGŮ)***

Vedoucí práce: Mgr. Zdeněk Bezečný, Ph. D.

Autor práce: Bc. Hana Rudová

Studijní obor: Historie navazující

Ročník: II.

2009

Prohlašuji, že jsem práci *Život ve vzpomínkách (Prezentace starobylosti a urozenosti Buquoyů, Czerninů z Chudenic a Schwarzenbergů)* vypracovala samostatně, s použitím pramenů a literatury uvedených v závěrečném seznamu.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., v platném znění, souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

.....

Bc. Hana Rudová

V Žichovicích 27. července 2009

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu diplomové práce panu Mgr. Zdeňku Bezecnému, Ph.D. za cenné rady, kritické připomínky a metodické vedení práce. Dále bych chtěla za vstřícný přístup a pomoc poděkovat zaměstnancům Státního oblastního archivu v Třeboni a pracoviště v Jindřichově Hradci. Mé díky patří i pracovníkům Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Českých Budějovicích za umožnění fotografování na státním hradě v Rožmberku nad Vltavou. Stejně tak děkuji i všem ostatním, kteří mi jakýmkoli způsobem pomohli.

Anotace

Život ve vzpomínkách (Prezentace starobylosti a urozenosti Buquoyů, Czerninů z Chudenic a Schwarzenbergů)

V období „dlouhého“ 19. století, v době ohrožení samé podstaty šlechtictví, chtěli aristokraté přiblížit význam svých rodů. K tomu využívali různé formy prezentace: vzhledu venkovských rezidencí, budování rodinných hrobek, účast na historických výstavách.

Tato diplomová práce se zabývá formami prezentace vznešenosti tří jihočeských šlechtických rodů – Buquoyů, Czerninů z Chudenic a Schwarzenbergů. Důraz klade na stavební aktivitu aristokratů či vizuální představení starobylosti a urozenosti, stranou však nenechává literární činnost archivářů či jiné formy prezentace.

V 19. století se šlechtická sídla upravovala v duchu historismu, ale svou roli sehráli i samotní stavebníci, jejich (umělecké) zájmy a představy o dějinách. V některých případech podhalí tato práce také inspirace a motivy, které příslušníky jihočeské šlechty k náročným přestavbám vedly.

Notice

Life in memories (Presentation of the ancientry and the nobility of the Buquoys, the Czernins of Chudenice and the Schwarzenbergs)

During the “long” 19th century, when the principle of nobility as such was in great danger, aristocrats wanted to demonstrate the importance of their family. To do so, they used various forms of the presentation: the appearance of rural residences, building family tombs and participation in exhibitions with historical themes.

This thesis takes an interest in the forms of presentation of the nobility by three South-Bohemian noble families – Buquoys, Czernins of Chudenice and Schwarzenbergs. It focuses not only on the building activity of aristocrats and the visual representation of the ancientry and the nobility but also on the literary work of archivists and other forms of the presentation.

In the 19th century the manors were redone in style of historicism, however, an important role was played by the proprietors themselves, their (artistic) hobbies and ideas about history. In some cases this thesis also uncovers the inspirations and motives that led (the members of the South-Bohemian aristocracy) to such demanding reconstructions.

Obsah

1.	Úvod	8
1.1.	Literatura	9
1.2.	Prameny	14
2.	Paměťová studia	17
2.1.	Problémy s „pamětí“	18
2.2.	Místa paměti a druhý život	20
3.	Historismus v české architektuře	22
3.1.	Historismus, romantismus, romantický historismus?	22
3.2.	Kořeny a inspirace českého historismu	23
3.3.	Historizující architektura šlechtických sídel v českých zemích	24
3.3.1.	Počátky romantického historismu v zámeckých parcích	26
3.3.2.	Vrchol českého historismu	27
3.3.3.	Historismus a památková péče	27
3.4.	Historismus a romantismus v zámeckých interiérech	28
3.5.	Schwarzenbergové, téměř nedostižný vzor	29
3.5.1.	První projevy historismu na schwarzenberských panstvích	29
3.5.2.	Symbol českého gotického revivalu: Hluboká nad Vltavou	31
3.5.3.	Obnova pamětihodností podle Schwarzenbergů	32
3.5.4.	Historizující interiéry Schwarzenbergů	34
4.	Buquoyové	37
4.1.	Na počátku byly Nové Hrady	37
4.2.	Jiří Jan Buquoy a jeho Rožmberk	39
4.3.	„Stále jsou naši mrtví s námi ...“	52
4.4.	Ferdinand Buquoy a gotický revival na Hauensteinu	55
5.	Czerninové	58
5.1.	Krásný Dvůr a Petrohrad	58
5.2.	„Milé, tolik milované Chudenice“	60
5.3.	Jemčina	62
5.4.	Jindřichův Hradec	64
6.	Závěr	73
6.1.	Stavebníci	75
6.2.	Prezentace starobylosti a urozenosti	79

Prameny a literatura	84
Nevydané prameny	84
Vydané prameny	85
Literatura	86
Přílohy	99
Seznam příloh	99
Obrazové přílohy	103

1. Úvod

„To všecko je tak dávno, že to ani už není pravda. Snad jen odkazem umělců dávných hypnotizování truchlíme nad vysněným obrazem.“

František Gellner¹

Aristokratická společnost „dlouhého“ 19. století žila v době, jež se výrazně odlišovala od předchozích epoch, a musela se s nastalou situací vyrovnat. Musela reagovat na ústup z výsluní, na ztrátu politického postavení, na zmenšení ekonomického vlivu, na opuštění prestižní kulturní či společenské sféry a částečně na ohrožení samé podstaty šlechtictví. Byl na ni vyvíjen tlak, aby prokázala nárok na význačné, privilegované postavení. Není tedy divu, že se šlechtici utíkali ke vzpomínkám na klidnější a šťastnější časy, na slavnou a úspěšnou minulost, kterou si připomínali konvenčními i méně obvyklými způsoby – někteří šlechtici chtěli skutečně žít v minulosti, a tak na svých panstvích pořádali rytířské turnaje nebo se procházeli po hradbách svých „středověkých sídel“ v brnění, jiní aristokraté své předky oslavovali tím, že navázali na jejich úspěšné politické, vojenské nebo správní kariéry, a řada dalších využila možnosti (symbolické) prezentace vznešenosti rodu ve svých rezidencích.

Předkládaná práce chce přiblížit možnosti rodové prezentace v „dlouhém“ 19. století (přesněji v letech 1780 až 1938), a to skrze stavební aktivitu aristokratů, skrze zařízení a výzdobu jednotlivých venkovských sídel, ale také skrze oslavné spisy a publikační činnost šlechtických archivářů anebo další méně obvyklé způsoby prezentace (jako například představení rodu na významné výstavě). Pokud to současný stav výzkumu a stav pramenné základny dovolí, odhalí tato práce inspirace a podněty vedoucí k (pře)stavbám konkrétních hradů a zámků a také přiblíží životní osudy několika stavebníků, jejichž představy, požadavky i city úpravy zásadním způsobem ovlivnily. Půdorysem našeho bádání se stal jižní cíp Českého království, ovšem s ohledem na pozemkovou držbu Buquoyů, Czerninů z Chudenic² i Schwarzenbergů zavítáme také do jihozápadních a severozápadních Čech.

¹ František GELLNER, *Vášeň, co do rána zchladne*, Praha 2002, s. 41.

² Jméno tohoto českého rodu bývá psáno ve dvou formách – Černínové z Chudenic a Czerninové z Chudenic. Variantu Černín volíme v naší práci (i s ohledem na jistou tradici a starší literaturu) pro muže

1.1. Literatura

Architektura podstatné části 19. století představovala v kunsthistorickém pojetí poněkud kontroverzní téma, o kterém se hojně a bouřlivě diskutovalo, jak v úvodu své práce připomenul Jindřich Vybíral.³ V českém prostředí mu však byla věnována pozornost již v prvních dvaceti letech minulého století. Jako první vybízel ve svém článku ke studiu architektury Vincent Kramář⁴ a ke světské novogotické architektuře se vyjádřili také Ješek Hofman, Zdeněk Wirth a Antonín Matějček⁵

Soustavněji se studium romantického historismu rozvíjelo od osmdesátých let 20. století, kdy byly napsány první práce zaměřené na architektonické řešení vnějších i vnitřních prostorů.⁶ Vrcholného zájmu se historismus a romantismus dočkal na přelomu 20. a 21. století, když vznikala řada prací postihující všechny roviny umění – architekturu, malířství, sochařství, umělecké řemeslo, odívání. Dané problematice se dlouhodobě věnuje Marie Mžková, jež se soustředí na obecnou rovinu historismu, jeho východiska a vlivy ze zahraničí.⁷ Historismus na Moravě a ve Slezsku se stal jedním z témat Pavla Zatloukala, který se neomezil jen na statický popis staveb, ale snažil se odhalit inspirace a vzory, a tak zasadit moravský a slezský historismus do evropského kontextu.⁸ Významným badatelem období historického romantismu je Jindřich Vybíral zabývající se jednak aristokratickými sídly, jednak architektury dané epochy.⁹ K danému tématu má blízko badatelská činnost Květy Křížové,¹⁰ jež se dlouhodobě soustředila na

a ženy, kteří žili v době středověku a raného novověku. Variantu Czernin preferujeme pro příslušníky a příslušnice rodu, jež žili v „dlouhém“ 19. století.

³ Jindřich VYBÍRAL, *Století dědiců a zakladatelů. Architektura jižních Čech v období historismu*, Praha 1999,

s. 11 – 24.

⁴ Vincent KRAMÁŘ, *Architektura v devatenáctém století*, Památky archeologické 61, 1914, s. 99 – 104; 209 – 221.

⁵ Ješek HOFMAN, *Pražské novogotické stavby profánní*, Památky archeologické 69 – 70, 1922 – 1923, s. 69 – 87; Zdeněk WIRTH – Antonín MATĚJČEK, *Česká architektura 1800 – 1900*, Praha 1922.

⁶ Historizující architektuře se částečně ve své syntéze věnovala Marie Benešová a historizující interiéry šlechtických sídel stojí ve středu odborného zájmu Marie Pospíšilové. Marie BENEŠOVÁ, *Česká architektura v proměnách dvou století*, Praha 1984; Marie POSPÍŠILOVÁ, *Historizující zámecký interiér Čechách*, Umění 27, 1979, s. 296 – 321; TATÁŽ, *Romantické zámecké interiéry*, Ústí nad Labem 1986.

⁷ Marie MŽKOVÁ, *Romantický historismus, novogotika*, Sychrov – Bítov 1995; TATÁŽ (ed.), *Kamenná kniha. Sborník k romantickému historismu – novogotice*, Praha 1997.

⁸ Pavel ZATLOUKAL, *Příběhy z dlouhého století. Architektura z let 1750 – 1918 na Moravě a ve Slezsku*, Olomouc 2002.

⁹ J. VYBÍRAL, *Století; Týž, Česká architektura na prahu moderní doby. Devatenáct esejů o devatenáctém století*, Praha 2002.

¹⁰ Květa KŘÍŽOVÁ, *Z obrazové sbírky na zámku Orlík*, Památky a příroda 10, 1985, s. 131 – 142; TATÁŽ, *Josef Schütz (1774 – 1851). Zapomenutý kreslíř a památkář*, Památky a příroda 16, 1991, s. 203 – 208; TATÁŽ, *Zobrazení historických interiérů vídeňských interiérů a rezidencí v našich sbírkách*, Zprávy památkové péče 52, 1992, s. 1 – 8 a souhrnně TATÁŽ, *Šlechtický interiér 19. století v dobových zobrazeních ze zámeckých sbírek*, Praha 1993.

zobrazení šlechtických interiérů 19. století i na jejich autory a také Naděždy Blažíčkové-Horové, která přibližuje malířství v tomto období.¹¹ Souhrnné, přehledné a kvalitní zpracování dějin umění podstatné části „dlouhého“ 19. století v Čechách a na Moravě navíc poskytují *Dějiny českého výtvarného umění*.¹²

S českým prostředím byly úzce svázány práce zahraničních historiků a historiček, zejména z Německa a Rakouska. Několik významných knih o historismu a romantismu vzešlo z pera rakouské historičky architektury a umění Renaty Wagner(ové)-Rieger(ové). Ta se nevěnovala pouze architektuře 19. století, avšak dokázala postihnout vývoj rakouské architektury od středověku po modernu.¹³ Další, neméně zajímavé práce publikoval Heinz Biehn, jehož badatelský zájem směřoval k aristokratickým sídlům a jejich parkům v německých zemích.¹⁴ Životnímu milieu – sídlům, jejich vnitřnímu vybavení i zahradnímu umění u Liechtensteinů a Schwarzenbergů před rokem 1848 – se věnoval Hannes Stekl.¹⁵ V neposlední řadě nesmíme opominout obsáhlou publikaci o klasicismu a historismu uspořádanou Rolfem Tomanem.¹⁶

K historismu a jeho stavbám v jižních Čechách se váží i životy příslušníků tří aristokratických rodů, a sice Buquoyů, Czerninů z Chudenic a Schwarzenbergů. Literatura vztahující se k těmto rodům je různě bohatá. Všechny rody jsou však zachyceny v *Ottově slovníku naučném*¹⁷ a nechybí v rozličných přehledech české šlechty.¹⁸

Pokud jde o (Longueval-) Buquoye, nejvíce pozornosti jim věnoval Pavel Koblasa ve své práci *Buquoyové: stručné dějiny rodu* poskytující přehled jak o jednotlivých členech rodiny, tak o buquoyových državách v Čechách.¹⁹ Patrně nejznámějším členem

¹¹ Naděžda BLAŽÍČKOVÁ-HOROVÁ (ed.), *Dějiny v obrazech. Historické náměty v umění 19. století v Čechách*, Praha 1997.

¹² *Dějiny českého výtvarného umění* III/1 – 2, Praha 2001.

¹³ K dějinám architektury 19. století Renate WAGNER(OVÁ)-RIEGER(OVÁ), *Wiens Architektur im 19. Jahrhundert*, Wien 1970; TATÁŽ, *Das Haus der österreichischen Akademie der Wissenschaften*, Wien – Köln – Graz 1972; TATÁŽ – Walter KRAUSE, *Historismus und Schloßbau*, München 1975.

¹⁴ Heinz BIEHN, *Residenz der Romantik*, München 1970. Heinz Biehn přispěl i do několika kolektivních děl jako například *Gartenkunst*, München 1966; *Park Wilhelmshöhe*, München – Berlin 1962; *Schloß Wilhelmshöhe*, München – Berlin 1962.

¹⁵ Hannes STEKL, *Aristokratie im Vormärz. Herrschaftstill und Lebensformen der Fürstenhäuser Liechtenstein und Schwarzenberg*, Wien 1973, s.

¹⁶ Rolf TOMAN (ed.), *Neoclassicism and Romanticism. Architecture – Sculpture – Painting – Drawings 1750 – 1848*, Cologne 2000.

¹⁷ *Ottův slovník naučný* IV, Praha 1891, s. 943 – 944; *Ottův slovník naučný* VI, Praha 1893, s. 623 – 627; *Ottův slovník naučný* XXIII, Praha 1905, s. 83 – 93.

¹⁸ *Siebmacher's grosses und allgemeines Wappenbuch*, Nürnberg 1886; Milan FIALA – František STELLNER – Jan ŽUPANIČ, *Encyklopedie knížecích rodů zemí Koruny české*, Praha 2001; Vladimír POUZAR a kol., *Almanach českých šlechtických rodů*, Praha 2001; Petr MAŠEK, *Modrá krev. Minulost a přítomnost 445 šlechtických rodů v českých zemích*, Praha 2003³.

¹⁹ Pavel KOBLASA, *Buquoyové: stručné dějiny rodu*, České Budějovice 2002.

buquoyského rodu se stal císařský vojevůdce Karel Bonaventura Buquoy. Jeho životním osudům však byla v české historiografii věnována minimální pozornost. Tento nedostatek do jisté míry napravil francouzský historik Olivier Chaline, který se zabýval některými aspekty generálova života a kariéry ve své obsáhlé práci o bělohorské bitvě.²⁰ Co se dalších příslušníků rodu Buquoy týče, poměrně velké oblibě se těšil jihočeský polyhistor Jiří František Buquoy, přesněji jeho vědecký a kulturní odkaz.²¹ Práce o ostatních členech rodiny mají charakter dílčích studií.²²

Značnému zájmu se těšili Černínové, respektive Czerninové z Chudenic. Pozornost badatelů směřovala jednak k výrazným osobnostem tohoto rodu v době barokní,²³ jednak k černínské sběratelské činnosti a mecenátu. Přestože i 19. století bylo spojeno s významnými osobnostmi chudenického rodu, tak jim nebyla věnována velká pozornost. Výjimku v tomto ohledu představuje podrobný životopis Evžena I. Karla Czernina z pera Adolfa Hradeckého²⁴ a stručný medailon Evžena II. Jaromíra Czernina od Pavla Koblasy.²⁵

Největší badatelský zájem již od sklonku 19. století směřuje k rodu Schwarzenbergů. K dispozici jsou jednak souhrnná pojednání,²⁶ jednak stručnější i obsáhlejší biografie jednotlivých příslušníků a příslušnic rodu,²⁷ z nichž v poslední době

²⁰ Olivier CHALINE, *La bataille de la Montagne Blanche (8 novembre 1620). Un mystique chez les guerriers*, Paris 1999.

²¹ Robert TEICHL, *Goethe und Georg Graf von Buquoy*, Wien 1905; Ernst HIRSCH, *Graf Georg Buquoy (1781 – 1851). Ein vergessener Goetheanist*, Wien 1975; Miloslav MAN, *Cestovní deníky Jiřího Františka Buquoye z cest do Francie a Itálie v letech 1803 až 1805*, České Budějovice 2004 (Diplomová práce Historického ústavu Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích); Miroslava KURUCOVÁ a kol., *Jiří František Buquoy (1781 – 1851): vědec vynálezce a podnikatel*, České Budějovice 2008.

²² Margarete BUQUOY(OVÁ), *Hrabě Jan Buquoy, sociální reformátor doby osvícenství*, Feldkirchen – Westerham 2004; Aleš VALENTA, *Bankrot Karla Kajetána Buquoye: geneze, průběh důsledky*, Jihočeský sborník historický 76, 2007, s. 58 - 96.

²³ Zde připomínáme zvláště editorskou a badatelskou činnost Zdeňka Kalisty. Zdeněk KALISTA, *Humprecht Jan Černín jako mecenáš a podporovatel výtvarných mění v době své benátské ambassady 1660 až 1663*, Památky archeologické 5 – 77, 1928 – 1930, s. 53 – 78; TÝŽ, *Diviš Černín*, Praha 1932; TÝŽ, *Mládí Humprechta Jana Černína z Chudenic. Zrození barokního kavalíra*, Praha 1932; TÝŽ (ed.), *Korespondence císaře Leopolda I. s Humprechtem Janem Černínem z Chudenic*, Praha 1936; TÝŽ (ed.), *Korespondence Zuzany Černínové z Harasova s jejím synem Humprechtem Janem Černínem z Chudenic*, Praha 1941.

²⁴ Adolf HRADECKÝ, *Evžen Černín z Chudenic: jeho život, dílo a odkaz*, Jindřichův Hradec 1997.

²⁵ Pavel KOBLASA, *Hrabě Eugen Czernin, aristokrat a lidumil*, České Budějovice 1998.

²⁶ Antonín MARKUS, *Rod knížat ze Schwarzenberku*, in: Schwarzenberská ročenka 1935, s. 25 – 85; Karl SCHWARZENBERG, *Geschichte des reichsständigen Hauses Schwarzenberg*, Neustadt an der Aisch 1963; Jiří ZÁLOHA, *Stručné dějiny rodu knížat ze Schwarzenberga*, Hluboká nad Vltavou b.d.

²⁷ Zde pouze výběrově Jan Bedřich NOVÁK, *Polní maršál Karel kníže Schwarzenberg. Historický portrét podle rodinné korespondence*, Praha 1913; Karel SCHWARZENBERG (ed.), *Lancknechta Bedřicha ze Schwarzenberga Španělský deník a Zrození revolucí*, Praha 1937 (Jemnice 1992³); Jiří ZÁLOHA, *Eleonora ze Schwarzenberku*, *Obnovená Tradice* 4, 1994, č. 9, s. 6 -7; TÝŽ, *Adolf Josef ze Schwarzenberku*, *Obnovená Tradice* 5, 1995, č. 11, s. 23; TÝŽ, *Jan Adolf II. ze Schwarzenberku*, *Obnovená Tradice* 4, 1994, č. 9, s. 5 – 6; TÝŽ, *Jan Nepomuk Schwarzenberg*, *Obnovená Tradice* 3, 1993, č. 8, s. 17 – 18.

vynikají práce Mileny Lenderové, která se zabývala ženami schwarzenberské rodiny,²⁸ a Zdeňka Bezecného, jenž se věnuje orlické linii Schwarzenbergů.²⁹

O intenzitě zájmu o knížecí rod Schwarzenbergů svědčí i publikace *Schwarzenbergové v české a střeoevropské kulturní historii*.³⁰ Ve čtyřech tematických okruzích (časově ohraničených 18. a 20. stoletím) se autoři věnovali krajinářské tvorbě Schwarzenbergů například na Hlubocku anebo Čimelicku, drobným stavbám na schwarzenberských panstvích a větší prostor byl dán sakrální sféře. Autoři se soustředili i na práci různých umělců pro Schwarzenbergy. Nemalá pozornost byla věnována jednotlivým osobnostem rodu a rozličným etapám jejich života a také každodennímu životu na šlechtickém sídle. Práce se zaměřuje na uměleckou, památkářskou a kulturní sféru života na schwarzenberských panstvích, ale dokázala se vyhnout pověstným a podrobně probádaným tématům (zejména zámku v Hluboké nad Vltavou). Je na škodu, že obsáhlá publikace postihuje jen oblast jižních Čech a chybí jakýkoli příspěvek k schwarzenberským panstvím ve středních a severních Čechách či dokonce v německy mluvících oblastech.

Literatura ke šlechtickým sídlům jižních Čech je poměrně bohatá. Podrobný popis rezidencí a jejich stavebně historického vývoje podávají Sedláčkovy *Hrady, zámky a tvrze Království českého*.³¹ Významné jsou *Soupis památek historických a uměleckých* poskytující přehled o stavebním vývoji, ale také popisující vnitřní vybavení i oceňované předměty.³²

²⁸ Milena Lenderová zpřístupnila deníky Eleonory a Gabriely ze Schwarzenbergu a je autorkou biografie Pauliny ze Schwarzenbergu. Milena LENDEROVÁ, *Paříž rok 1808. Deník Eleonory ze Schwarzenbergu*, *Minulost Západočeského kraje* 33, 1998, s. 161 – 197; TATÁŽ, *Tragický bál. Život a smrt Pavlína ze Schwarzenbergu*, Praha – Litomyšl 2004; TATÁŽ – Jarmila PLŠKOVÁ (edd.), *Gabriela ze Schwarzenbergu: Krátká cesta životem a Evropou*, Praha 2006

²⁹ Zdeněk BEZECNÝ, *Schwarzenbergové a jejich Orlický*, *Jihočeský sborník historický* 68, 1999, s. 129 – 146; TÝŽ, *Marie Anna ze Schwarzenbergu*, in: Milena Lenderová (ed.), *Eva nejen v ráji. Žena v Čechách od středověku do 19. století*, Praha 2002, s. 155 – 164 a souhrnně TÝŽ, *Příliš uzavřená společnost. Orličtí Schwarzenbergové a šlechtická společnost v Čechách v druhé polovině 19. a na počátku 20. století*, České Budějovice 2005.

³⁰ Martin GAŽI (ed.), *Schwarzenbergové v české a střeoevropské kulturní historii*, České Budějovice 2008.

³¹ August SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze Království českého. Díl čtvrtý – Vysočina a Tábořsko*, Praha 1995³; TÝŽ, *Hrady, zámky a tvrze Království českého. Díl jedenáctý – Prácheňsko*, Praha 1997³; TÝŽ, *Hrady, zámky a tvrze Království českého. Díl sedmý – Písecko*, Praha 1996³; TÝŽ, *Hrady, zámky a tvrze Království českého. Díl třetí – Budějovsko*, Praha 1994³.

³² Josef BRANIŠ, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Česko – budějovickém*, Praha 1900; Antonín CECHNER, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Kaplickém*, Praha 1921; František MAREŠ – Jan SEDLÁČEK, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Třeboňském*, Praha 1900; Josef NOVÁK, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Jindřichu – hradeckém*, Praha 1901; Josef SOUKUP, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Píseckém*, Praha 1910.

Hesla Český Krumlov, Hluboká nad Vltavou, Jindřichův Hradec, Nové Hrady, Orlík nad Vltavou, Rožmberk nad Vltavou a Třeboň se vyskytují v přehledech kulturních a uměleckých památek, které byly vydávány v sedmdesátých a osmdesátých letech 20. století.³³

Velmi inspirativní a významnou prací vztahující se k projevům romantického historismu v jižních Čechách je kniha Jindřicha Vybírala *Století dědiců a zakladatelů. Architektura jižních Čech v období historismu*, jež byla vydána v roce 1999. V úvodu své práce se Jindřich Vybíral zabýval definicí historismu a problematikou paradoxního postavení historismu v rámci dějin umění. V následujících kapitolách byla velká pozornost věnována stavební aktivitě hlubocko-krumlovské linie Schwarzenbergů: novogotické úpravě zámku v Hluboké nad Vltavou, vzniku hrobky v Třeboni – Domaníně, stavbám hospodářských i sakrálních budov a také osobnostem významných schwarzenberských architektů. Svůj zájem směřoval autor ke stavební činnosti Buquoyů v Nových Hradech a Rožmberku nad Vltavou i následníka rakouského trůnu Františka Ferdinanda d'Este v Chlumu u Třeboně. Stejně tak byly popsány historizující stavby v jihočeských městech (České Budějovice, Tábor, Bechyně). Přínos Vybíralovy knihy představuje inovativní pohled na historismus a snaha postihnout architekturu tohoto slohu jednak ve společenské rovině, jednak ve sféře krajinné. Zvláště u šlechtických rezidencí hledal Jindřich Vybíral vzory a inspiraci. Pokusil se také interpretovat některé prvky a motivy a poodhalit důvody, jež k jejich užití zadavatele vedly. Značným nedostatkem je poznámkový aparát, zejména nepřesné citace archivních pramenů.

V neposlední řadě existuje dostatek průvodců po aristokratických sídlech.³⁴ Ty se vydávají od sedmdesátých let 19. století do dnešních dnů, a tak představují ucelený a zajímavý soubor informací o jednotlivých hradech a zámcích, u kterého můžeme sledovat společenské změny i proměny vnímání stavebních památek.

³³ Pouze ilustračně Emanuel POCHE a kol., *Umělecké památky Čech 1 – 4*, Praha 1977 – 1982; Karel TRÍŠKA a kol., *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. [V] Jižní Čechy*, Praha 1986.

³⁴ Zde pouze výběrově Eva ŠAMÁNKOVÁ, *Český Krumlov: městská památková rezervace, státní zámek a památky v okolí*, Praha 1961; Zdena FLÁŠKOVÁ, *Český Krumlov: historická část města, hrad a zámek*, České Budějovice 2002; Heinrich MAŠEK, *Schloss Frauenberg im südlichen Böhmen*, Budweis 1875; Antonín MARKUS, *Zámek Hluboká a zámek Ohrada s lesním a lovcím museem, stručný přehled dějinný a průvodce*, České Budějovice 1934; Marie POSPÍŠILOVÁ, *Hluboká*, Praha – České Budějovice 1993; František KOTOUN – František LEGO, *Jindřichův Hradec a jeho okolí*, Praha b.d.; Antonín MATĚJČEK – Karel TRÍŠKA, *Jindřichův Hradec: zámek a město*, Praha 1944; Luděk JIRÁSKO, *Jindřichův Hradec: hrad a zámek*, Praha 1994; Pavel KOBLASA, *Nové Hrady*, České Budějovice 1999; Jiří KOSTKA, *Orlík. Státní hrad a okolí*, Praha 1956; Marcela DVOŘÁKOVÁ, *Orlík*, b.m. 1993; Hans WALTENBERGER, *Ortskunde von Rosenberg*, Kaplitz 1908; Jiří KUTHAN, *Rožmberk*, České Budějovice 1987; Jan POSPÍŠIL, *Památky Třeboně a okolí*, Třeboň 1911; Adolf KALNÝ, *Třeboň: město a zámek, příroda na Třeboňsku*, České Budějovice 1997.

Rozliční průvodci se často soustředí na popis jednotlivých objektů, a to jak na detailní popis stavebního vývoje (zvláště u Českého Krumlova a Jindřichova Hradce), tak na podrobný popis místností, jejich zařízení a uměleckých sbírek.

Pozornost je zaměřena také na historii vybraných jihočeských sídel. Obecně platí, že v průvodcích spíše převládá líčení staršího dějinného období spjatého se středověkými Vítkovci a raně novověkými „pány zlaté a červené pětিলisté růže“ (zejména s Jáchymem, Zachariášem, Adamem II. a Jáchymem Oldřichem z Hradce a s Vilémem a Petrem Vokem z Rožmberka) a jejich dědici, tedy se Slavaty, Zrinskými ze Serynu a Švamberky. Složitější situace v průvodcích nastává u novověkých majitelů aristokratických rezidencí, když svou roli hraje dominující stavební sloh a doba, ve které byl příslušný průvodce vydán. U romantických sídel, u Hluboké, Orlíku a Rožmberku, je jejich vzhled úzce svázán se Schwarzenbergy a Buquoyi a těmto rodům byl v průvodcích vždy věnován dostatečně velký prostor. Pokud jde o ostatní sídla, o Český Krumlov, Jindřichův Hradec, Nové Hrady a Třeboň, v průvodcích vydávaných před rokem 1945 se autoři zabývali novodobými majiteli poměrně detailně, průvodci z padesátých až osmdesátých let 20. století se novověkým vlastníkům věnovaly minimálně a v průvodcích z posledních patnácti let jsou i modernější dějiny podrobně zpracovány.

1.2. *Prameny*

Prezentace starobylosti a urozenosti jednotlivých rodů vycházela z (po)vědomí představitelů a představitelk jednotlivých rodin o historii, z jejich estetických požadavků a případně zájmů. Při poznávání příslušníků či příslušnic šlechtických rodů a jejich vnitřního, myšlenkového světa mají zásadní význam jejich osobní pozůstalosti, které jsou součástí rodinných archivů. V našem případě se jedná o rodinný archiv Buquoyů (uložený ve Státním oblastním archivu v Třeboni), rodinný archiv Czerninů z Chudenic (nacházející se ve Státním oblastním archivu v Třeboni, na pracovišti v Jindřichově Hradci)³⁵ a rodinné archivy schwarzenberské sekundogenitury a primogenitury (uložené ve Státním oblastním archivu v Třeboni, respektive na pracovišti v Českém Krumlově).

³⁵ V případě Czerninů z Chudenic je situace komplikovanější. V souladu s archivním zákonem je tento fond považován za neuspořádaný. Co se však osobních pozůstalostí ze staršího období týče, ty byly přeuspořádány černínskými archiváři v první polovině 20. století a je tedy možné tyto archiválie více méně bez omezení využívat. Pokud jde o Czerniny žijících v „dlouhém“ 19. století, jejich osobní pozůstalosti jsou nedotčené a lze z nich využít jen dílčí prameny osobní povahy, zejména deníky.

V osobních pozůstalostech šlechticů se obvykle nachází osobní doklady jako křestní, oddací a úmrtní list (eventuelně výpisy z příslušných matrik) a také cestovní pasy. Vyskytují se dokumenty týkající se vzdělání (kupříkladu krasopisná cvičení, slovníčky, maturitní vysvědčení a zejména ve druhé polovině „dlouhého“ 19. století doklady univerzitních studií), případně zahraničních studijních cest a vojenské služby, respektive kariéry. Řada písemností se váže k veřejné aktivitě šlechtice, a to jak ke správě rodinného majetku, tak ke společenské činnosti (tedy k politické kariéře, členství v různých spolcích). Obsáhlá bývá korespondence jednak s rodinnou a stavovskými přáteli, jednak s úředníky a zaměstnanci. V neposlední řadě nesmíme opominout archivní prameny vztahující se k zájmům aristokratů.³⁶ Pokud jde o osobní pozůstalosti šlechticů, obsahují osobní doklady a občas také doklady vzdělávání. Zajímáme-li se o veřejnou aktivitu paní a dívek, tak v jejich pozůstalosti nacházíme důkazy o charitativní činnosti, podpoře potřebných, mecenátu umělcům a někdy správy majetku (nejčastěji se objevuje koupě a prodej nemovitosti). Nechybí dokumenty týkající se zájmové činnosti a korespondence.

Jednotlivé části osobních pozůstalostí mužů a žen jsou různě obsáhlé, což je spojeno se zachovalostí fondů a zvláště s osobními preferencemi individua. Se studovaným tématem úzce souvisí prameny týkající se koníčků šlechticů a šlechticů (zájem o historii země, panství a rodu a s ní svázané dějiny umění, zájem o botaniku a zahradní architekturu, vlastní výtvarná nebo vědecká činnost). Stejně důležitým pramenem je korespondence s rodinou a přáteli, v níž mohly být a bývaly zmínky o probíhajících stavebních pracích, a korespondence se zaměstnanci, zejména řediteli jednotlivých panství, v níž byly instrukce a pokyny pro úpravy.

O průběhu oprav a stavebních prací jsme dobře informováni díky písemnostem uloženým v archivech konkrétních velkostatků³⁷ – objevuje se zde jak rozsáhlý účetní materiál (který velmi podrobně přibližuje jednak náklady na stavební činnost, jednak nastiňuje sezónnost prací či přerušení prací v důsledku nenadálých krizí a problémů), tak korespondence mezi vedoucím panství, stavebníkem, architektem či stavitelem nebo dodavateli. V pozdějším období nechybí ani různá povolení či ohlášení stavebních a restaurátorských prací na příslušném úřadě.

³⁶ Státní oblastní archiv Třeboň (dále jen SOA Třeboň), Rodinný archiv Buquoyů (dále jen RA Buquoyů), Pozůstalost Jiřího Jana Buquoye, kart. 228 – 233; TAMTÉŽ, Pozůstalost Karla Bonaventury Buquoye, kart. 251 – 266; TAMTÉŽ, Pozůstalost Ferdinanda Nikodéma Buquoye, kart. 268 – 269.

³⁷ Jedná se o uspořádané fondy Velkostatek Chudenice, Velkostatek Petrohrad a Velkostatek Rožmberk. V případě fondu Velkostatek Krásný Dvůr jsou uspořádány pouze listiny a u fondu Velkostatek Nové Hrady jsou uspořádány pouze mapy a plány.

O vybavení vnitřních prostor vypovídají inventární soupisy, které zároveň poskytují informace o tom, které předměty byly považovány za historicky a umělecky cenné.³⁸ Po formální stránce lze rozlišovat dva typy inventářů. První druh inventáře byl veden podle toho, z čeho jsou předměty vyrobeny, případně k čemu sloužily a kdy se používaly. Druhý typ přehledů předmětů byl veden po jednotlivých místnostech. Výjimkou ale nebyly ani inventáře kombinující obě výše uvedené formy.

Při studiu inventářů je třeba mít na paměti, že úroveň i detailnost zpracování závisela na požadavcích šlechtice i na znalostech autora. Při vzniku soupisů docházelo k opisování a přebírání údajů, mohly vzniknout nepřesnosti a omyly, případně mohl být důraz kladen na některé předměty (a jiné mohly být opomíjeny). Další úskalí představuje označení místností – číslování místností stejně jako pojmenování proslulých místností se obvykle neměnilo, ovšem označení jako „velký salon“, „modrý pokoj“, „dětská ložnice“ se v průběhu desetiletí mohla týkat několika odlišných místností v rozličných částech staveb.

Přesto představují inventáře významný komparativní materiál – díky nim lze sledovat přeměny a proměny jednotlivých interiérů v průběhu „dlouhého“ 19. století. Některé inventární seznamy se používaly i v pozdějších letech, a tak se v nich objevují škrty, poznámky o přesunech předmětů z jedné místnosti do druhé a eventuálně do depozitáře. Tyto změny jsou dobře patrné, pokud inventáře vznikaly v kratších časových intervalech.

Ve fondech jednotlivých velkostatků (výjimečně i v rodinných archivech) jsou uloženy také plány jednotlivých sídel, a to jak situační plány, tak návrhy větších či menších oprav a přestaveb. V neposlední řadě mohou tyto fondy obsahovat staré fotografie. Plány i fotografie opět představují výborný komparativní materiál, který názorně dokresluje stavebně historický vývoj i památkářskou obnovu budov.

³⁸ SOA Třeboň, Velkostatek Rožmberk (dále jen Vs Rožmberk), Inventáře zařízení ve Starém a Novém zámku v Rožmberku, inv. č. 561, sign. III F 6b, kart. 48 a 49; SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, Velkostatek Chudenice (dále jen Vs Chudenice), Inventáře „nového zámku“ u sv. Wolfganga u Chudenic, inv. č. 3039, sign. VI J 2, kart. 324; SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, Velkostatek Jindřichův Hradec (dále jen Vs Jindřichův Hradec), Inventář zámku v Jindřichově Hradci, inv. č. 408 – 417, sign. VI J, kniha č. 408 – 417; SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, Vs Jindřichův Hradec, Inventář na zámku Jindřichův Hradec – nábytek, obrazy, sklo, porcelán, šatstvo, inv. č. 4474, sign. VI I 2, kart. 535.

2. Paměťová studia

Peter Burke ve své proslulé práci o škole Annales³⁹ připomněl řadu inspirativních témat a podnětů, které z jejího prostředí vzešly. V části zaměřené na činnost francouzských historiků v osmdesátých letech 20. století vyzdvihl významný počín na poli moderních paměťových studií, edici Pierra Nory *Les lieux de mémoire*. V sedmi svazcích tohoto díla jsou obsaženy sto třicet dvě studie zabývající se konstituováním francouzského národa od dob Velké francouzské revoluce a věnujících se symbolům národní identity, jakými byli a jsou trikolóra, Marianne, Vítězný oblouk na Champs-Élysées, bitva u Verdunu anebo cyklistický závod Tour de France.

Ačkoli jsou *Les lieux de mémoire* „základním stavebním kamenem moderních memory studies“,⁴⁰ za hlavního teoretika (historické) paměti je označován Maurice Halbwachs se svým spisem *Les cadres sociaux de la mémoire*. Na tuto práci rozdílnými způsoby reagovalo několik autorů z rozličných společenských disciplín. V centru jejich zájmu stála především Halbwachsova poněkud kontroverzní teze, že paměť mimo společnost není možná, tedy že existuje pouze kolektivní paměť.⁴¹

Moderní paměťová studia rychle zakotvila v české historiografii. Již v devadesátých letech minulého století vyšly první knihy věnované paměti, respektive mýtům a stereotypnímu uvažování o dějinách. Jednalo se o příspěvek Jiřího Raka *Bývali Čechové*⁴² a publikace literárního historika Vladimíra Macury *Šťastný věk, Znamení zrodu a Český sen*.⁴³ V nich se zkoumaly nejpopulárnější české legendy 19. a 20. století (například mýtus svatého Václava, mýtus Bílé hory, mýtus Julia Fučíka). Autoři se zabývali konstituováním mýtů, sledovali proměnu vidění rozličných osobností a událostí v časovém horizontu a také se věnovali vnímání těchto legend v soudobé společnosti. Téma mýtu a stereotypu je dodnes živé, jak ukázaly články v časopisu *Dějiny a současnost* z posledních let.⁴⁴ Odlišný charakter měl počín Zdeňka Hojdy a

³⁹ Peter BURKE. *Francouzská revoluce v dějepisectví. Škola Annales (1929 – 1989)*, Praha 2004.

⁴⁰ Radmila Švaříčková-Slabáková upozornila také na anglické kořeny „memory studies.“ Radmila ŠVAŘÍČKOVÁ-SLABÁKOVÁ, *O paměti, historii, vědomí a nevědomí*, *Dějiny – teorie – kritika* 4, 2007, s. 232 – 255, zde s. 233.

⁴¹ K Maurici Halbwachsovi a jeho dílu *Les cadres sociaux de la mémoire* Doubravka OLŠÁKOVÁ, *K diskusi o paměti v českém kontextu „druhého života“*, *Dějiny – teorie – kritika* 1, 2004, s. 269 – 280, zde s. 270 – 274; R. ŠVAŘÍČKOVÁ-SLABÁKOVÁ, *O paměti*, s. 238. K reakcím a revizím Halbwachsových myšlenek D. OLŠÁKOVÁ, *K diskusi*, s. 276 – 278; R. ŠVAŘÍČKOVÁ-SLABÁKOVÁ, *O paměti*, s. 239 – 244.

⁴² Jiří RAK, *Bývali Čechové. České historické mýty a stereotypy*, Praha 1994.

⁴³ Vladimír MACURA, *Šťastný věk. Symboly, emblémy a mýty 1948 – 1989*, Praha 1992; TÝŽ, *Znamení zrodu. České národní obrození jako kulturní typ*, Jinočany 1995; TÝŽ, *Český sen*, Praha 1998.

⁴⁴ Jako příklad uveďme Ivan ŠEDIVÝ, *T. G. Masaryk: zrozen k mýtu. Chudý chlapec, který se proslavil*, *Dějiny a současnost* 29, 2007, č. 1, s. 14 – 16; Jakub RÁKOSNÍK, *Naše zlatá léta. Mýtus ekonomické*

Jiřího Pokorného *Pomníky a zapomínky*,⁴⁵ který bývá přičleňován k průkopnickým dílům českých paměťových studií. V této práci byl zájem směřován nikoli jen k různým sochám a sousoším, ale k pomníkům jako symbolům, jako místům vzpomínky, úcty a také nenávisti, nebo chcete-li k pomníkům jako produktům určitého myšlení o dějinách.

Prezentace významu individua a vytváření vzpomínek v rámci obřadů spojených s pohřbem člověka se staly jedním z témat českých paměťových studií. Sledují se jak pohřební průvody, tak funerální památky – náhrobní desky či pomníky i rodinné hrobky.⁴⁶ Výjimečnou pozici mezi nimi zaujímají příspěvky Jana Galandauera týkající se První světové války a vzpomínkových slavností.⁴⁷

V české historiografii byla paměť podle francouzského vzoru zkoumána ve vztahu k 19. a 20. století. Co se předchozího období týče, paměti ve středověku se již v polovině devadesátých let minulého století věnoval Petr Čornej⁴⁸ a na nový trend na počátku třetího tisíciletí reagoval přední odborník na raný středověk a teoretik Dušan Třeštík.⁴⁹

„Memory studies“ se promítly i do prací zaměřených na období raného novověku – paměť však bývá úzce propojována se symbolickou komunikací a s rodinnou prezentací starobylosti a urozenosti. Toto uchopení je jasně patrné ve sborníku *Paměť urozenosti*.⁵⁰ Je v něm představeno šlechtické sídlo, jeho architektura i vnitřní zařízení jako jistý symbol urozenosti. Legendy i rodové genealogie jsou vnímány jako způsob přenosu informace ve šlechtické společnosti, kdežto pravidelně zastávaný úřad odkazuje spíše k rodinné tradici. Pozornost je věnována také vztahu paměti a „posledních věcí člověka.“

2.1. Problémy s „pamětí“

Přestože se paměťová studia jeví jako pevně ukotvená v české historiografii, naráží na problematickou a nevyhraněnou terminologii. Objevuje se skupina pojmů, u nichž

vyspělosti první republiky, *Dějiny a současnost* 30, 2008, č. 3, s. 14 – 16; Peter MACHO, *Bohatýr i mučedník. Mýtus Milana Rastislava Štefánika*, *Dějiny a současnost* 30, 2008, č. 7, s. 14 – 16.

⁴⁵ Zdeněk HOJDA – Jiří POKORNÝ, *Pomníky a zapomínky*, Praha – Litomyšl 1996.

⁴⁶ Pavel KRÁL, *Smrt a pohřby české šlechty na počátku novověku*, České Budějovice 2004; Václav GRUBHOFFER, *Paměť rodu v zrcadle smrti. Funerální obřady v rodině Schwarzenbergů v občanské době*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Paměť urozenosti*, Praha 2007, s. 188 – 208; Roman PRAHL, *Umění náhrobků v českých zemích 1780 – 1830*, Praha 2004, J. VYBÍRAL, *Století*, s. 72 – 82.

⁴⁷ Jan Galandauer se zabýval zejména bitvou u Zborova a jejím „druhým životem.“ Své poznatky zveřejnil v několika článcích a shrnul v Jan GALANDAUER, *2. 7. 1917. Bitva u Zborova*, Praha 2002.

⁴⁸ Petr ČORNEJ, *Lipanské ozvěny*, Praha 1995.

⁴⁹ Dušan TŘEŠTÍK, *Mýty kmene Čechů (7. – 10. století). Tři studie ke „starým pověstem českým“*, Praha 2003; TÝŽ, *O dějinách a paměti*, *Dějiny – Teorie – Kritika* 1, 2004, s. 107 – 113.

⁵⁰ Václav BŮŽEK – Pavel KRÁL (edd.), *Paměť urozenosti*, Praha 2007.

není zcela patné, zda se mohou používat jako synonyma, nebo zda charakterizují odlišné věci.

Jako problematická se jeví již sama paměť. V encyklopediích české provenience je paměť popisována z hlediska fyziologického a psychologického – je vnímána jako schopnost vybavit si předchozí události a zážitky.⁵¹ Pozoruhodné vymezení paměti se objevuje ve *Slovníku naučném*, kde byla paměť popsána jako znovuvzkříšená představa a částečně je ztotožněna s představivostí. Paměť je tu zároveň chápána jako celé lidské vědomí a jako podstata lidství.⁵²

Historik Jan Galandauer ovšem připomněl že „*paměť představuje přítomnost minulosti, její psychickou i intelektuální rekonstrukci, která má zajišťovat kontinuitu času a čelit stále změně, a tvoří základní prvek identity.*“⁵³ Do jisté míry podobné pojetí paměti přinesl i kulturní geograf Peter Howard: „*Existence posmrtného ocenění uchovála celé dědictví a veškeré věci (v tomto případě vzpomínky) jako ponaučení pro přítomnost.*“⁵⁴ „Guru paměťových studií“ Pierre Nora chápal paměť jako „historii druhého stupně“, kterou definuje jako „*historii v rozmanitých vyjádřeních ... zajímavějších se více o důsledky než o příčiny; ... zajímavější se více o jejich znovuvyužití a stále zneužívání i jejich vliv na následující existenci než o «wie ist eigentlich gewesen»;* zajímavější se více o způsob ustanovování a předávání tradic než o tradice samotné.“⁵⁵

V naší práci se bude hojně skloňovat spojení rodová paměť. Tu vnímáme jako formu historického (po)vědomí o časově vzdálených událostech, jež přispěly k větší slávě rodu, ke zvýšení prestiže a společenského postavení rodiny, eventuelně k rozšíření majetku.

Paměť bývá chápána i jako zastřešující výraz pro legendy, mýty a tradice. Legendu lze v pojetí „memory studies“ chápat nikoli jako prostou pověst, výtvar lidové kultury a slovesnosti, ale spíše jako specifický druh „druhého života“, který je svázán s dávnou minulostí, o níž nemáme spolehlivé zprávy. Mýtus je standardně vnímán jako báje, smyšlenka mající symbolický význam, avšak v koncepci paměťových studií jsou mýtem spíše stereotypní úvahy o osobnostech a dějinných událostech.

⁵¹ *Ottův slovník naučný* XIX, Praha 1902, s. 128 - 129; *Masarykův slovník naučný* V, Praha 1931, s. 487; *Komenského slovník naučný* VIII, Praha 1938, s. 494.

⁵² *Slovník naučný* VI, Praha 1867, s. 64.

⁵³ J. GALANDAUER, 2. 7. 1917. *Bitva*, s. 99.

⁵⁴ Peter HOWARD, *Heritage. Management, Interpretation, Identity*, London – New York 2003, s. 95.

⁵⁵ Ho Tai HUE-TAM, *Remembered Realms. Pierre Nora and French National Memory*, *The American Historical Review* 106, 2008, s. 906 – 922.

Co se „tradice“ týče, toto slovo můžeme vnímat několika způsoby: tradice jako ústní vyprávění o nějaké události,⁵⁶ tradice jako synonymum folkloru,⁵⁷ anebo tradice jako společenský jev vycházející ze vzpomínek na minulá chování určité společenské skupiny a určující soudobé formy chování, jinými slovy tradice jako dlouhodobě ustálená zvyklost.⁵⁸ Doubravka Olšáková však upozorňuje na definici Erica Hobsbawma, podle kterého je tradice „souhrn zvyklostí ..., který se pokouší opakováním, ... vštípit určité hodnoty a určité normy.“⁵⁹ Zároveň se tu upozorňuje na potřebu odlišit tradici od zvyku a ustálených konvencí. Tradici v našem případě chápeme jako souvislé pokračování jakékoli činnosti a aktivity (jak společenské, tak politické), a to minimálně ve třech po sobě následujících generacích.

V nepolepší řadě nesmíme zapomenout na vztah paměti a historie, jenž je vnímán jako rozporuplný, neboť řečeno slovy Pierra Nory: „Paměť je život, je citová a kouzelná, proto se snáší pouze s těmi detaily, které jí vyhovují, žije se vzpomínkami, které jsou nejasné, rozporné, obecné nebo nestálé, je náchylná ke všem přenosům, zastíráním, škrtnutím i projekcím. Historie je neúplná rekonstrukce toho, co už není, je to obraz minulosti.“⁶⁰

2.2. Místa paměti a „druhý život“

Spolu s historickým vědomím, povědomím a pamětí se v posledních letech stále častěji objevuje i spojení „místo paměti“. To lze chápat jako místo spojené s významnou událostí, která se v jisté symbolické rovině zapsala do povědomí většiny obyvatelstva dané oblasti.

Při zkoumání „míst paměti“ narážíme na jedno úskalí – tato místa se liší svým významem. Existují nadnárodní „místa paměti“ (jako příklad uveďme Waterloo a Osvětim) a národní „místa paměti“ (v českém prostředí jako příklad poslouží bělohorská pláň, ve francouzském Verdun, ve španělském Guernica). Vedle nich stojí regionální a lokální „místa paměti“, tj. místa mající hlubší význam pro určitou komunitu (v případě šlechtických rodů to mohou být rodinná sídla a hrobky, v případě vesnic boží muka a drobné křížky). V neposlední řadě nesmíme opominout ani ryze soukromá „místa paměti“.

⁵⁶ *Slovník naučný IX*, Praha 1888, s. 534; *Komenského slovník naučný X*, Praha 1938, s. 355.

⁵⁷ *Ottův slovník naučný XXV*, Praha 1906, s. 625 – 626.

⁵⁸ *Masarykův slovník naučný VII*, Praha 1933, s. 318 – 319.

⁵⁹ D. OLŠÁKOVÁ, *K diskusi*, s. 277.

⁶⁰ R. ŠVAŘÍČKOVÁ-SLABÁKOVÁ, *O paměti*, s. 234 a 237.

V souvislosti s „dlouhým“ 19. stoletím můžeme najít několik typů „míst paměti“. Z předchozích epoch, zejména z doby barokní zůstala „církevní místa paměti“, významná i méně známá poutní místa svázaná se životem uctívaných světců či se zázraky.

V době vypjatého nacionalismu se do popředí zájmu dostala „vlastenecká místa paměti“, místa spojená se slovanskou anebo staročeskou mytologií a bájeslovím i s významnými historickými událostmi, která se postupem času stávala místy celonárodního setkávání, respektive místy manifestace českého vlastenectví. Takovými „místy paměti“ byly spíše přírodní útvary, zejména hory jako Říp, Blaník či Tábor.⁶¹

Pokud jde o šlechtická „místa paměti“, právě ta prošla v 19. století značnými změnami. Původně byla tato místa přístupná omezené skupině zasvěcených a znalých, ovšem od druhé poloviny „dlouhého“ 19. století byla otevírána veřejnosti, a by šířila (po)vědomí o významu aristokratického rodu ve všech společenských vrstvách.

S „místy paměti“ byly svázány výrazné dějinné momenty anebo osudy proslulých osobností. Návštěvy takových míst byly inspirovány obyčejnou zvědavostí, hlubokým zájmem o dějiny anebo nějakou legendou, která byly v dané době akceptována. Tím se dostáváme k otázce „druhého života.“ Koncept „druhého života“ se vztahuje k významné osobnosti anebo události a sleduje vnímání historických momentů v soudobé společnosti (pracuje na základě zkoumání historického vědomí a historického povědomí). S ohledem na výše uvedené lze „druhý život“ ztotožnit s (historickou) pamětí.

⁶¹ K horám jako místům paměti podrobně Eduard MAUR, *Paměť hor. Šumava – Říp – Blaník – Hostýn – Radhošť*, Praha 2006.

3. Historismus v české architektuře

3.1. Historismus, romantismus, romantický historismus?

„Oplakávání minulosti“ zásadním způsobem ovlivnilo myšlení a také umění „dlouhého“ 19. století. Historické náměty se odrazily v krásné literatuře, operních či činoherních představeních a svou roli sehrály také ve výtvarném umění, zejména v malířství a architektuře. Devatenácté století se svým myšlenkovým světem a uměleckým cítěním bývá někdy chápáno jako synonymum pro historismus, romantismus, případně romantický historismus. Na jedné straně jsou výše uvedené termíny používány synonymně, avšak na druhé straně mohou charakterizovat odlišné jevy.

První z pojmů – historismus – představuje jeden z nejméně jasných termínů společenských věd, jehož vymezení je obtížné jak v historické vědě, tak v blízkých oborech (dějiny umění, dějiny filozofie, literární věda).⁶²

V případě dějin umění je třeba mít na paměti, že v během 19. století došlo k výraznému oddělení jednotlivých složek výtvarného umění, a tak i k oddělení pojmosloví. Historismus se tedy v kunsthistorickém pojetí váže k dějinám architektury a charakterizuje evropské stavitelství od čtyřicátých let 18. století do osmdesátých let 19. století (historismus je jakýmsi zastřešujícím výrazem pro novorománské, novogotické, novorenesanční a novobaroční projevy v architektuře).⁶³

Z filozofického hlediska lze jako historismus označit jistou formu idealismu, která se obracela k odkazu či tradici minulosti, která kladla důraz na dějinný vývoj a která vycházela z předpokladu, že dějiny jsou dobré a vedou ke šťastnější a vyspělejší společnosti.⁶⁴

Pokud jde o českou literární vědu, ta s pojmem historismus více méně nepracuje a pokud ano, tak se její pojetí blíží pohledu dějin filozofie.⁶⁵

Druhý termín, romantismus, považujeme za umělecké hnutí konce 18. a zvláště první poloviny 19. století, které se nejvýrazněji projevilo v malířství, literatuře a hudbě.⁶⁶

⁶² Odlišnosti jsou patrné již ve slovníkových definicích historismu. Viz *Masarykův slovník naučný* III, Praha 1927, s. 198; *Komenského slovník naučný* V, Praha 1938, s. 138, *Universum – všeobecná encyklopedie* III, Praha 2000, s. 505.

⁶³ K tomuto vymezení *Dějiny*; J. VYBÍRAL, *Století*, s. 16.

⁶⁴ K historismu ve filozofii kupříkladu Hans Joachim, STÖRIG, *Malé dějiny filozofie*, Kostelní Vydří 2000⁷.

⁶⁵ Viz Jan LEHÁR – Alexandr STICH – Jaroslava JANÁČKOVÁ – Jiří HOLÝ, *Česká literatura od počátku k dnešku*, Praha 2008, s. 335 – 337.

⁶⁶ Termíny romantismus a romantika v různých souvislostech i vztazích přibližuje Gerhard SCHULZ, *Romantika. Dějiny a pojem*, Praha – Litomyšl 1999.

Vedle historismu a romantismu se objevuje také sousloví romantický historismus. Ten lze v rámci kunsthistorického přístupu vnímat jako označení projevů tak zvaných pseudoslohů jak v exteriéru, tak v interiéru rozličných veřejných i soukromých staveb. Kromě výše uvedeného však můžeme tímto spojením označit okruh lidí, kteří dokázali svůj sen o dávných dobách žít, kteří byli s to v „dlouhém“ 19. století uspořádat pravý rytířský turnaj anebo obléci si v každodenním životě starodávné oděvy.

Od konce devadesátých let 20. století se v českých dějinách architektury objevuje ještě jedno spojení – gotický revival. Právě tento obrat patrně nejpřesněji vystihuje podstatu stavitelství části 19. století: architekti a stavitelé se zásadním způsobem nechali ovlivnit gotickým slohem, ale zároveň uplatnili i svou invenci, svou kreativitu, své nápady, své vidění tohoto stylu.

3.2. Kořeny a inspirace českého historismu

Velmi výraznou inspiraci pro české stavebníky a stavitele představovaly stavby vzniklé v Anglii, která se považuje za kolébku historismu. Vedle anglického vzoru se uplatnila francouzská architektura a opominout nelze ani kontakt s ostatními středoevropskými oblastmi – s německými a rakouskými zeměmi.

Angličané již v první polovině 18. století odmítali architekturu řídicí se pouze Palladiovými zásadami. Architekti proto hledali nová východiska, obraceli se k minulosti a výsledkem jejich bádání byly dva zcela legitimní styly – neoklasicismus čerpající náměty ze starověkého Řecka a romantismus vycházející ze středověké kulturní tradice. Novogotický styl se „na Ostrovech“ nejprve uplatnil u menších zahradních staveb (roku 1741 byl v zahradách u zámku Stowe vystavěn Gotický templ a o šest let později vznikla zřícenina středověké tvrze v areálu Hagley Hall). Pod vlivem Horace Walpole, jenž si nechal své letní sídlo Strawberry Hill zbudovat v duchu romantismu, se historismus uplatnil i u náročnějších projektů (stavby zámků Arbury Hall, Ashridge, Belvoir Castle či výstavba londýnských Houses of Parliament).

Hledáme-li vzory středoevropského, a tedy i českého historismu, nesmíme opomenout německé kořeny. Výraznou inspirací se stala zahrada v okolí zámecké rezidence Wörlitz, kterou budoval anhaltsko-dessavský kníže Leopold III. Zdejší krajinný útvar zahrnoval rozsáhlé zemědělské plochy se školkami, ovocnými sady a pastvinami, ale také anglickou zahradu zdobenou drobnými stavbami (kupříkladu egyptskou kryptou, římským panteonem, gotickým domem). Neméně inspirativní byl

park u zámku hesenského lantkraběte Viléma IX. v Kasselu, kde byly situovány čínská vesnička, různé antikizující stavby – Apollónův templ, Merkurův templ – a tak zvaný Löwenburg napodobující ruiny středověkého rytířského hradu. Byl to právě Löwenburg, jenž stál ve druhé polovině 19. století u zrodu „středověkých“ hradů jakými byly Rheinstein, Hohenschwangau, Neuschwanstein či Liechtenstein.

Další z romantických parků se nacházely v okolí Stuttgartu – v zahradě Hohenheim byla k vidění „pravěká“ osada anebo římské ruiny, v areálu Rosenstein byl v maurském stylu vystavěn zámeček Wilhelma. Romantická mentalita 19. století se odrazila v komplexu Charlottenhof, u Babelsbergu i letohrádku na Pavím ostrově v blízkosti Postupimi. V pokročilejším 19. století se mohli čeští stavebníci nechat ovlivnit zámeckou zahradou v Bad Muskau, již koncipoval sám majitel Hermann von Pückler-Muskau. Protože v tomto parku chyběly kuriózní či historizující prvky, byl důraz kladen na květinovou výzdobu a „přirozený“ charakter krajiny.

V rakouském soustátí udával tón císařský dvůr, na který také pronikl historismus a romantismus. Romantizující úpravou prošla zahrada v okolí rezidence Schönbrunn i laxenburský park u Vídně, kde za života císaře Františka I. a jeho manželky Marie Terezie Neapolské vyrostl pravý rytířský hrad Franzenburg. Velmi oblíbeným vzorem byla i novogotická rezidence Miramare stojící v bujných zahradách na břehu Jadranského moře nedaleko Terstu, jež si nechal vystavět arcivévoda Maxmilián Rakouský a jež se později stala letním sídlem habsburského rodu.

Francouzský historismus, čerpající ze středověkých gotických forem, se prosadil zejména v sakrální architektuře. Důležitou roli sehrál v oblasti restaurátorské (činnost Emmanuela Viollet-le-Duc), neboť i obnova zašlé slávy chrámů, kostelů a předních hradů souvisela s romantickými a historizujícími představami.

Čeští stavebníci pocházející z aristokratického prostředí se s anglickým (eventuelně i s francouzským a německým) gotickým revivalem seznamovali při studijních cestách po kontinentální Evropě a za kanál La Manche. Jak ukázal Jindřich Vybíral, Jan Adolf ze Schwarzenbergu se nechal při přestavbě Hluboké nad Vltavou ovlivnit zámky Ashridge, Stowe, Warwick a Windsor, jež spatřil během své studijní cesty po Spojeném království v roce 1825 a během své diplomatické mise do Anglie roku 1838.⁶⁷ V roce 1825 spolu s Janem Adolfem ze Schwarzenbergu do Anglie cestoval František Arnošt z Harrachu, stavebník zámku v Hrádku u Nechanic. V roce 1836

⁶⁷ J. VYBÍRAL, *Století*, s. 25 – 33.

navštívil Velkou Británii i Jiří Jan Buquoy, iniciátor gotizujících úprav dolního hradu v Rožmberku nad Vltavou.

Neméně důležitým inspiračním zdrojem se stala vyobrazení romantických úprav interiérů a historizujícího nábytku v knihách jako *Einwürfe zu gothische Möbeln* od G. G. Ungewittera,⁶⁸ v publikacích Charlese Jamese Richardsona⁶⁹, A. N. W. Pugina⁷⁰, Owena Jonese⁷¹ či F. O. Morrise⁷² a především pak ve čtyřsvazkové publikaci Josepha Nashe *The Mansion of England in the Olden Time*.⁷³ Alespoň některé z těchto knih měly své místo v knihovnách předních šlechtických rodů a výjimkou v tomto ohledu nebyly ani schwarzenberská knihovna na Hluboké či buquoyská knihovna v Nových Hradech.⁷⁴

3.3. Historizující architektura šlechtických sídel v českých zemích

Historismus 19. století je považován za umělecký směr, který se nechal inspirovat a ovlivnit dědictvím minulosti anebo může být považován za směr charakteristický tím, že „se lidé v každodenním životě, ve stavitelství, malířství, sochařství a hudbě velmi silně zajímali o minulost a vlastní dějiny.“⁷⁵

Pro historizující architekturu, jež je středem našeho zájmu, byl příznačný slohový pluralismus, takže žádný z „minulých stylů“ nehrál dominantní roli a že vedle sebe působily minimálně dva legitimní slohy. Připomeňme také, že postupem času byl pro výběr historizujícího stylu důležitý účel stavby – gotizující formy byly oblíbené zejména u (pře)staveb aristokratických rezidencí a církevních budov, novorenesance byla preferována hlavně u veřejných budov (muzeí, divadel, společenských domů a finančních ústavů) a paláců ve městech, románské prvky se užívaly spíše u sakrálních staveb stejně jako barokní u profánních.

⁶⁸ G. G. UNGEWITTER, *Einwürfe zu gothische Möbeln*, Glogau 1851.

⁶⁹ Charles James RICHARDSON, *Observations on the Architecture of England during the Reign of Queen Elisabeth and James I.*, London 1837.

⁷⁰ A. N. W. PUGIN, *Pugin's Gothic Furniture*, London 1827; TÝŽ, *True Principles*, London 1841; TÝŽ, *Glossary of Ecclesiastical Ornament*, London 1844; TÝŽ, *Florical Ornament*, London 1849.

⁷¹ Owen JONES, *Designs for Mosaic and Tessellated Pavements*, London 1842; TÝŽ, *The Grammar of Ornaments*, London 1856.

⁷² F. O. MORRIS, *Castles and Halls of England*, London 1845; TÝŽ, *The Anestral Homes of Britain: Containing of its noblest Castles, Halls and Mansions*, London 1868.

⁷³ Joseph NASH, *The Mansion of England in the Olden Time I – IV*, London 1839 – 1849.

⁷⁴ K vzorovým publikacím v hlubocké knihovně například J. KUTHAN, *Hluboká*, nestr.; k tomuto druhu prací v buquoyské knihovně Marie POSPÍŠILOVÁ, *Podněty, zdroje a motivy inspirace pro uplatnění historismu v Českých zemích s uvedením příkladů*, in: Marie Mžyková (ed.), *Kamenná kniha. Sborník prací k romantickému historismu – novogotice*, Sychrov 1997, s. 54 – 64.

⁷⁵ *Dein Traum vom Glück*, Wien 1996, s. 2.

3.3.1. Počátky romantického historismu v českých zámeckých parcích

Na konci 18. a na začátku 19. století se šlechtická sídla stavěla v empíru a novoklasicismu, zatímco historismus se ve svých orientálních, exotických, antických a gotických formách uplatnil především u drobných staveb, altánů a památníků v sentimentálně romantických zámeckých zahradách a parcích (podobně jako v Anglii před polovinou 18. století).

Takový přírodní park vznikl v okolí černínské rezidence v Krásném Dvoře, kde se nacházel čínský pavilon se zvonkohrou, antikizující Panův templ a Gloriet i Gotický templ zasvěcený Karlu ze Schwarzenberga, vítězi od Lipska. Rozsáhlý romantický areál nechali zbudovat Chotkové ve Veltrusech – ve zdejší parku se nacházely drobné stavby rozmanitých stylů jako egyptský most se sfingou, antickým uměním inspirovaný Chrám přátel zahrady a venkova a Laudonův pavilon či gotizující Červený mlýn. Obdobně byl upravován park při zámku Auerspergů ve Vlašimi.

Ve stejném duchu se nesly úpravy zámeckých parků a zahrad na Moravě a ve Slezsku. Dnes pozapomenutým krajinným útvarem je zámecký park ve Slezských Rudolticích. Proslulým romantickým parkem se stala Podzámecká zahrada v Kroměříži, do které byly na přání olomouckého arcibiskupa Antonína Theodora Colloredo-Waldsee zasazeny čínský pavilon, tahitský chrámek i Chrám přátelství a do které za arcibiskupů Ferdinanda Marii Chotka a Maxmiliána Josefa Somerau-Beckha přibýly Rybářský pavilon a Pompejanská kolonáda. Na konci první poloviny 19. století se k romantickému pojetí parků přihlásila zahrada u zámku rodu Silva-Tarouca v Čechách pod Kosířem.⁷⁶

Na Moravě se nachází i bezesporu nejslavnější park, tedy lednicko-valticko-břeclavský areál, který vytvářeli Liechtensteinové od osmdesátých let 18. století do padesátých let století následujícího. V parku postupně vyrostla řada exotických staveb, antikizujících a gotizujících stavbiček i menších zámků. K nejznámějším patří Minaret, Dianin chrám, Chrám Tří grácií, umělá zřícenina Janův hrad či Hraniční zámeček.⁷⁷

Zahrady s drobnými stavbami byly též zakládány na tehdejších pražských předměstích – mezi známější se řadí clam-gallasovská Klamovka na Smíchově, kde byl situován Chrám noci a novogotická Svatyně, a thun-hohensteinská Cibulka

⁷⁶ K tomu podrobně P. ZATLOUKAL, *Příběhy*.

⁷⁷ Ke vzniku a vývoji lednicko-valticko-břeclavského areálu i jednotlivých staveb více P. ZATLOUKAL, *Příběhy*, s. 47 – 77, 87 – 95, 117 – 121, 193 – 198.

v Košířích s Chrámkem bohyně Diany, čínským pavilonem anebo se zříceninou středověkého hradu.

3.3.2. *Vrchol českého historismu*

Rozsáhlejší historizující stavby začaly vznikat ve třicátých letech 19. století, respektive teprve „v době okolo roku 1840 se středověké stavební formy staly preferovaným vyjadřovacím prostředkem i na nejnáročnějších stavbách významných aristokratických rodů.“⁷⁸ Právě ve čtyřicátých a padesátých letech 19. století vznikly monumentální „pomníky“ historismu – harrachovský Hrádek u Nechanic, auersperské Žleby, rohanovský Sychrov, liechtensteinská Lednice i neprávem opomíjené nostitzovské Trmice.

Obľiba gotizujících architektonických forem však zůstala zachována až do počátku 20. století. Novogoticky se ovšem upravovala nejen sídla starobylých šlechtických rodů, ale také zámky nově nobilitovaných podnikatelů, průmyslníků a obchodníků. Svůj gotický vzhled tak získal zámek Hradiště u Blovic patřící rodině Krakowských z Kolowrat, respektive Pállfyům z Erdödu. Novogotické úpravy se dotkly zámeckého areálu Lichnowských v Hradci nad Moravicí, zejména zdejšího Červeného zámku. Gotizující formu získal zámek Kamenice, který vlastnila rodina Ringhofferova, či zámek ve Zruči nad Sázavou v držení rodiny Schebků.

Kromě gotických forem se v zámecké architektuře historismu prosadila i novorenesance, jejíž projevy jsou na první pohled patrné u tak zvaného dolního zámku ve Frýdlantu patřícímu Clam-Gallasům, rezidence architekta Josefa Hlávky v Lužanech u Přeštic, u sídla Chotků ve Velkém Březně i u sternberském zámku Častolovice. Na sklonku 19., či samém počátku 20. století se v exteriérech staveb, jakými byly Lešná, Žinkovy a Průhonice, projevila tak zvaná česká renesance s výraznými fasádami a četnými vížkami. Jiní se spíše než staršími stavebními slohy nechávali inspirovat lidovou architekturou a uměním, což dokládá úprava zámku Bartoňů z Dobenína v Novém Městě nad Metují, na níž se podílel Dušan Jurkovič.

3.3.3. *Historismus a památková péče*

Již od poloviny „dlouhého“ 19. století se vedle historismu uplatňoval další fenomén – záchrana ceněných staveb a památková péče, která se již od svých počátků obracela

⁷⁸ Jiří KUTHAN, *Aristokratická sídla období romantismu a historismu*, Praha 2001, s. 18.

ke středověkým stavbám (velké oblibě se těšily zejména sakrální památky a gotická sídla), ovšem postupem času se pozornost zaměřila i na pamětihodnosti z následujících období.

Při úpravách historických staveb na přelomu 19. a 20. století tak těsně spolupracovali architekti s předními odborníky – historiky, kunsthistoriky či archiváři – jakými byli Zikmund Winter, August Sedláček či Zdeněk Wirth.

3.4. Historismus a romantismus v zámeckých interiérech

Romantické zámecké stavby mají řadu společných rysů. Většinou se přestavovaly starší budovy (výjimku v tomto ohledu představují Hrádek u Nechanic, který vznikl „na zelené louce“, a Hluboká nad Vltavu, která prošla zásadní přestavbou). Při uspořádání a zařizování aristokratických rezidencí se tedy musela brát do úvahy dispozice stávající stavby, jíž se muselo přizpůsobit umístění jednotlivých místností. Ve venkovských sídlech se skrylo nezbytné hospodářské a technické zázemí, pokoje pro personál, byly tu soukromé apartmány šlechticů a šlechtičen i hostinské pokoje a chybět nemohly ani společenské a komunikační prostory, kterými v „dlouhém“ 19. století byly schodišťové haly, rytířské sály, zbrojnice, rozličné salony a jídelny, případně knihovny a kaple a ve kterých se začala představovat starobylost, urozenost rodu a v nichž se nemalá úcta projevovala významným členům rodiny.

Obliba minulých časů a epoch byla reflektována ve vybavení venkovských zámků. Místnosti dekorovaly bohatě řezané stropy a obložení stěn, do oken bývaly zasazeny pestrobarevné vitráže i znaky malované na skle a při zařizování sálů a salonů byly upřednostňovány originální historické kusy nábytku. Na rezidence období historismu a romantismu tedy putovaly starožitnosti buď z jiných hradů a zámků rodu, anebo zakoupené na různých dražbách a aukcích. Pokud se starožitných kusů nedostávalo, vytvářeli místní nábytkáři a řezbáři alespoň napodobeniny. Při zařizování reprezentačních prostor se uplatnila také sběratelská vášeň mnoha aristokratů – rytířské sály a zbrojnice plnily staré zbroje a zbraně (velmi oblíbené byly artefakty ze třicetileté války), vzácné malby se vystavovaly v obrazárnách, budovaly se rozsáhlé knihovny, v místnostech byly rozmístěny drobné předměty z porcelánu, delftské fajánse, italské majoliky, české kameniny, skla, cínu i drahých kovů a využit byl i zájem o exotické umění Číny i Japonska a později Orientu a Afriky.

Jak připomněla Marie Pospíšilová: „*Rytířský sál a jemu podobné místnosti se ... staly víceméně neobyvatelnou kulisou, často ve formě muzeální instalace přístupnou již v krátké době po svém vzniku návštěvníkům objektů. Pro tyto účely byly ... vydávány průvodce reprezentačními zámeckými interiéry. Byly v nich popisovány jednotlivé drobnosti rozložené po stolech i jinde, což také svědčí o muzeální neměnnosti a neobývanosti interiérů.*“⁷⁹ Důkaz o nevyužívání prostor, jež byly zařízeny v duchu historismu, poskytují vyobrazení šlechtických interiérů. Skutečně obývané místnosti byly zachyceny – v závislosti na době vzniku – s empírovým, biedermeierským či druhorokokovým nábytkem.⁸⁰

Důraz na rodové dějiny a tradici později v jednom z dopisů připomíná i Bertha von Suttner, rozená hraběnka Kinská: „*Jsou tu galerie s obrazy korunovaných předků, jsou tu zbrojnice se zbraněmi, které nosili příslušníci rodu, náležející k vojenskému stavu, jsou tu pokoje, jež obývali královští hosté, jsou tu celá muzea klenotů, pergamenů a dokumentů vyprávějící o historii a bohatství zdejšího domu: vše mluví o moci, skvělosti a slávě. Od nejvyššího cimbuří věže, kde vlaje prapor v rodových barvách, až dolů po klenby krypty, kde v kamenných rakvích odpočívají staleté kosti předků: vše svědčí o vznešenosti rodu.*“⁸¹

3.5. Schwarzenbergové, téměř nedostižný vzor

3.5.1. První projevy historismu na schwarzenberských panstvích

Rovněž do jižních Čech vstoupil historismus skrze zámecké zahrady a parky, přičemž zajímavý krajinný útvar vznikl již od osmdesátých let „osvíceného století“ v okolí barokního zámku hlubocko-krumlovských Schwarzenbergů v Červeném Dvoře nedaleko Chvalšín.⁸² Původní barokní zahradu dělily hvězdicovitě uspořádané cestičky lemované stromořadím do řady pravidelných prostor. Avšak v posledních třiceti letech 18. století byla pravidelná kompozice francouzského parku narušena několika přírodními i stavebními prvky – objevilo se přírodní divadlo a letní jízdárna, vznikl kopeček Schneckenberg, do zahrady byl zasazen exotický Čínský pavilon a Holandský

⁷⁹ M. POSPÍŠILOVÁ, *Romantické zámecké interiéry*, nestr.

⁸⁰ K tomu více K. KŘÍŽOVÁ, *Šlechtický interiér; Pohledy do interiérů XIX. století ze sbírek UPM v Praze*, Praha 1993.

⁸¹ Brigitte HAMANN(OVÁ), *Bertha von Suttner. Život pro mír*, Praha 2006, s. 16.

⁸² Při popisu červenohorského parku a jeho vývoje vycházíme z Karel HEIKE, *České zámecké parky a jejich dřeviny*, Praha 1984, s. 54 – 55; *Zahrady a parky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Praha 1999, s. 94 – 95; Marie PAVLÁTOVÁ – Marek EHRlich a kol., *Zahrady a parky jižních Čech*, b. m. 2004, s. 257 - 261

letohrádek. V prvních dvaceti letech století následujícího byla navíc narušena pravidelná síť cest. K definitivní přeměně červenodvorské zahrady na anglický park došlo za Jana Adolfa II. ze Schwarzenbergu, kterého inspirovaly cesty do Spojeného království, ale také vzhled zámeckého parku v Bad Muskau. V parku se objevily nové stavbičky: byly vystavěny novogotická Bažantnice a Růžový domek, vznikla tak zvaná Švýcarská stáj, byl založen Růžový altán spojený s růžovou zahradou, přibyl zahradní domek zvaný Mauricovna a zemřelého syna Waltra měla připomínat kaple svatého Kříže. Jednotlivé dominanty spojily klikatící se cestičky anebo průhledy a celkovou atmosféru parku dotvářel náročný vodohospodářský systém s vodotrysky, kanály a rybníky.

Stejná pozornost, jaká byla věnována sídlu schwarzenberské sekundogenitury, směřovala také k okolí hlavního rodového sídla, kde vznikl romanticko-sentimentální krajinný útvar.⁸³ Orlický park se částečně rozkládal na masivním skalním ostrohu nad řekou Vltavou a částečně byl situován v lesnatém okolí hradu a stejně jako ostatní parky vzniklé pod vlivem anglické kulturní oblasti zahrnoval upravené partie s květinovými záhony, louky, lesy a v neposlední řadě i drobné stavby. Podle velkorysých plánů měla orlická zahrada pojmout Čínský chrámek, Gotický letohrádek, Rousseauovu chýšku, Andělský a Čertův most, přičemž ne všechny návrhy byly skutečně realizovány. Ve dvacátých letech 19. století do parku přibyla lovecká chata v alpském stylu zvaná tyrolský dům. O čtyřicet let později došlo naplnění poslední přání maršálka Karla I. Filipa ze Schwarzenberga – v parku byla vystavěna rodinná hrobka orlické větve Schwarzenbergů.⁸⁴

Když na konci osvíceného století došla naplnění vůle Ferdinanda ze Schwarzenbergu, stal se sídlem nově vzniklé sekundogenitury zámek Orlík nad Vltavou. Orlické sídlo posazené vysoko nad řeku Vltavu muselo být přizpůsobeno pobytu urozené rodiny i jejích hostů, a proto proslulý maršálek Karel I. Filip přikročil k úpravě rezidence. Ta se sice dotkla vnějšího vzhledu – odstraněny měly být veškeré nepravidelnosti arkád a oken, původní středověké věže byly stejně jako terasy zakončeny cimbuřím. Další úpravy Orlíku ze čtyřicátých až šedesátých let 19. století se

⁸³ Při popisu orlického vycházíme z K. HEIKE, *České zámecké parky*, s. 291 – 293; *Zahrady*, s. 257 – 258; M. PAVLÁTOVÁ – M. EHRLICH a kol., *Zahrady*, s. 196 - 199; Z. BEZECNÝ, *Příliš uzavřená společnost*, s. 57 – 57.

⁸⁴ K hrobce schwarzenberské sekundogenitury Z. BEZECNÝ, *Schwarzenbergové a jejich Orlík*, s. 129 – 146; TÝŽ, *Příliš uzavřená společnost* a částečně také V. GRUBHOFFER, *Paměť*.

dotkly exteriéru rezidence – nad řeku byl vysunut arkýř, gotizována byla některá okna, fasádu ozdobily nadokenní římsy ve formě lomeného oblouku.⁸⁵

3.5.2. *Symbol českého gotického revivalu: Hluboká nad Vltavou*

Novogotický zámek v Hluboké nad Vltavou se společně s moravským sídlem Liechtensteinů v Lednici stal symbolem historizujícího stavitelství nejen pro obyvatele Českého království, ale i pro zahraničí.

Jedna z perel českého romantického historismu vyrostla v malebné krajině jižních Čech, na skalním ostrohu nad řekou Vltavou. Stavebník, sedmý panující kníže ze Schwarzenbergu, se při kompletní přestavbě zámku v Hluboké nad Vltavou nechal inspirovat módní vlnou romantického historismu, ale ovlivnila ho také cesta po Spojeném království, kde se mimo jiné mohl seznámit s předními vzory tohoto stavebního slohu, jakými byli sídla Asburry Hall, Windsor a podobně.

O přestavbě barokního zámku v Hluboké nad Vltavou začal kníže Jan Adolf II. uvažovat na sklonku třicátých let předminulého století, avšak konkrétní plány pochází ze čtyřicátých let a průběžně se měnily i v padesátých až sedmdesátých letech 19. století. Samotné stavební práce probíhaly v padesátých letech 19. století, ovšem dekorační práce a úpravy interiéru pokračovaly až do sedmdesátých let.⁸⁶ Z barokního zámku zůstala zachována pouze původní dispozice s věží (později nazývanou Adolfovou), na níž byla vystavěna nová venkovská rezidence, která připomínala mohutnou středověkou pevnost – mocnou kamennou masu rozrušují nárožní vížky, presbytář kaple a také vysoká jihozápadní věž, ze zdiva vystupuje řada arkýřů i jemně tesaných balkonů a stěny navíc dekorují různé kamenné detaily, takže „...už z velké dálky působí hlubocký zámek jako kamenný sen.“⁸⁷

Vyvstává otázka, proč se hlubocké sídlo stalo charakteristickou stavbou českého gotického revivalu. Hluboká nad Vltavou patří k nejstarším novogotickým rezidencím v Čechách a navíc je „slohově čistá“ – kvalitní stavební i umělecké zpracování vycházelo z přímého vlivu a osobní zkušenosti s britským stavitelstvím konce 18. století a první čtvrtiny století následujícího. Důležitou roli sehrála i poloha Hluboké: zámek

⁸⁵ Ke stavebnímu vývoji Orlíku nad Vltavou Z. BEZECNÝ, *Schwarzenbergové a jejich Orlík*, s. 129 – 146.

⁸⁶ Ke stavebnímu vývoji Hluboké nad Vltavou například Jiří KUTHAN, *Hluboká. Romantická rezidence knížecího rodu Schwarzenbergů*, České Budějovice 1991, nestr.; M. POSPÍŠILOVÁ, *Hluboká*, nestr. a zejména J. VYBÍRAL, *Století*, s. 25 – 71.

⁸⁷ J. KUTHAN, *Aristokratická sídla*, s. 39.

byl situován na skalnatý ostroh, byl obklopen anglickým parkem a lesy, stal se výraznou krajinnou dominantou, která vytvářela přirozenou opozici ke kostelu v Hosíně.

S výše uvedeným se pojí i otázka, zda bylo hlubocké sídlo vždy tak úzce spojeno s jedním stavebním slohem. V době před rokem 1948 nebyl stavební sloh této stavby nijak výrazně vyzdvihován, byl brán jako prostý fakt.⁸⁸ Symbolem novogotiky se Hluboká stávala až v pozdějším období, což možná souviselo s dobovým pohledem na památkovou péči. Hluboká byla po komunistickém převratu přiřazena k památkovým objektům národního významu, „*kteřé byly po roce 1948 vytipovány pro svou velikost, umístění, uměleckou jedinečnost, ale i zcela náhodně a staly se předmětem selektivní péče tehdejšího režimu.*“⁸⁹

3.5.3. Obnova pamětihodnost podle Schwarzenbergů

Historismus ve formě památkové péče našel svou reflexi také v jihočeské oblasti, kde hlubocko-krumlovská linie Schwarzenbergů přikročila k památkové obnově některých svých sídel. Těsně před vypuknutím první světové války přikročil kníže Jan Nepomuk ze Schwarzenbergu k úpravám zámku v Třeboni, který patřil k oblíbeným schwarzenberským sídlům. Nesmíme zapomenout, že se Třeboň pojila s rodovou historií a vzpomínkami na uplynulé časy.

Schwarzenbergové vstoupili do českých dějin již v 15. století, ale natrvalo se v nich usadili až po polovině 17. století. Jako první majetek v Českém království získali v roce 1660 Třeboň, která získala zvláštní postavení - ve zdejším zámku totiž prožívala urozená rodina kouzelný a tajemný čas vánočních svátků. V „dlouhém“ 19. století se postavení panství pozměnilo, neboť Třeboň a její okolí byly nefalšovanými „místy paměti“. Třeboňský renesanční zámek se řadil mezi významná sídla „pánů červené pětিলisté růže“ a byl spjat s životem předních velmožů raně novověkých Čech, s bratry Vilémem a Petrem Vokem z Rožmberka, přičemž právě k rožmberské tradici se Schwarzenbergové hrdě odkazovali a vzor posledních Rožmberků následovali. Nadto byl součástí třeboňského zámku rožmberský archiv, k němuž byly během následujících staletí přiřazeny veškeré písemnosti správy jihočeských schwarzenberských panství, čímž vznikla největší archivní kolekce v celých Čechách.

⁸⁸ Heinrich Mašek charakterizoval hlubocké sídlo jako „*nádherný zámek v gotickém (tudorském) stylu, který byl vystavěn podle předlohy královského zámku Windsor.*“ H. MAŠEK, *Schloss*, s. 40. Antonín Markus o několik desítek let později konstatoval, že „*budova zámku snaží se podle vkusu doby svého vzniku vyvolatí dojem stavby středověké.*“ A. MARKUS, *Zámek*, s. 16.

⁸⁹ Jiří PATOČKA – Eva HEŘMANOVÁ, *Lokální a regionální kultura v České republice. Kulturní prostor, kulturní politika a kulturní dědictví*, Praha 2008, s. 146.

Třeboň získala také jakýsi pietní charakter, protože právě tady našla místo posledního odpočinku řada členů a členek schwarzenberského rodu. Od osmdesátých let 18. století byli zemřelí příslušníci rodiny pohřbíváni do krypty hřbitovního kostela svatého Jiljí. Avšak již v polovině století následujícího přestala kapacita stačit, a tak se začalo uvažovat o výstavbě nového rodového mauzolea. Jako první byl úkolem pověřen Vilém Nevenhorst, jehož neúspěšný plán v novorománském slohu byl inspirován Campo Santo v Pise. Neuskutečněný zůstal rovněž návrh novogotické svatyně ve stylu vídeňského chrámu Marie Vítězné z dílny Bedřicha von Schmidta. Konečná a realizovaná podoba vyšla z projektu knížecího stavitele Damase Deworezkého, který se nechal zásadním způsobem ovlivnit Schmidtovým plánem, ale zároveň vyšel vstříc přáním zadavatele knížete Jana Adolfa II., a tak na břehu rybníka Svět v anglickém parku vyrostla dvoupodlažní svatyně v duchu gotického revivalu.⁹⁰

Péče členů hlubocko-krumlovské linie Schwarzenbergů nesměřovala jen k jejich rezidencím, ale patřila také dalším pamětihodnostem. Největší pozornosti se těšil bývalý cisterciácký klášter ve Zlaté Koruně, jehož rekonstrukci v prvních letech 20. století inicioval kníže Jan ze Schwarzenbergu. Na jeho popud byly vyklizeny klášterní prostory a odstraněny pozdější stavební zásahy v interiérech, následoval důkladný (stavebně historický) průzkum a poté odkrytí některých gotických maleb a původních oken. První světová válka však restaurátorské práce zastavila a ani po jejím skončení nebyly obnoveny.⁹¹

Obdobnou cestou jako příbuzní z Hluboké nad Vltavou se vydali i členové orlické sekundogenitury, kteří svůj zájem směřovali k jednomu z nejstarších českých hradů, k hradu Zvíkov. Hrad stojící na skalnatém ostrohu nad soutokem Otavy a Vltavy začal být opravován v polovině 19. století. Stejně jako v jiných případech se nejdříve přistoupilo k obnově nejponičenějších částí hradního areálu. Po provedení nezbytných oprav byla pozornost směřována k tak zvanému Královskému paláci, v němž byla obnovena řada síní, které byly vybaveny gotickým, respektive gotizujícím nábytkem, a

⁹⁰ K hrobce schwarzenberské primogenitury v Třeboni – Domaníně podrobně J. VYBÍRAL, *Století*, s. 72 – 82 a částečně V. GRUBHOFFER, *Paměť*, s. 190 – 192.

⁹¹ K rekonstrukci kláštera ve Zlaté Koruně podrobně Zdeněk BEZECNÝ, *Počátky rekonstrukce bývalého zlatokorunského kláštera v letech 1907 – 1914*, in: Martin Gaži (ed.), *Klášter Zlatá Koruna. Dějiny – památky – lidé*, České Budějovice 2007, s. 347 – 356.

v němž byla obnovena a doplněna fresková výzdoba jak v tak zvané Svatební síni,⁹² tak v tak zvané Erbovní síni.⁹³

Snaha o zachování významných památek mohla být motivována různými důvody (obdiv ke starobylým stavbám, láska k dějinám umění, spojení místa s dějinami rodu), ale vždy byla ceněna širokou veřejností a zejména autory rozličných průvodců.

3.5.4. Historizující interiéry Schwarzenbergů

Přední místo v podunajské monarchii zaujímal rod Schwarzenbergů, jehož členové a členky se v „dlouhém“ 19. století stali zprostředkovateli soudobého evropského vkusu a estetických požadavků v kulturní, umělecké a společenské rovině. Zářným příkladem užití moderních trendů se staly vnitřní prostory jednoho z nejznámějších sídel schwarzenberské primogenitury, tedy interiéry Hluboké nad Vltavou.

V hlubocké rezidenci měly být provázané pohodlné obytné prostory, jakými byly apartmány knížete a kněžny či hostinské pokoje, a nákladně zařízené reprezentační pokoje v prvním poschodí rezidence. Tyto místnosti zásadním způsobem ovlivnila ostrovní novogotika – anglická inspirace se projevila ve vzhledu jednotlivých místností, které byly projektovány a zařizovány podle vzorových knih britské provenience,⁹⁴ a také v označení některých místností (pro příklad uvádíme Ranní salon).

Ve společenských místnostech byla velká pozornost věnována představení významných momentů rodových dějin a také přiblížení nejznámějších představitelů i představelek schwarzenberského rodu, případně členů a členek – fakticky, anebo i symbolicky – spřízněných rodů. Z vlastních řad vyzdvihovali Schwarzenbergové osobnosti propojené s rytířskou a válečnou tradicí (v centru zájmu se ocitli Adolf ze Schwarzenbergu a maršálek Karel I. Filip Schwarzenberg), diplomaty a státníky (ty zastupovali zejména Otto Jindřich, Jiří Ludvík a Adam I. ze Schwarzenbergu), schopné hospodáře a podnikatele (jakými byli Jan Nepomuk a Josef ze Schwarzenbergu) anebo

⁹² Fresky ve svatební síni obnovoval malíř Petr Maixner (1831 – 1884), který se zabýval jak historickou malbou, tak restaurátorskými pracemi (kromě Zvíkova obnovoval nástěnnou výmalbu v Mostecké věži a Staroměstské radnici v Praze či v chrámu svaté Barbory v Kutné Hoře).

⁹³ Fresky podle popisu z roku 1616 de facto znovu vymaloval profesor Bohumír Roubalík (1845 – 1920) věnující se jednak historické malbě, jednak freskové malbě a restaurátorství.

⁹⁴ K tomu například J. KUTHAN, *Zámek*, nestr.; J. VYBÍRAL, *Století*, s. 59 - 65

přední vzdělance a mecenáše (jednalo se o Jana Silného ze Schwarzenbergu).⁹⁵ Zcela specifické místo zaujala tragicky zesnulá kněžna Pavlína ze Schwarzenbergu.⁹⁶

Schwarzenbergové při rodové prezentaci vycházeli rovněž z rožmberského odkazu.⁹⁷ Využití rožmberského odkazu souviselo jednak s tím, že Schwarzenbergové získali velkou část majetku „pánů červené pětilisté růže“ včetně několika proslulých rožmberských sídel a archivu, jednak s tím, že se páni z Rožmberka řadili k předním velmožům raně novověké společnosti a Schwarzenbergové je i v tomto ohledu zdařile následovali. Odkaz k rožmberské tradici byl na patrný ve vstupní hale Hluboké nad Vltavou, kam nechal Jan Adolf II. ze Schwarzenbergu umístit několik rožmberských děl.

Při rodové prezentaci využili Schwarzenbergové „tradiční“ reprezentační prvky. Nejvýraznější formou rodové prezentace se stala portrétní galerie,⁹⁸ která v Hluboké nad Vltavou připomněla téměř kompletní rodovou genealogii.⁹⁹ V reprezentativním sídle schwarzenberské primogenitury se samozřejmě prosadila heraldická výzdoba. Před litinovou terasu byly umístěny plastiky lvů, kteří v tlapách drží jednotlivé části schwarzenberského erbu, venkovní fasádu ozdobily kamenné erby Schwarzenbergů a motiv schwarzenberského erbu se uplatnil také na vstupní bráně. Heraldická výzdoba nemohla chybět ani v interiérech – schwarzenberský znak byl zasazen nad krby v Ranním salonu a Mramorovém salonu, erby všech šestadvaceti majitelů Hluboké ozdobily regály v knihovně a heraldické motivy se uplatnily i v takových detailech, jakými byly kliky.

Při zařizování interiérů v Hluboké nad Vltavou se mohly uplatnit také rozsáhlé rodové sbírky a celá řada starožitných kusů. Na Hluboké se ocitly některé původní stropy, originální dveře, svého uplatnění došly vzácné gobelíny, na stěny byly rozvěšeny vzácné obrazy, atmosféru místností dotvářely středověké a raně novověké kusy cínového nádobí, skla a porcelánu.

⁹⁵ K tomuto aspektu rodové prezentace hlubocko-krumlovských Schwarzenbergů Zdeněk BEZECNÝ, *Dědicové ve století zakladatelů*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Paměť urozenosti*, Praha 2007, s. 210 – 211.

⁹⁶ K jejímu osudu podrobně M. LENDEROVÁ, *Tragický bál*.

⁹⁷ Viz Z. BEZECNÝ, *Dědicové*, s. 209 – 210.

⁹⁸ K rodové galerii v hlubockém zámku podrobně Z. BEZECNÝ, *Dědicové*, s. 213 – 214; Marie MŽYKOVÁ, *K portrétům Schwarzenbergů v českých sbírkách*, in: Martin Gaží (ed.), *Schwarzenbergové v české a středoevropské kulturní historii*, České Budějovice 2008, s. 289 – 320.

⁹⁹ K rozmístění konkrétních obrazů A. MARKUS, *Zámek*, s. 17 – 24.

Výraznými změnami prošly v průběhu „dlouhého“ 19. století také vnitřní prostory Orlíku nad Vltavou. Proměny se dotkly dispozice sídla a funkce jednotlivých pokojů, ale také zařízení místností.

K prvním zásahům došlo v prvních dvaceti letech předminulého století za panování knížete Karla I. Filipa ze Schwarzenbergu a jeho manželky Marie Anny rozené z Hohenfelsu, kteří toužili změnit rezidenci v Orlíku nad Vltavou na pohodlné rodinné sídlo. Tehdy byly upraveny obytné prostory knížecích manželů a v duchu císařského stylu se zařizovaly některé salony. V úpravách vnitřních prostor pokračovala i následující generace orlických Schwarzenbergů představovaná knížetem Karlem II. a jeho ženou Josefínou rozenou Wratislavovou z Mitrovic, na jejichž přání se upravoval byt kněžny, byl zřízen kabinet knížete a vznikly knihovna, zbrojnice a Rytířský sál. O dalších (výrazně gotických) úpravách uvažovali Karel III. ze Schwarzenbergu a jeho choť Vilemína rozená Oettingen-Wallersteinová v poslední čtvrtině 19. století, ale z jejich plánu byl realizován pouze tak zvaný Teskův sál.

V orlickém zámku se měl skloubit požadavek pohodlného rodinného sídla s reprezentační funkcí některých prostor. V Orlíku se historický romantismus a rodová prezentace projevil v menší míře než v Hluboké nad Vltavou, a sice zřízením některých „typických“ pokojů (Čínský salonek, Schodišťová hala, Rytířský sál, Zbrojnice) a zejména vybavením těchto reprezentačních prostor: v místnostech byly instalovány původní historické stropy, stěny pokrylo gotizující dřevěné obložení, do zárubní byly zasazeny originální dveře z hradu Zvíkov a zrušeného kláštera v Sedlci u Kutné Hory, do oken byly vsazeny barevné vitráže s biblickými a heraldickými motivy, na stěny byly pověšeny rodové portréty a starožitné zbraně. Jako poněkud neobvyklé (v porovnání s kompletní reinstalací interiérů v Hluboké nad Vltavou a Rožmberku nad Vltavou) se může jevit zachování dvou salonů se „staromódním“ empírovým vybavením – tato nezvyklost patrně souvisela s hlubokou úctou projevovanou prvnímú představiteli schwarzenberské sekundogenitury polnímu maršálovi Karlu I. Filipovi, který si tento mobiliář přivezl z Paříže, kde působil jako vyslanec rakouského císaře na Napoleonově dvoře.¹⁰⁰

¹⁰⁰ K uspořádání, vybavení a proměnám interiéru v Orlíku nad Vltavou J. SOUKUP, *Soupis*, s. 134 - ; K. KRÍŽOVÁ, *Šlechtický interiér*; Z. BEZECNÝ, *Příliš uzavřená společnost*, s. 55 – 62, 64 – 65.

4. Buquoyové

Starobylý flanderský rod (Longueval-) Buquoyů, který kladl své počátky do hlubokého středověku, získal svá panství během rozdělování majetku zkonfiskovaného vzbouřeným českým stavům.

Již v době barokní kultivovali Buquoyové jihočeskou krajinu: zasadili do ní jak profánní budovy, tak hlavně sakrální stavby, jakými byly mariánské poutní místo v Lomci, poutní kostel Nejsvětější Trojice nedaleko Trhových Svin anebo klášter servitů v Nových Hradech. Stavební činnost rodiny neskončila ani v „dlouhém“ 19. století, byť směřovala zejména k rezidencím i jejich zahradám a parkům v Nových Hradech a Rožmberku nad Vltavou.

4.1. Na počátku byly Nové Hrady

Na počátku 19. století prošlo výraznými změnami okolí Nových Hradů. Na východním okraji městečka si totiž hrabě Jan Nepomuk Buquoy¹⁰¹ nechal vystavět nové sídlo, které však bylo dokončeno až za jeho dědice hraběte Jiřího Františka.¹⁰² Klasicistní, či spíše empírový zámek ve tvaru podkovy vznikl v letech 1801 až 1810, a to podle plánů architekta Franze von Werschafelda.¹⁰³

Rezidence obklopená rozlehlou zahradou se stala hlavním (a nutno podotknout velmi oblíbeným) rodinným sídlem a tomu odpovídalo uspořádání celého stavebního komplexu – do jednopatrových postranních křídel bylo soustředěno nezbytné hospodářské zázemí a pokoje pro personál, kdežto hlavní dvoupatrový trakt byl vyhrazen hraběcí rodině. V přízemí středového křídla se nacházely společenské prostory, přesněji kaple, řada salonů, z nichž jsou patrně nejznámější hudební salon, kulečnickový sál a především modrý kruhový salon, a jídelna, dále apartmány hraběte a hraběnky (sestavující z předpokoje, pracovny, ložnice a pokoje pro služebnou,

¹⁰¹ Jan Nepomuk Buquoy (1741 – 1803), syn Františka Leopolda Buquoye a Gabriely rozené z Roggendorfu, je znám jako sociální reformátor v období osvícenství a jako vůdce stavovské opozice na českém zemském sněmu v letech 1790 a 1791. S jeho životem však byly spojeny i mnohé kulturní aktivity. K této osobnosti více M. BUQUOY(OVÁ), *Jan Nepomuk Buquoy, sociální reformátor*.

¹⁰² Jiří František August Buquoy (1781 - 1851) byl synem Leopolda Adalberta Buquoye a Marie Franquilline de Preudhomme d'Hailly. Proslul jako polyhistor (věnoval se přírodním i společenským vědám), národohospodář a průmyslník (zajímal se zvláště o sklářství a s jeho jménem je spojena produkce černého skla, tak zvaného hyalitu). K jeho osobě více R. TEICHL, *Goethe und Georg Graf von Buquoy*; Ernst THOMAS, *Georg Graf Buquoy: Ein Beitrag zur Geschichte der deutschen Nationalökonomie am Anfang des 19. Jahrhunderts*, München – Leipzig 1929; E. HIRSCH, *Graf Georg Buquoy (1781 – 1851). Ein vergessener Goetheanist*; M. MAN, *Cestovní deníky*; M. KURUCOVÁ a kol., *Jiří František August Buquoy (1781 – 1851): vědec, a také M. BUQUOY(OVÁ), Hrabě Jan Buquoy, sociální reformátor*, s. 29.

¹⁰³ Ke stavebnímu vývoji novohradského zámku podrobněji J. VYBÍRAL, *Století*, s. 110 – 115.

respektive komorníka) a také divadlo. V prvním poschodí byly dětské apartmány, jež čítaly předpokoj, salon a ložnici, a hostinské pokoje.¹⁰⁴

Tak zvaný nový zámek sloužil intimnímu, rodinnému životu, s čímž korespondovalo zařízení – stěny zdobily pastelové tapety s jemným vzorkem, na oknech visely světlé záclony, místnosti byly vybaveny pohodlnými (druho)rokokovými sedacími soupravami s květinovým dekorem, stolky i skleníky.¹⁰⁵ Přestože byly v tomto sídle projevy (sebe)prezentace omezeny na minimum, i zde našla rodinná paměť, či spíše vzpomínka na milované blízké, své místo, neboť v přízemních místnostech byly rozmístěny podobizny příslušníků a příslušnic buquoyského rodu (generálem Karlem Bonaventurou Buquoyem počínaje a pravnučky Jana Nepomuka Buquoye konče), které později doplnily i portrétní fotografie.¹⁰⁶

Se jménem hraběnky Terezie Buquoyové¹⁰⁷ je spojen krajinný útvar ležící jihozápadně od Nových Hradů v malebném údolí říčky Stropnice. Park, nazývaný původně Valloncheri (Schöntal, Krásné údolí), ve třicátých letech 19. století přejmenovaný na Tereziino údolí, vznikl v šedesátých letech 18. století,¹⁰⁸ avšak řadou úprav prošel ještě v 19. století.¹⁰⁹

Romanticko-sentimentální charakter parku vycházející z filozofie přírody Jeana Jacquese Rousseaua doplňovaly prvky francouzské zahrady. Parkem se tedy klikatily cesty lemované alejemi, byly v něm lesní partie, louky, skupiny cizokrajných dřevin jako cypřišů, vejmutovek, douglasek i volně rostoucí solitéry, ale také květinový parter a záhony či skalky. Nechyběly ani klasicistní stavby – ruina, Václavovy lázně, Modrý dům – a drobné architektonické objekty. Romantickou atmosféru parku dotvářely vodní prvky (rybníky, umělý vodopád) anebo do starých dubů a olší zasazené destičky s verši

¹⁰⁴ Při popisu vnitřního uspořádání empírového zámku v Nových Hradech vycházíme z Anton TEICHEL, *Geschichte der Stadt Gratzen mit theilweiser Berücksichtigung der Herrschaft Gratzen*, Gratzen 1888, s. 178 – 185 a dále z inventárního soupisu z roku 1870 uloženého v SOA Třeboň, RA Buquoyů, oddíl Generalia, Inventarium des Gratzener neuen Schlosses und der Voluptuargebäude im Dörfel, Fasengarten und Theresienthal, inv. č. 54, sign. 206.331, kniha č. 382.

¹⁰⁵ O vzhledu místností nejlépe vypovídá tak zvaná buquoyská série interiérových vyobrazení, jejichž autory byly zejména Josef Schütz a Bedřich Ströbel. Viz K. KRÍŽOVÁ, *Šlechtické interiéry*, s. 164 – 165, 168, 171 – 172, 181 – 183.

¹⁰⁶ SOA Třeboň, RA Buquoyů, oddíl Generalia, Inventarium des Gratzener neuen Schlosses und der Voluptuargebäude im Dörfel, Fasengarten und Theresienthal, inv. č. 54, sign. 206.331, kniha č. 382.

¹⁰⁷ Terezie (1747 – 1819) byla dcerou Václava Paara a Antonie Esterházy a roku 1765 se provdala za Jana Nepomuka Buquoye. Měla výrazné humanitární citění a stejně jako manžel byla milovnicí umění.

¹⁰⁸ Ve starší literatuře bývá vznik parku datován rokem 1756, avšak Jindřich Vybíral přesvědčivě prokázal, že park mohl být založen až v šedesátých letech 18. století. J. VYBÍRAL, *Století*, s. 110.

¹⁰⁹ V 19. století se neměnila přírodní složka parku, ale přibývaly některé budovy – Rybářská chata, Tončina chýše, Švýcarský dům a Hamerský mlýn.

romantických básníků Johanna Wolfganga von Goethe a Albrechta von Hallera¹¹⁰ oslavující přírodu a šťastný život v ní.¹¹¹

4.2. Jiří Jan Buquoy a jeho Rožmberk

Jednou z rezidencí, u níž proběhla romantická úprava, byl dolní hrad v Rožmberku nad Vltavou,¹¹² místo, kde se střetávala francouzská kulturní tradice a módní anglická inspirace. Při jeho přestavbě hrála zásadní a určující roli osobnost hraběte Jiřího Jana Buquoye. Právě jeho představy o rodině Longueval-Buquoy – o nejslavnějších členech rodu i nejvýznamnějších momentech buquoyských dějin – stejně jako jeho vkus a umělecký cit (do značné míry ovšem ovlivněné jeho vzděláním, soudobým estetickým cítěním, módní vlnou romantismu i společenským vývojem) se zásadním způsobem promítly do uspořádání a vybavení onoho „chrámu vzpomínky“.

Jiří Jan Jindřich Buquoy se narodil 2. srpna 1814 v Červeném Hrádku. Byl jediným synem Jiřího Františka Buquoye a jeho manželky Gabriely z Rottenhanu.¹¹³ Zemřel 2. září 1882 v Baden-Badenu a pochován byl do rodinné hrobky v klášterním kostele svatého Petra a Pavla v Nových Hradech. Od roku 1847 byl ženatý s Terezií Sofií z Oettingen-Wallersteinu, s níž měl čtyři děti – Jiřího Bedřicha,¹¹⁴ Karla Bonaventuru,¹¹⁵ Ferdinanda¹¹⁶ a Gabrielu.¹¹⁷

Vzdělávání budoucího hraběte začalo kolem šestého roku věku. Jako ostatní chlápci z aristokratického prostředí se učil němčinu, češtinu a další jazyky (jak klasikou latinu, tak moderní francouzštinu). Chybět nesměla matematika, zeměpis, dějepis anebo tělocvik (ten mimo jiné zahrnoval šerm, jízdu na koni). Důraz byl kladen i na znalost katolického náboženství. Pro šlechtické vzdělávání bylo dále příznačné, že se děti

¹¹⁰ Albrecht voň Haller (1708 – 1777) byl švýcarským lékařem. Proslul svou obsáhlou korespondencí s předními osobnostmi své doby a také jako literární kritik a básník opěvující Alpy.

¹¹¹ Některé verše jsou uvedeny v A. TEICHL, *Geschichte*.

¹¹² V Rožmberku nad Vltavou rozlišujeme několik staveb: tak zvaný dolní hrad (který byl novogoticky upraven a přeměněn na rodové muzeum Buquoyů), tak zvaný horní hrad (tato raně gotická stavba, z níž se dodnes dochovala pouze válcová věž, zvaná Jakobínka, byla součástí rožmberského dvojhradí, roku 1522 vyhořela a nebyla nikdy obnovena), tak zvaný horní zámek a Cottage (ta byla zbudována v roce 1857 a byla skutečným sídlem Buquoyů v Rožmberku nad Vltavou).

¹¹³ Gabriela z Rottenhanu (1784 – 1863) byla dcerou Jindřicha z Rottenhanu a jeho manželky Gabriely rozené Czerninové z nedrahonické linie rodu. Za Jiřího Františka Buquoye se provdala roku 1806 a z jejich vztahu vzešly dcery Marie Terezie, Marie Gabriela, Marie Karolína a Marie Isabela a syn Jiří Jan Buquoy.

¹¹⁴ Chlapec se narodil a zemřel v roce 1853.

¹¹⁵ Karel Bonaventura Buquoy (1854 – 1911) se stal majitelem fideikomisních panství Nové Hradý a Rožmberk nad Vltavou. Je stavitelem buquoyské hrobky v Nových Hradech.

¹¹⁶ Ferdinand Nikodém Buquoy (1856 – 1909) zdědil alodiální buquoyské panství Horní Hrad – Měděnc v severozápadních Čechách, kde provedl regotizaci hradu Hauenstein.

¹¹⁷ Gabriela Buquoyová (1859 – 1934) se roku 1881 provdala za Josefa Thun-Hohensteina.

vzdělávaly doma za dozoru domácího učitele či několika pedagogů. O jeho (jejich) činnosti v buquoyských službách v době dětství Jiřího Jana Buquoye vypovídá několik písanek, francouzsky psaný text a přehled německé literatury od nejstarších dob do počátku 19. století (posledním zmíněným literátem je Johann Wolfgang von Goethe).¹¹⁸

Z dochovaných písemností je patrné, že Jiří Jan Buquoy již v relativně nízkém věku obstojně ovládal dva jazyky – německý a francouzský. Němčina byla jeho mateřským jazykem a dorozumívacím jazykem mezi příslušníky jeho rodiny, francouzština odkazovala k jeho společenské příslušnosti (i v první polovině 19. století zůstával francouzský jazyk poměrně běžným a rozšířeným komunikačním prostředkem šlechty). Výuka francouzštiny byla v případě Jiřího Jana podpořena historií a původem rodiny. Jiří Jan Buquoy byl jazykově poměrně nadaný – z jeho pozdější korespondence vyplývá, že alespoň částečně ovládal anglický jazyk¹¹⁹ a „na stará kolena“ se ještě naučil španělsky. Cestu do Španělska podnikl na konci sedmdesátých let 19. století a jak v dopise sestřám píše: *„Velmi mne potěšilo, když jsem viděl, že jsem po jednoletém studiu [španělského] jazyka téměř všemu rozuměl.“*¹²⁰

Z dochovaných písemností plyne, že Jiří Jan nebyl zapsán na žádnou univerzitu, a tak se zdá, že jeho vzdělání zakončily dvě studijní cesty. První z nich podnikl Jiří Jan v dubnu až říjnu roku 1836 a jeho kroky vedly do Německa, Nizozemí, Belgie, Spojeného království (navštívil jak Anglii, tak Skotsko a Irsko) a Francie. Druhou velkou cestu podnikl v období od podzimu roku 1839 do jara následujícího roku. Ve svých dlouhých, německy psaných dopisech (s francouzskými vsuvkami), které adresoval své matce, líčil své dojmy z návštěvy různých památek i divadelních představení, ale všiml si i různých odlišností v chování tamních obyvatel a zajímal se i o místní zvyky a tradice.¹²¹

Jiří Jan Buquoy se víceméně nevěnoval politické kariéře, přesto jsou jeho společenské a politické názory hodné pozornosti, neboť i tyto myšlenky našly své uplatnění při výzdobě venkovské rezidence v Rožmberku nad Vltavou. Jeho smýšlení by se totiž dalo charakterizovat slovy Josefa Pekaře: *„Autorita koruny, trůnu anebo i oltáře je tomuto přesvědčenému konzervativci, vysoko hodnotícímu cenu tradice, nade*

¹¹⁸ SOA Třeboň, RA Buquoyů, Pozůstalost Jiřího Jana Buquoye, Krasopisná cvičení a diktáty z let 1824 – 1827, bez inv. č., kart. 228; TAMTÉŽ, Dějiny německé literatury, bez inv. č., kart. 228.

¹¹⁹ TAMTÉŽ, Korespondence se členy rodiny a příbuznými (Nedatovaný dopis od Klotyldy Zessner), inv. č. 1105, sign. 263.110, kart. 230.

¹²⁰ „Es freute mich sehr zu sehen, daß ich nach einem einjährigen Sprachstudium fast alles verstand.“ TAMTÉŽ, Korespondence se členy rodiny a příbuznými (Dopis sestřám ze 14. května 1879), inv. č. 1105, sign. 263.110, kart. 230.

¹²¹ TAMTÉŽ, Cestování hraběte, inv. č. 1101, sign. 263.104, kart. 229.

vše...“¹²² Pro hraběte tedy bylo důležité, aby podunajská monarchie zůstala jednotná v náruči habsburské monarchie a katolické církve bez ohledu na „historické křivdy“ a za podpory především vyšších vrstev společnosti, prostě jak sám řekl: „*Jen ve svornosti leží moc! Symbol této jednoty vidíme v rakouském znaku, kterýž v sobě má erby jednotlivých zemí a všechny předce zase spojuje ve skvělý celek. Tak má i každý národ v Rakousku zachovati pro sebe své historické právo, ale předce mají se všickni spojit pod jednou dynastií v mocný stát...*“¹²³

Důležitou roli v životě Jiřího Jana Buquoye hrála silná katolická víra a později i činnost v katolickém hnutí, do něhož se Jiří Jan Buquoy významně zapojil v sedmdesátých letech 19. století. Jeho aktivita spočívala v tom, že přednesl řadu projevů pro různá shromáždění – v rozmezí let 1871 až 1876 vystoupil více než dvacetkrát jak v Čechách (hrabě vystupoval zejména v jižních a severních Čechách, kde měli Buquoyové svá panství), tak v rakouských zemích. Ve svých proslovech, jež byly často vydávány i tiskem, kladl Jiří Jan důraz na obranu katolických hodnot, na zachování kulturní tradice křesťanství a na spojení moci Boží a moci světské – v projevu pro Katolický spolek v Linci vyzýval: „*Vytáhněme radostně do svatého boje a napišme na svoji vlajku – v jednom v kříži spočívá vítězství.*“¹²⁴ O čtyři roky se v jeho projevu objevilo: „*...moderní boj kulturní utvořil pravou katolickou moc válečnou v Evropě, jejíž zbraně nejsou meč a střelba, nýbrž svatá zbraň pevné víry a nezviklaného poslušnosti, a neběře útočiště své ku lži a násilí a ku vzpouře, nýbrž podrobuje se Hospodinu a v mezích Božích příkázání moci světské z milosti Boží.*“¹²⁵

Jako silně věřící muž podnikl Jiří Jan Buquoy v roce 1875 cestu do Itálie, respektive do Říma. Ve „městě nad Tiberou“ jednak navštívil hrob apoštolů (jak připomíná pamětní diplom z pouti), jednak se zúčastnil audience u Svatého otce Pia IX.,¹²⁶ jež v něm zanechala silný a hluboký dojem. Jiří Jan věnoval čas i poznávání „věčného

¹²² J. PEKAŘ – K. SCHWARZENBERG (edd.), *Lancknechta Bedřicha ze Schwarzenberga Španělský deník*, s. 8.

¹²³ SOA Třeboň, RA Buquoyů, Pozůstalost Jiřího Jana Buquoye, Katolické hnutí (Projev pro katolicko – politickou jednotu v Českém Krumlově z 27. 2. 1875), inv. č. 1118, sign. 263.127, kart. 233.

¹²⁴ TAMTÉŽ, Katolické hnutí (Proslov pro Katolický spolek v Linci z 13. 11. 1871), inv. č. 1118, sign. 263.127, kart. 233.

¹²⁵ TAMTÉŽ, Katolické hnutí (Projev pro katolicko – politickou jednotu v Českém Krumlově z 27. 2. 1875), inv. č. 1118, sign. 263.127, kart. 233.

¹²⁶ Pius IX., vlastním jménem Giovanni Maria Mastai-Ferreti (1792 – 1878) byl zvolen jako nástupce papeže Řehoře XVI. v roce 1846. Jeho pontifikát trval třicet let a je tak nejdelším v historii. Během tohoto období musel Pius IX. reagovat na revoluční události z roku 1848 a musel také čelit procesu sjednocování Itálie (v jeho rámci de facto zanikl papežský stát). K největším událostem jeho pontifikátu patřilo vyhlášení dogmatu o neposkvrněném početí Panny Marie (1854) a zasedání I. vatikánského koncilu (1869 – 1870).

města“ a jeho nejvýznamnějších kulturních památek. Římské kostely mu učarovaly natolik, že oslovil malíře Ludvíka Seitze¹²⁷ a objednal u něj část obrazové výzdoby pro kostel Santa Maria dell' Anima.

Co se zálib Jiřího Jana Buquoye týče, byl jako řada jeho vrstevníků¹²⁸ a vrstevnic¹²⁹ nadaným malířem – amatérem. Svým umem navázal na činnost svého strýce Ludvíka Arnošta Buquoye¹³⁰ a své matky Gabriely z Rottenhanu,¹³¹ po níž nesporně zdědil talent.

Malířské nadání Jiřího Jana bylo rozvíjeno již v dětství a mládí – v jeho pozůstalosti se zachovaly předlohy Jana Schindlera a nesignované předlohy s loveckými anebo figurálními náměty. Z vlastní tvorby Jiřího Jana Buquoye je dochováno několik desítek kreseb tužkou a perokreseb a tři vázané skicáře.¹³² Ve svých kresbách se hrabě snažil zachytit vše, co viděl ve svém okolí i na cestách. Mezi jeho díly tak převažuje realistické ztvárnění krajiny a staveb (jako příklad lze uvést kresby tužkou *Caledonian Canal*, *Mont Saint Michel*, *Zámek Muskau v Prusku*, buquoyské hrady *Rožmberk a Hauenstein*¹³³) a vyobrazení interiérů buquoyských sídel i rezidencí jiných rodů.¹³⁴ Jiří Jan Buquoy se nevyhýbal ani náboženským tématům, jak dokazuje série třiceti kreseb tužkou se starozákonními a novozákonními motivy (například *David a Goliáš*, *Šalamounův soud*, *Klanění Tří králů*, *Útěk do Egypta*¹³⁵), anebo jednotlivé obrázky (*Hlava Panny Marie*, *Svatý Šebestián*,¹³⁶ *Svatý Pavel*, *Svatý Petr*¹³⁷).

¹²⁷ Ludvík Seitz (narozen roku 1844) byl synem německého malíře Alexandra Maxmiliána Seitze (1811 – 1888). Jako malíř působil především v Itálii, ovšem jeho díla jsou rozmístěna po celé Evropě. Mimo jiné se též stal ředitelem vatikánské galerie.

¹²⁸ Malování se věnoval Karel II. ze Schwarzenbergu, Jaromír Czernin či Emerich Chotek. Viz K. KRÍŽOVÁ, *Šlechtický interiér*; Ivo CERMÁN, *Chotkové. Příběh úřednické šlechty*, Praha 2008.

¹²⁹ K malířkám ze šlechtického prostředí K. KRÍŽOVÁ, *Šlechtický interiér*.

¹³⁰ Mladší bratr Jiřího Františka Buquoye Ludvík Arnošt (1783 – 1834) proslul jako malíř romantických krajin a jako autor grafických listů.

¹³¹ Gabriela z Rottenhanu byla žačkou Josefa Berglera (1753 – 1829) na malířské Akademii v Praze.

¹³² SOA Třeboň, RA Buquoyů, Pozůstalost Jiřího Jana Buquoye, Skicáře, malířské předlohy a kopie, inv. č. 1105, sign. 263.102, kart. 229; TAMTÉŽ, oddíl Grafika, kresby, akvarely, Skicář Jiřího Jana hraběte Buquoye s 6 tužkokresbami interiérů buquoyských zámků a 1 tužkokresbou na oslavu narození majitele skicáře, inv. č. 550; TAMTÉŽ, oddíl Grafika, kresby, akvarely, 1 obal s 89 kresbami a skicami Jiřího Jana hraběte Buquoye s nejrůznějšími náměty, inv. č. 551.

¹³³ TAMTÉŽ, Pozůstalost Jiřího Jana Buquoye, Skicáře, malířské předlohy a kopie, inv. č. 1105, sign. 263.102, kart. 229.

¹³⁴ Většina interiérů se dnes bohužel nedá identifikovat. Pouze dvacet kreseb tužkou ve vázaném skicáři z oddílu Grafika, kresby, akvarely (a výjimečně ještě některé další) je popsáno, opatřeno datací a signováno.

¹³⁵ SOA Třeboň, RA Buquoyů, Pozůstalost Jiřího Jana Buquoye, Skicáře, malířské předloha a kopie, inv. č. 1099, sign. 263.102, kart. 228.

¹³⁶ TAMTÉŽ.

¹³⁷ SOA Třeboň, RA Buquoyů, oddíl Grafika, kresby, akvarely, 1 obal s 89 kresbami a skicami Jiřího Jana Buquoye s nejrůznějšími náměty, inv. č. 551.

Kromě toho, že byl Jiří Jan sám výtvarně činný, zajímal se i o dějiny umění. Zvláště během svých cest do zahraničí navštěvoval přední muzea či sbírky a o prohlídkách nikdy nezapomněl informovat své blízké. Například v květnu roku 1836 popisuje matce belgický Gent a mimo jiné píše: „*Sbírka obrazů pana Schampse ... obsahuje vedle nepočítatelného množství [obrazů] od Rubense, mnoho [děl] od Van Dycka, Van der Halsta, ještě více od Tenierse, Jana Heema, jeden [obraz] od Ruysdala, jeden od Paula Pottera a dva překrásné od Rembrand[t]a ...*“¹³⁸ Podobný výčet se objevil i o více než čtyřicet let později, když v dopise sestřím líčil návštěvu madridského Prada: „*Abych se vyjádřil krátce, řeknu jen, že v této první a nejbohatší sbírce Evropy je k dispozici: 46 [obrazů] Muriela, 14 Zurbarona, 58 Ribery, 64 Velezquéze, 55 Tenierse, 66 Rubense, 22 Van Dycka, 10 Rafaela, 20 Poussina, 66 Luky Giordana, 54 Bruegela, 10 Clauda Loraina, 16 Guida Reniho, 43 Tiziana, 54 Tintoreta, 25 Paola Veronese – celkem 663 obrazy. Celé čtyři hodiny jsem si báječně užíval a byl jsem k smrti unavený, když jsem opouštěl tuto čarovnou sbírku.*“¹³⁹

S kladným vztahem k výtvarnému umění jistě souvisela láska Jiřího Jana Buquoye k architektuře projevující se úpravami, přestavbami i výstavbou jednotlivých budov na buquoyských panstvích. První změny vzešlé z iniciativy Jiřího Jana Buquoye se dotkly starého gotického hradu v Nových Hradech. Nově byl uspořádán buquoyský archiv, v jehož otevřenější části se projevila rodová prezentace, zejména úcta ke Karlu Bonaventurovi Buquoyovi – místnosti archivu dominovalo zlaté brnění údajně nošené samotným vojevůdcem. V jeho sousedství byly umístěny další artefakty spojené s životem a dílem císařského generála (řád zlatého rouna od španělského krále Filipa II, či zakrvácená košile, kterou měl mít Karel Bonaventura na sobě v době své smrti). V místnosti byly vystavené i jiné zajímavé předměty a dokumenty – korespondence s vládci domu habsburského, štambuch s vymalovanými erby z desek zemských

¹³⁸ „*Die Gemäldesam[m]lung des Herrn Schamps ... enthält nebst der zahllosen Menge von Rubens, viele Van Dyks, Van der Halst, mehrere Teniers, Jan Heem, einen Ruysdal, einen Paul Potter und zwei herrliche Rembrand[t]e, ...*“ SOA Třeboň, RA Buquoyů, Pozůstalost Jiřího Jana Buquoye, Cestování hraběte (Dopis matce z 26. května 1836), inv. č. 1101, sign. 263.104, kart. 229.

¹³⁹ „*Um mich kurz zu fassen sage ich nur, daß in dieser ersten und reichsten Gemäldesam[m]lung Europas vorhanden sind: 46 Murileo, 14 Zurbaron, 58 Ribera, 64 Velazquez, 55 Teniers, 66 Rubens, 22 van Dyck, 10 Raphael, 20 Poussin, 66 Luca Giordano, 54 Breugel, 10 Claude Lorain, 16 Guido Reni, 43 Tizian, 54 Tintoreto, 25 Paul Veronese – im Ganze 663 Gemälde. Durch volle vier Stunden schwelgte ich im höchsten Kunstgenuß und war todtmüde, als ich diese wundervolle Kunstsam[m]lung verließ.*“ SOA Třeboň, RA Buquoyů, Pozůstalost Jiřího Jana Buquoye, Cestování hraběte (Dopis sestřím z 29. května 1879), inv. č. 1101, sign. 263.104, kart. 229.

Království českého.¹⁴⁰ Otázkou zůstává, komu byla tato expozice určena, neboť nemáme žádné doklady o návštěvnickém provozu. Tak zvaný starý zámek totiž sloužil jako sídlo správy velkostatku, byly zde kanceláře a byty. Na druhé straně, archiv a s ním sousedící buquoyská fideikomisní knihovna se nacházely ve věži hradu, kam mohli návštěvníci bez problémů a omezení vstoupit. Na „starém zámku“ v Nových Hradech byl však rodový prezentační program později patrný na první pohled. Do oken nechal Jiří Jan Buquoy vsadit pestrobarevné erby příslušníků a příslušnic (longueval-) buquoyského rodu a také znaky spřízněných rodin, které se vzhledově shodují s vitrážovými okny v Rožmberku nad Vltavou.¹⁴¹ V Nových Hradech a okolí ještě Jiří Jan Buquoy pozměnil tvář sentimentálně laděného Tereziina údolí – v padesátých letech inicioval zakládání rybníků a výstavbu několika domů ve stylu romantického historismu.¹⁴² Touha po změnách a úpravách se projevila také u empírové rezidence, v níž proběhly dílčí změny.¹⁴³

Avšak nejvýraznější estetické změny se dotkly Rožmberku nad Vltavou. Hrabě Jiří Jan si nechal vystavět tak zvanou Cottage.¹⁴⁴ V souladu s ideály historismu si nechal Jiří Jan Buquoy u horního zámku vytvořit zahradu výrazně inspirovanou parkem Heřmana Pücklera v Bad Muskau.¹⁴⁵ Zahrada v Rožmberku zahrnovala barokizující zahradu s rostlinnými květinovými ornamenty, kamennými vázami, kašnou a „rokokovým“ gloriem (dnes již bohužel neexistujícím).¹⁴⁶ Vrcholem jeho úsilí se stala úprava dolního hradu ve stylu gotického revivalu, na níž se stavebník (sám výtvarně nadaný) nepochybně podílel stejně jako Bedřich Ströbl působící v hraběcích službách.¹⁴⁷ Hledáme-li však projektanta či architekta přestavby, vyvstává jméno inženýra Václava

¹⁴⁰ O vzhledu buquoyského archivu nás podrobně informuje obraz Bedřicha Ströbla reprodukováný například v K. KRÍŽOVÁ, *Šlechtický interiér*, s. 33, či podrobný popis v A. TEICHL, *Geschichte*, s. 73 – 76.

¹⁴¹ SOA Třeboň, RA Buquoyů, oddíl Generalia, Malované a kreslené rodové znaky Buquoyů a aliancí na hradech a zámcích v Nových Hradech a Rožmberku nad Vltavou, inv. č. 47, sign. 202.2, kart. 3.

¹⁴² K Tereziinu údolí například A. TEICHL, *Geschichte*, s. 192 – 198; Adolf KALNÝ, *Vývoj parků a zahrad v Nových Hradech v jižních Čechách*, Jihočeský sborník historický 63, 1994, s. 50 – 60; Jiří MAREK, *Tereziino údolí*, České Budějovice 2000

¹⁴³ Ke stavebnímu vývoji empírového zámku v Nových Hradech naposledy J. VYBÍRAL, *Století*, s. 112 – 118.

¹⁴⁴ K výstavbě Cottage J. VYBÍRAL, *Století*, s. 130 – 131.

¹⁴⁵ O tom, že Jiří Jan Buquoy Bad Muskau navštívil, svědčí jedna z kreseb tužkou uložená v SOA Třeboň, RA Buquoyů, oddíl Grafiky, kresby akvarely, 1 obal s 89 kresbami a skicami Jiřího Jana hraběte Buquoye s nejrůznějšími náměty, inv. č. 551. O vlivu parku Heřmana Pücklera-Muskau na českou, respektive moravskou krajinou tvorbu více P. ZATLOUKAL, *Příběhy*, s. 133 – 140.

¹⁴⁶ O vzhledu zahrady a glorie vypovídá série fotografií patrně z přelomu 19. a 20. století. SOA Třeboň, RA Buquoyů, oddíl Fotografie, Fotografie hradu a zámku v Rožmberku nad Vltavou, inv. č. 1371, sign. 281.7, evid. č. 30, 34, 38 – 43.

¹⁴⁷ Bedřich Ströbel (narozen roku 1814) vystudoval pražskou akademii a je považován především za portrétistu a krajináře. Pro Buquoye mimo jiné namaloval interiéry hradu i empírového zámku v Nových Hradech či sérii portrétů do „Křížácké galerie“ na Rožmberku.

Hagenauera,¹⁴⁸ který sice v Rožmberku působil od srpna roku 1842, ale jeho podíl na úpravách nelze přesně vymezit.

Na rozdíl od velkých a náročných romantických přestaveb dalších zámků (Hluboká nad Vltavou, Hrádek u Nechanic, Lednice) se gotizující úpravy minimálně dotkly exteriéru budovy, což vyplynulo ze zachovalého gotického a renesančního vzhledu. Největší úpravy se tak týkaly přední i zadní věže. Z obou věží byly sneseny barokní bání. Přední (též severovýchodní) věž byla osazena hodinami a zakryta jehlanovou střechou, na zadní (jihozápadní) věži byla zbudována terasa s cimbuřím. Na vnějším plášti hradu byly přistavěny nebo opraveny gotické arkýře. Jiří Jan chtěl změnit i omítku – „hrabě si přál odstranit nanejvýš rušivou, oslepující bílou barvu“,¹⁴⁹ kterou měla nahradit neutrální šed'. Důraz byl kladen i na zdánlivé maličkosti – okenní rámy se natíraly nahnědo, vstup do hradního areálu nově chránil padací most, ke gotickému stylu odkazovalo i další zařízení (lucerna, stříška proti dešti).

Rozsáhlejší úpravy byly provedeny v interiéru dolního hradu. Prvním výrazným zásahem do interiéru byla stavba hlavního schodiště, jež byla dokončena v roce 1844. Následující úpravy probíhající v letech 1843 až 1846 se dotkly jednotlivých pokojů v prvním patře – místnosti byly nově a „stylově“ vybaveny (jako první se zařizovala Rytířská síň, jako poslední ložnice, nazývaná také Maxmiliánovou komnatou). V letech 1851 až 1853 byla zřízena tak zvaná Křižácká galerie, avšak zpřístupněna byla až roku 1855, když byla dokončena obrazová výzdoba od Bedřicha Ströbla.¹⁵⁰

Jiří Jan přestavěl a upravil dolní hrad v Rožmberku nad Vltavou jako „místo paměti,“ jako „chrám vzpomínky“. Obdobně jako u dalších historizujících rezidencí byly i zdejší prostory určeny rodově historické prezentaci, přesněji celé první poschodí dolního hradu pojal hrabě jako památník, muzeum, které zdůrazňuje vznešené rodové dějiny a oslavuje skvělé činy statečných rytířů a dobrých křesťanů.

Rodová prezentace se prosadila již v názvech místností, v nichž se odrazila jak módní vlna romantického historismu, tak specifické požadavky zadavatele. K oblíbeným „ozdobám“ novogotických rezidencí (včetně Rožmberku) patřily Schodišťová hala, Zbrojnice a Rytířský sál. V těchto prostorách býval představen celý rod, respektive výkvět rodiny, jehož sláva se často pojila s rytířským a vojenským

¹⁴⁸ Inženýr a architekt Václav Hagenauer (narozen v roce 1809) působil především ve službách česko – rakouské aristokracie, pro kterou ve stylu romantického romantismu upravoval venkovská sídla.

¹⁴⁹ J. VYBÍRAL, *Století*, s. 120.

¹⁵⁰ Datace jednotlivých fází úprav převzata z J. VYBÍRAL, *Století*, s. 118 – 122.

uměním.¹⁵¹ Při pojmenování dalších místností v prvním patře dolního hradu vycházel Jiří Jan ze svých představ a (po)vědomí o historii i rodových dějinách. Zároveň označení komnat vyzdvihovalo významné příslušníky rodiny i jejich ctnosti hodné následování. Křížácká galerie odkazovala k vypjatému křesťanství Longueval-Buquoyů a k obraně „pravé“ katolické víry, Pokoj Karla Bonaventury se stal „chrámem a pomníkem“ císařského generála, Maxmiliánova ložnice připomínala prvního muže s titulem „Graf von Buquoy,“ Ferdinandův pokoj upozorňoval na tradici mecenátu a v Pokoji Karla Filipa se vzpomínalo na prvního knížete Buquoye. Mimo tradiční a rodinný rámec stála Rožmberská síň upozorňující na nejstarší dějiny hradu i na historickou kontinuitu. Odkaz k rožmberskému nástupnictví¹⁵² měl umocnit význam rodiny Buquoy, která by se měla po vzoru „pánů (červené) pětিলisté růže“ přiřadit k předním šlechtickým rodům zemí Koruny české (což se vcelku podařilo jiným „dědicům Vítkovců“ – Czerninům z Chudenic a Schwarzenbergům).

Při představování rodových dějin a historické paměti Buquoyů dominovala vizuální forma. Podobu členů rodu Longueval-Buquoy, jejich manželek a případně i širší rodiny přibližovaly portréty umístěné v jednotlivých pokojích. Tyto podobizny mohou doprovázet obrazy vládců, s nimiž se Longueval-Buquoyové stýkali, jež zasáhli do dějin rodu a jimž Buquoyové věrně sloužili. V případě proslulých vojevůdců je ještě doprovází portréty neméně slavných spolubojovníků či proslulých a vážených protivníků.¹⁵³

Nepřehlédnutelným estetizujícím prvkem užitým při výzdobě prvního poschodí dolního hradu v Rožmberku (a potažmo i při prezentaci dějin) se stala vitrážová okna s pestrobarevnými znaky jak žen a mužů flanderské rodiny, tak jejich partnerů a partnerek. První část znamení představovala téměř kompletní genealogii rodu a druhá skupina erbů odkazovala ke spřízněním s významnými šlechtickými a dokonce i panovnickými rodinami Evropy (rovnorodá partnerství znovu potvrzovala, ba i zvyšovala prestiž rodiny).¹⁵⁴

¹⁵¹ Tento soudobý trend se v „čisté podobě“ uplatnil na auersperských Žlebech, harrachovském Hrádku u Nechanic, rohanovském Sychrově či schwarzenberské Hluboké nad Vltavou. Viz M. POSPÍŠILOVÁ, *Romantické zámecké interiéry*, J. KUTHAN, *Aristokratická sídla*.

¹⁵² K rožmberskému nástupnictví se hrdě hlásili Schwarzenbergové, jak ukázal Zdeněk Bezečný. Z. BEZECNÝ, *Dědicové*, s. 208 – 209.

¹⁵³ Výčet a rozmístění obrazů v jednotlivých místnostech přibližuje několik publikací, průvodců a také inventární soupisy. Viz H. WALTENBERGER, *Ortskunde*; A. CECHNER, *Soupis*, s. 229 - 232; E. BAŽANT, *Hrad*, s. 11 – 13, 15 – 17, 19 - 25 ; SOA Třeboň, Vs Rožmberk, Inventáře zařízení ve starém a novém zámku v Rožmberku, inv. č. 561, sign. III F 6b, kart. 48 – 49.

¹⁵⁴ Manželství spojila Longueval-Buquoye s bližšími i vzdálenějšími potomky francouzských anebo kastilských králů, bretaňských i burgundských vévodů a také s italskými rody Visconti a Gonzaga. Viz P.

Erbovní výzdoba se využila nejen ve vitrážových oknech, ale i v řadě dekoračních dřevěných prvků (pro příklad erby držené gryfy nad dveřmi ve Zbrojnici či Knížecím pokoji). Nejnápadněji se však vyřezávaná výzdoba uplatnila ve schodišťové hale, tedy v prostoře, které byla ve stylu romantického historismu upravena jako první.

Vzhled tohoto schodiště byl inspirován stylem severské renesance a raného baroka, ovšem jako vzor „*nepochybně sloužilo vyobrazení schodiště zámku Crewe Hall v Cheshiru v prvním svazku publikace Josepha Nashe *The Mansions of England in the Olden Time* vydaném v roce 1839.*“¹⁵⁵ Mohutné čtyřramenné schodiště tvoří čtyřicet stupňů a šest odpočívadel a je rámováno balustrádovým zábradlím zdobeným řezanými heraldickými figurami gryfů (tedy okřídlených nestvůr).¹⁵⁶ Nestvůry drží v tlapách erby rodů spřízněných s rodinou Buquoy. Podle *Knihy rodových znaků ve vstupní hale zámku v Rožmberku nad Vltavou*¹⁵⁷ začínala řada heraldických znaků erby legendárních postav a křížáků z rodu Longueval, které odkazovaly k legendárním počátkům rodu. Následuje dvacet pět erbů manželek mužů, jež stáli v čele rodiny Longueval-Buquoy (znaky manželek začínaly erbem manželky Antoine I. Chatelaine de Peronne a končily erbem Terezie Sofie z Oettingen-Wallersteinu, manželky stavebníka).¹⁵⁸ Erby opět upozorňují na příbuzenství s různými významnými rody (včetně příbuzenství s evropskými panovnickými rody).

Při zařizování místností nehrála roli jen prezentace starobylosti. Neméně důležité bylo, aby jednotlivé místnosti měly svou atmosféru, aby z každého zákoutí dýchala historie. Pokoje byly tedy vybaveny cenným starožitným nábytkem, a pokud se ho nedostávalo, stejně dobře posloužily i napodobeniny vytvořené podle předlohových knih Josepha Nashe,¹⁵⁹ Charlese Jamese Richardsona,¹⁶⁰ G. G. Ungewittera¹⁶¹ anebo A.

KOBLASA, *Buquoyové: Stručné dějiny*; SOA Třeboň, RA Buquoyů, oddíl Generalia, Kniha rodových znaků ve vstupní hale zámku v Rožmberku nad Vltavou, inv. č. 46, sign. 202.1, kniha č. 2.

¹⁵⁵ J. KUTHAN, *Aristokratická sídla*, s. 103.

¹⁵⁶ Za autora řezeb je považován sochař Stürzel z Volar. Viz A. CECHNER, *Soupis*, s. 219 či J. VYBÍRAL, *Století*, s. 118.

¹⁵⁷ SOA Třeboň, RA Buquoyů, oddíl Generalia, Kniha rodových znaků ve vstupní hale zámku v Rožmberku nad Vltavou, inv. č. 46, sign. 202.1, kniha č. 2.

¹⁵⁸ Po sobě následují erby těchto žen: Chatelaine de Peronne, Mathilde de Haucourt, Catherine de Frémerville, Catherine de Chatillon, Anne de Meullent, Marie de Falevy, Alix de Bretagne, Anne de Beaumer, Marie de Hardentun, Anne de Cramailles, Marie de Miraumont, Anne de Courteville, Jeanne de Rosembos, Marguerite de Lille, Marie Magdalena di Biglia, Marie Guillemette de Croy, Marie Margareta z Abensbergu, Marie Margareta Hornes, Rosa Angela Harrachová, Alžběta Polyxena Cavriani, Filipína Alžběta Pállfy-Erdöd, Gabriela z Roggendorfu, Tereza Paarová, Gabriela z Rottenhanu a Terezie Sofie z Oettingen-Wallersteinu.

¹⁵⁹ J. NASH, *The Mansion*.

¹⁶⁰ Ch. J. RICHARDSON, *Observations*.

¹⁶¹ G. G. UNGEWITTER, *Einwürfe*.

N. W. Pugina.¹⁶² Při zařizování místností ale nebyl kladen zvláštní důraz na slohovou čistotu, a tak se v komnatách obvykle sešel jak gotický nábytek, tak renesanční a dokonce i barokní zařízení. Historickou atmosféru sítí dotvářely a doplňovaly různé předměty – knihy, cínové nádoby, drobné kusy z kameniny, keramiky, porcelánu a skla.

Do zařizování hradu se promítly zejména představy Jiřího Jana Buquoye o nejdůležitějších okamžicích buquoyských dějin. Ve svém vnímání a chápání rodové historie vyzdvihoval hrabě tři momenty – středověk, křížové výpravy a rytířský kult, osud Karla Bonaventury Buquoye a povýšení do knížecího stavu.

Co se středověku týče, obdivoval Jiří Jan především vrcholný středověk a jeho nejmilovanějším obdobím byla doba „svatých válek ve znamení kříže.“ Středověk totiž nepovažoval za dobu temna či dokonce tmářství, ale chápal ho jako zlatou éru dějin, v níž rostla a šířila se křesťanská víra, kvetly vznešené rytířské mravy a muži získávali rytířské ostruhy v boji muže proti muži. Obdiv a láska ke středověku nebyly u Jiřího Jana Buquoye odrazem módního romantismu a historismu, ale měly hlubší kořeny. Středověk, rytíře a křížáky ctil Jiří Jan již v mládí, což dokumentuje několik kreseb z jeho pozůstalosti – kresba tužkou *Středověký turnaj*,¹⁶³ akvarel *Křížáka*¹⁶⁴ či zobrazení *Svatého Jiří bojujícího s drakem*.¹⁶⁵ Svým obdivem se hrabě patrně nijak netajil a znala ho řada přátel i někteří zaměstnanci buquoyského fideikomisu. Ne náhodou doprovází oslavnou *Georgshymne* obrázek křížáka tyčícího se nad porobeným muslimem.¹⁶⁶

Láska ke středověku se nejvýrazněji odrazila ve vzniku Křížácké galerie, odrážející ideu „*nesmrtelného pomníku vznešených postav kříže*“¹⁶⁷ a přibližující obranu křesťanství i významné postavy tohoto boje. Zároveň upozorňuje na úlohu rodu Longueval-Buquoy při kruciátách.

Křížácká galerie je vznosná, dlouhá prostora s otevřeným, bohatě vyřezávaným krovem. Bohatá řezba zdobí i nosníky stropní konstrukce. Architektonickým řešením může tato galerie připomínat gotickou katedrálu, jejíž „*kamenná výzdoba byla pojmána ve smyslu «biblia pauperis,» kamenná kniha chudých, tj. chudých nikoli v hmotném*

¹⁶² A. N. W. PUGIN, *Pugin's Gothic Furniture*; Týž, *True Principles*; Týž, *Glossary*; Týž, *Florical Ornament*.

¹⁶³ SOA Třeboň, RA Buquoyů, Pozůstalost Jiřího Jana Buquoye, Skicáře, malířské předlohy a kopie, inv. č. 1099, sign. 263.102, kart. 228.

¹⁶⁴ TAMTÉŽ.

¹⁶⁵ TAMTÉŽ.

¹⁶⁶ SOA Třeboň, RA Buquoyů, Pozůstalost Jiřího Jana Buquoye, Blahopřání, oslavné básně, pozdravné adresy, inv. č. 1108, sign. 263.113, kart. 232.

¹⁶⁷ J. VYBÍRAL, *Století*, s. 125.

smyslu slova, ale těch, kdo neznali, ale prahli po poznání.“¹⁶⁸ A vskutku, Křižácká galerie byla pojata jako „bohatě ilustrovaná učebnice křížových výprav“. Na stěnách visí šestnáct portrétů předních účastníků křížových výprav, jež „po vzoru křižácké haly v zámku Versailles u Paříže“¹⁶⁹ vytvořil v letech 1853 až 1855 buquoyický dvorní malíř Bedřich Ströbel. Nad vstupní portál byl umístěn portrét Petra z Amiensu, zvaného Poustevníka, fanatického kazatele, který „svými planoucími kázáními rozdmýchal touhu po osvobození Svatého hrobu v Palestině.“¹⁷⁰ V Křižácké galerii se dále setkávají vládci Francie a Svaté říše římské (vůdcové „válek ve znamení kříže“ a rytíři par excellence) i jiné osobnosti křižáckých tažení, z nichž upozorníme na účastníka první kruciáty a ochránce Božího hrobu Godefroye z Bouillonu, neboť ke spojení s jeho osobou – a to jak rodovému, tak služebnému – odkazovaly i další šlechtické rody mající svůj původ ve frankofonních oblastech, jako například Rohanové a Mensdorffové-Pouilly.¹⁷¹ Poněkud kontroverzním se jeví obraz Jeana de Molay, posledního velmistra templářů – ten sice bojoval ve Svaté zemi, avšak byl upálen jako kacíř, jako člověk provinivší se proti křesťanským, respektive katolickým zásadám. Jak již bylo řečeno, Křižácká galerie také „zvěstovala starobylost a zásluhy rodu Buquoyů, jehož počátky sahají až do věku křížových výprav.“¹⁷² Do oken galerie byly proto vsazeny pestrobarevné, na skle malované erby. Na nádvoří straně byly situovány erby příslušníků rodu Longueval-Buquoy. Řada slavných předků začínala „praotcem“ rodu Longueval Alexandrem I. žijícím v 11. století a pokračovala až k Robertu II., jenž žil ve století šestnáctém. Erby často představují rytíře a bojovníky, kteří se proslavili během křižáckých tažení či v předních bitvách středověké Evropy, o čemž informují kruhové opisy znaků ve francouzském jazyce. Pro lepší představu lze zmínit popis k erbům Oduarta I., Roberta II. anebo Jeana IV.: „*Oduart I. sir Longueval doprovázel Godefroye de Bouillon do Svaté země [v roce] 1113; Robert II. sir Longueval, rytíř, [který] se proslavil za Filipa z Valois a byl zabit v bitvě u Kresčaku roku 1350 [!]; Jean IV. pán Longueval, guvernér Peronné, se zúčastnil bitvy u Azincourtu [v roce] 1415.*“¹⁷³ V protilehlých oknech pak zářily erby francouzských a španělských králů, císařů Svaté říše římské z rakouské linie

¹⁶⁸ M. MŽYKOVÁ (ed.), *Kamenná kniha*, s. 9.

¹⁶⁹ H. WALTENBERGER, *Ortskunde*, s. 16.

¹⁷⁰ TAMTÉŽ.

¹⁷¹ K tomuto odkazu u Rohanů M. POSPÍŠILOVÁ, *Romantické zámecké interiéry*, nestr.; u Mensdorffů-Pouilly R. ŠVAŘÍČKOVÁ-SLABÁKOVÁ, *Rodinné strategie šlechty*, s. 42 – 43.

¹⁷² J. KUTHAN, *Aristokratická sídla*, s. 104.

¹⁷³ SOA Třeboň, RA Buquoyů, oddíl Generalia, Malované a kreslené rodové znaky Buquoyů a aliancí na hradech a zámcích v Nových Hradech a Rožmberku nad Vltavou, inv. č. 47, sign. 202.2, kart. 3.

Habsburků a burgundských vévodů, jimž Buquoyové věrně a oddaně sloužili.¹⁷⁴ Heraldickou výzdobu ještě doplňuje devadesát devět erbů rytířů Řádu špitálu sv. Jana z Jeruzaléma, Rhodu a Malty a Řádu chudých rytířů Krista, čili Řádu templu.

Prastaré šlechtické privilegium nosit zbraň připomínala Zbrojnice. Zároveň tato místnost vyvolávala vzpomínky na slavnou válečnou minulost i obdiv a úctu k předkům – rytířům. Vznik zbrojnice ovšem nesouvisel jen s láskou Jiřího Jana Buquoye ke středověkým a raně novověkým bojovníkům, ale odrážel i dobovou módní vlnu – zbrojnice, neboť sbírka zbraní nemohla chybět na žádném „správném“ středověkém sídle a potažmo i v historizujících rezidencích.¹⁷⁵

S obdivem k rytířským hodnotám a válečnickému umění byla spojena i obliba Karla Bonaventury Buquoye, jenž se postupně stal nejuctívanějším a nejváženějším členem rodu. Pro rodovou historii byl císařský generál významný v několika ohledech. Karel Bonaventura proslul jako udatný a schopný vojevůdce a svou kariérou uzavřel dlouhou řadu longuevalských a buquoyských válečníků, bojovníků či rytířů, která začala u mytického zakladatele rodu Alexandra I. Pro Jiřího Jana Buquoye byl slavný předek i křesťanským, respektive katolickým vzorem, neboť aktivně vystoupil na obranu „pravé“ víry. V neposlední řadě to byl právě vítěz z Bílé hory, kdo jako částečnou splátku dluhů i jako projev uznání a díky obdržel od císaře Ferdinanda II. panství Rožmberk, Nové Hrady a Libějovice. Tím byl osud (Longueval-) Buquoyů pevně spjat a svázán s malebnou krajinou jižních Čech.

Obdiv ke Karlu Bonaventurovi provázel hraběte celý život. Kromě toho, že slavnému generálovi zasvětil jednu z místností v dolním hradě, pojmenoval i svého syna a dědice Karel Bonaventura. Také o úctě Jiřího Jana ke Karlu Bonaventurovi Buquoyovi se vědělo, a proto nepřekvapí, že se mezi dary, které Jiří Jan obdržel v roce 1872 u příležitosti oslav stříbrné svatby s Terezií Sofií z Oettingen-Wallersteinu, nachází i překlad vlámského díla Oliviera de Wree *Slavné válečné činy velebeného vojevůdce Karla Longuevala*,¹⁷⁶ jenž hrabě obdržel od buquoyského archiváře Arnolda Weyhe-

¹⁷⁴ Genealogické a chronologické řazení erbů ve vitrážových oknech bylo narušeno při rekonstrukci ve druhé polovině 20. století. O původním záměru stavebníka informuje řada návrhů jednotlivých znaků i plánky rozmístění erbů, které jsou uloženy v SOA Třeboň, RA Buquoyů, oddíl Generalia, Malované a kreslené rodové znaky Buquoyů a aliancí na hradech a zámcích v Nových Hradech a Rožmberku nad Vltavou, inv. č. 47, sign. 202.2, kart. 3.

¹⁷⁵ „Klasickou“ zbrojnici lze obdivovat na zámku v Lysicích či na Konopišti, v romantických sídlech Hrádek u Nechanic a Lednice byla brnění umístěna alespoň do Rytířských sálů a konečně na Žlebech byla zbroj umístěna do vstupní haly, „Rytířského sálu“ i tak zvané Velké jídelny.

¹⁷⁶ SOA Třeboň, RA Buquoyů, Pozůstalost Jiřího Jana Buquoye, Blahopřání, oslavné básně, pozdravné adresy, inv. č. 1108, sign. 263.113, kart. 232.

Eimke. O obsahu oslavného spisu vypovídá nejen název díla, ale i pojmenování většiny z šestadvaceti kapitol – jako příklad lze zmínit označení třetího, osmého, osmnáctého a dvacátého šestého oddílu: *Buquoyova statečnost se osvědčuje ve Francii a [provincii] Artois, Buquoy osvobozuje Vídeň v Rakousku, Velká pražská bitva 8. listopadu 1620, Buquoyova přeslavná smrt.*¹⁷⁷

Třetím významným momentem buquoyových dějin bylo pro Jiřího Jana Buquoye povýšení Karla Filipa Buquoye a jeho potomků do knížecího stavu. Ruka osudu však neúprosně zasáhla a titul kníže Longueval užíval pouze Karel Filip a jeho nejstarší syn Filip Emanuel. Od té doby toužili Buquoyové po knížecí korunce v erbu a také tato nenaplněná touha se projevila v uspořádání a výzdobě Rožmberku, respektive v Pokoji Karla Filipa, který byl označován i jako Pokoj Filipa Emanuela a ještě příznačněji jako Knížecí pokoj.

Jisté unikum dolního hradu v Rožmberku nad Vltavou představuje Rytířský sál. Na rozdíl od rytířských sálů a síní na většině dalších romantických sídel nebyla tato místnost koncipována jako „památník rytířství a boje“ (což souviselo se zařízením Křižácké galerie a Zbrojnice v Rožmberku a uspořádáním archivu v Nových Hradech), ale byla pojata jako Sál předků.¹⁷⁸ Ve své podstatě však byl Rytířský sál oslavou „barokních“ Buquoyů. Právě na barokní období lze nahlížet jako na druhý „zlatý věk“ Buquoyů – za Maxmiliána Longueval-Buquoye byla panství Grand a Petit Buquoy povýšena na hrabství, Karel Bonaventura Buquoy sklízel vavříny vítězství na počátku třicetileté války a konečně Karel Filip Buquoy byl povýšen do knížecího stavu. Představenou prezentaci reflektovaly jednak rozmístění obrazů v komnatě, jednak heraldická výzdoba navazující na znaky v Křižácké galerii.

Rytířský sál je proslulý díky své renesanční výmalbě a manýristickým freskám v sousedním Hudebním výklenku.¹⁷⁹ Zachování těchto prvků bylo patrně zásluhou Jiřího Jana Buquoye, který výtvarné umění miloval a díky svým znalostem dějin umění dokázal ocenit historickou hodnotu fresek. Výjimečnosti této výzdoby si byli vědomi i

¹⁷⁷ Arnold Weyhe-Eimke sepsal i životopis Karla Bonaventury Buquoye přístupný široké veřejnosti. Arnold von WEYHE-EIMKE, *Karl Bonaventura von Longueval, Graf von Buquoy, Retter der Habsburgisch – Oesterreichischen Monarchie. Eine Episode aus dem 30-jährigen Kriege*, Wien 1876.

¹⁷⁸ Tomu odpovídá i označení komnaty v průvodcích: objevuje se označení Ritter- und Ahnensaal, respektive jak pojmenování Rytířský sál, tak Sál předků. Viz H. WALTENBERGER, *Ortskunde*, s. 10; E. BAŽANT, *Hrad*, s. 13.

¹⁷⁹ K pozdně renesanční a manýristické výzdobě a jejímu symbolickému významu (včetně odkazů k další literatuře) Václav BŮŽEK – Pavel KRÁL, *Carpe diem versus Memento mori. K výzdobě Rytířského sálu na Rožmberku jako obrazu myšlení Jana Zrinského ze Serynu*, in: *Zlatý věk Českokrumlovska 1550 – 1620*, Český Krumlov 2002, s. 77 – 91; případně P. KRÁL, *Smrt*, s. 76 – 79.

autoři průvodců z počátku 20. století – Hannes Waltenberger upozorňoval na fresky s tematikou životního cyklu rytíře a na Hudební výklenek, Eduard Bažant se soustředil pouze na zobrazení obnažených žen s hudebními nástroji a s malovanými náramky, náušnicemi a prsteny, v nichž byly kdysi drahokamy.¹⁸⁰ Na druhé straně, z doby po roce 1840 nemáme žádné doklady o restaurování fresek.

4.3. „*Stále jsou naši mrtví s námi ...*“¹⁸¹

Dědicem Jana Jiřího Buquoye (nejen v majetkovém, ale i duchovním smyslu) se stal jeho syn Karel Bonaventura Buquoy, s jehož jménem je pevně spojeno „místo rodové piety, úcty a vzpomínky“, rodinný panteon na novohradském hřbitově.

Karel Bonaventura Maria Jiří Rupert Bedřich Buquoy se narodil 24. září 1854. Byl druhorozeným synem Jiřího Jana Buquoye a jeho choti Terezie rozené z Oettingen-Wallersteinu. Zemřel po dlouhé nemoci 9. srpna 1911 ve Vídni. Dne 1. března 1878 byl oddán s hraběnkou Filipínou Czerninovou z Chudenic,¹⁸² s níž měl dceru Sofii Terezi.¹⁸³

O jeho dětství a mládí nemáme mnoho informací. Základní vzdělání patrně získával od šestého roku díky domácímu učiteli, ovšem jediným dokladem tohoto vzdělávání je přehled francouzských slovíček a frází a dále rusko – německý slovníček. Vyšší, gymnaziální studia zakončil 18. června 1872 maturitní zkouškou na vídeňském Schottengymnasiu. Následujících šest semestrů studoval právní a státní vědy na Karlo – Ferdinandově univerzitě v Praze.¹⁸⁴

Karel Bonaventura Buquoy byl pravým mužem své doby, která se do značné míry odlišovala od předcházejících desetiletí, což zřetelně dokládají jeho zájmy. Aktivně se věnoval tenisu a v Nových Hradech dokonce v osmdesátých letech 19. století pořádal tenisové turnaje pro své aristokratické přátele (Wratislawy, Schwarzenberg, Nostitz či

¹⁸⁰ H. WALTENBERGER, *Ortskunde*, s. 10; E. BAŽANT, *Hrad*, s. 14.

¹⁸¹ Jan SKÁCEL, *Doteky*, Praha 2007, s. 88.

¹⁸² Jistou formu rodové prezentace představovala i oslava sňatku Karla Bonaventury Buquoye s Filipínou Czerninovou z Chudenic, během níž se odehrálo i mimické představení odhalující slavné momenty z dějin obou rodů – boj praotce rodu Longueval-Buquoyů Alexandra a jeho syna Odarta ve Svaté zemi, účast zakladatele rodu Czerninů Jindřicha zvaného Černého v bojích v Itálii za Vladislava II., vstup generála Karla Bonaventury Buquoye do služeb římského císaře, poděkování Heřmana Jakuba Czernina z Chudenic rakouské císařovně Marii Terezi za udělení Řádu zlatého rouna. (SOA Třeboň, RA Buquoyů, Pozůstalost Karla Bonaventury Buquoye, Svatební a úmrtní oznámení, inv. č. 1222, sign. 266.216, kart. 260, fol. 144 – 147).

¹⁸³ Terezie Sofie Buquoy (1879 – 1945) se v roce 1897 provdala za Klemense Fürstenberga.

¹⁸⁴ SOA Třeboň, RA Buquoyů, Pozůstalost Karla Bonaventury Buquoye, Studium Karla Buquoye, inv. č. 1209, sign. 266.201, kart. 251.

Wallise).¹⁸⁵ Zajímal se o dostihový sport – dostihů se účastnil jako divák, který také sázel. Není ale zřejmé, zda sám dostihové koně choval.¹⁸⁶ Karel Bonaventura byl známým milovníkem zvířat, zejména psů, a proto nebylo náhodou, že byl zvolen předsedou Spolku pro chov a cvičení psů v Království českém.¹⁸⁷

V zájmech tohoto šlechtice bylo patrné jakési rodové dědictví – obdobně jako jeho prastrýc Ludvík Arnošt a otec Jiří Jan se zajímal o výtvarné umění. Na rozdíl od svých předků nebyl sám Karel Bonaventura výtvarně činný. O jeho vztahu k výtvarnému umění tak vypovídá jeho mecenát – v osobní pozůstalosti je například dochován dopis akademického malíře Emanuela Hampeyse, v němž hraběti děkoval za zakoupení obrazu, což ho vyvedlo z hmotné nouze,¹⁸⁸ či žádost Spolku výtvarných umělců ve Vídni (*Genossenschaft der bildender Künstler in Wien*) o přenechání několika obrazů Rudolfa Alta,¹⁸⁹ které by byly představeny široké veřejnosti na výstavě pořádané na oslavu malířových osmdesátých narozenin.¹⁹⁰ Karel Bonaventura si také dopisoval s řadou českých umělců (Viktor Barvitijs, Václav Brožík, Julius Mařák, Josef Václav Myslbek), ale tato korespondence se většinou týkala záležitostí Akademie v Praze.¹⁹¹

Dědicem svého otce byl Karel Bonaventura i v pohledu na uspořádání světa. Byl oddaným stoupencem vlády habsbursko-lotrinské dynastie a katolické církve. Svou věrnost podunajské monarchii a konzervativnímu politickému smýšlení mohl demonstrovat jako dědičný člen panské sněmovny i jako poslanec zemského sněmu. A není tedy s podivem, že se stal předsedou klubu konzervativních velkostatkářů. Stejně jako otec Jiří Jan Buquoy byl silně věřící, ovšem jeho pojetí křesťanské, respektive katolické víry bylo odlišné. Karel Bonaventura necítil potřebu své náboženské cítění přehnaně dávat na odiv veřejnosti (na rozdíl od svého otce nepodnikl žádnou významnou poutní cestu, ani nebyl aktivním členem obnovného katolického hnutí), a

¹⁸⁵ SOA Třeboň, RA Buquoyů, Pozůstalost Karla Bonaventury Buquoye, Sportovní zájmová činnost – tenisové mítinky, inv. č. 1212, sign. 266.204, kart. 251.

¹⁸⁶ SOA Třeboň, RA Buquoyů, Pozůstalost Karla Bonaventury Buquoye, Sportovní zájmová činnost – dostihový sport, inv. č. 1212, sign. 266.204, kart. 251.

¹⁸⁷ SOA Třeboň, RA Buquoyů, Pozůstalost Karla Bonaventury Buquoye, Buquoy předsedou Spolku pro chov a cvičení psů v Království českém, inv. č. 1235, sign. 266.22(12), kart. 266.

¹⁸⁸ SOA Třeboň, RA Buquoyů, Pozůstalost Karla Bonaventury Buquoye, Korespondence ve správních a politických záležitostech, inv. č. 1217, sign. 266.211, kart. 253, fol. 291- 293.

¹⁸⁹ Rudolf von Alt (1812 – 1905) byl předním vedutistou 19. století a také autorem řady interiérových zobrazení, která si oblíbila řada rakouských aristokratických rodin. Rudolf von Alt pracoval pro Buquoye, Auerspergy, Schwarzenbergy, Harrachy, Liechtensteiny i Clary-Aldringeny.

¹⁹⁰ SOA Třeboň, RA Buquoyů, Pozůstalost Karla Bonaventury Buquoye, Buquoy prezidentem Společnosti vlasteneckých přátel umění a kurátorem Akademie umění v Praze, inv. č. 1231, sign. 266.22(08), kart. 265, fol. 49.

¹⁹¹ SOA Třeboň, RA Buquoyů, Pozůstalost Karla Bonaventury Buquoye, Korespondence ve správních a politických záležitostech, inv. č. 1217, sign. 266.211, kart. 252 – 258.

jeho víra se tak projevovala „jen“ pravidelnou účastí na bohoslužbách a silným sociálním cítěním, nebo milosrdenstvím – zřídil penzijní institut pro své zaměstnance a příkladně se staral o vdovy a sirotky.

Chceme-li postihnout veřejný život Karla Bonaventury Buquoye jako celek, nesmíme zapomenout na jeho spolkovou činnost – hrabě Buquoy byl aktivním, přispívajícím, anebo čestným členem, případně protektorem téměř dvaceti jihočeských spolků velice různorodého zaměření.¹⁹² To souviselo jednak s rozvojem spolkového života ve druhé polovině 19. století, jednak s jeho postavením „celebrity“ a v neposlední řadě i se zvýšením prestiže dotyčného spolku.

S hrabětem Karlem Bonaventurou byl spjata jediná (z hlediska buquoyové paměti a připomínky předků velmi významná) stavba, a sice vznik rodového mauzolea na hřbitově v Nových Hradech.

O založení nové hrobky začal hrabě Buquoy zřejmě uvažovat již v roce 1882 po smrti svého otce Jiřího Jana (ve zvláštním vydání Architektonického obzoru, jež bylo vytištěno u příležitosti dokončení a vysvěcení pohřební kaple, je totiž vybudování této sakrální stavby zdůvodněno následujícími slovy: „*Až dosud pohřbívání bývali členové hraběcí rodiny v hrobce děkanského chrámu v Nových Hradech. Pro posledně zemřelého nebylo však více místa a tato okolnost byla příčinou zbudování nové hrobky.*“¹⁹³). Avšak stavba rodového panteonu začala být uskutečňována až na sklonku „dlouhého“ 19. století – z roku 1898 pocházely plány novohradské hrobky a v letech 1902 až 1904 probíhaly samotné stavitelské a dekorační práce.¹⁹⁴ Prodleva mezi prvotními úvahami a skutečnou realizací patrně souvisela s finančním vyčerpáním rodu po náročných úpravách dolního hradu v Rožmberku nad Vltavou.¹⁹⁵

¹⁹² Kupříkladu byl čestným členem Zpěváckého spolku v Rožmberku nad Vltavou, protektorem Sboru vojenských vysloužilců v Trhových Svinech, skutečným členem Sboru pro postavení české reálky Matice školské v Českých Budějovicích.

¹⁹³ SOA Třeboň, RA Buquoyů, oddíl Generalia, Stavba buquoyové hrobky v Nových Hradech, inv. č. 222, sign. 205.16, kart. 63, fol. 3.

¹⁹⁴ Antonín Cechner datoval novohradskou hrobku do období 1890 až 1902, Pavel Koblasa kladl vznik hrobky do let 1901 až 1903 a Jiří Kuthan ve své knize dokonce použil dvě datace: 1902 až 1904 a 1890 až 1902. Viz A. CECHNER, *Soupis*; P. KOBLASA, *Buquoyové: stručné dějiny*; Pavel KOBLASA, *Nové Hrady*, České Budějovice 1999, s. 72 – 76; J. KUTHAN, *Aristokratická sídla*, s. 106 a 260. Naše datace vychází z písemností uložených v SOA Třeboň, RA Buquoyů, RA Buquoyů, oddíl Generalia, Stavba buquoyové hrobky v Nových Hradech, inv. č. 222, sign. 205.16, kart. 63.

¹⁹⁵ Tuto souvislost připomněl Jindřich Vybíral. J. VYBÍRAL, *Století*, s. 131.

Projektant rodového mauzolea, významný pražský architekt Josef Schulz¹⁹⁶ předložil návrh dvoupatrové budovy na půdorysu kříže nesoucí se v duchu gotického revivalu. Novogotickému pojetí pohřební kaple odpovídal užitý materiál (žlutavé cihly v kombinaci s pískovcem a žulou) i stavební prvky (okna s gotizujícími kružbami, vstupní portály s tympanony, zábradlí dvouramenného schodiště).

Náročná byla výzdoba fasády hrobky, byť se v průběhu let proměňovala: nad vchodem do kaple měly být původně umístěny plastiky Panny Marie a dvou andělů, které v konečné fázi nahradila zlacená mozaika Panny Marie od Luigiho Solertiho,¹⁹⁷ a žehnající Kristus ve výklenku nad vstupním portálem vystřídal postavu anděla, jež mohla spíše vyhovovat dobovému vkusu.¹⁹⁸ Pohřebiště v přízemí ozdobil pouze kamenný erb Buquoyů v tlapách gryfů nad vstupem do „pohřební komory“.

4.4. Ferdinand Buquoy a gotický revival na Hauensteinu

Dědicem romantických představ a ideálů se stal i Ferdinand Buquoy, byť s jeho jménem není svázaná žádná pamětihodnost jižních Čech. Tento muž vtiskl novogotickou tvář buquoyskému sídlu Horní Hrad (či Hauenstein) v severozápadních Čechách.

Ferdinand Nikodém Jindřich Maria Buquoy se narodil 14. září 1856 v Obermeindlingu v Dolních Rakousech jako třetí syn Jiřího Jana Buquoye a jeho manželky Terezie rozené z Oettingen-Wallersteinu. Zemřel 23. září 1909 v Šempeteru pri Gorici v dnešním Slovinsku. Třicátého září 1882 se oženil s hraběnkou Jindřišku Cappy a z jejich manželství vzešli synové Karel Jiří,¹⁹⁹ Jindřich Albert (1892 – 1959), Ferdinand Filip (1896 – 1975) a dcera Terezie Sofie (1888 – 1968).

¹⁹⁶ Architekt Josef Schulz (1840 – 1917) byl činný zvláště v Praze, kde projektoval fasády městských domů a interiéry některých významných budov. Pracoval také pro několik šlechtických rodin, jimž upravoval jejich venkovská i městská sídla.

¹⁹⁷ Mozaikář Luigi Solerti (1846 – 1902) se podílel na výzdobě několika kostelů v Tyrolsku, Vídni a Mnichově. Za autora mozaiky bývá mylně považován Max Švabinský, ovšem Solertiho účast potvrzuje korespondence mezi Josefem Schulzem a Karlem Bonaventurou Buquoyem. SOA Třeboň, RA Buquoyů, Pozůstalost Karla Bonaventury Buquoye, Korespondence v politických a správních záležitostech, inv. č. 1217, sign. 266.211, kart. 257, fol. 504 – 506.

¹⁹⁸ SOA Třeboň, RA Buquoyů, oddíl Generalia, Buquoyská hrobka v Nových Hradech – plány buquoyské hrobky, inv. č. 628, sign. 207.28, plány č. 40 – 126; SOA Třeboň, RA Buquoyů, oddíl Generalia, Buquoyská hrobka v Nových Hradech – plán buquoyské hrobky, inv. č. 629, sign. 207.29, plány č. 127 – 129.

¹⁹⁹ Karel Jiří Buquoy (1885 – 1952) se po smrti strýce a otce stal majitelem fideikomisních panství v jižních Čechách i alodiálního panství v severozápadních Čechách. Do jeho pozemkových držav zasáhla po vzniku Československé republiky pozemková reforma a také Druhá světová válka – roku 1945 byla buquoyská panství vyvlastněna na základě Benešových dekretů.

Jako dospělý muž se věnoval správě panství Horní Hrad – Měděnec v blízkosti Stráže nad Ohří a také diplomatické a politické kariéře – v roce 1890 podnikl cestu do Ruska, kde se mimo jiné setkal s carem Alexandrem III., jako zástupce rakouského císaře Františka Josefa I. se v Londýně účastnil korunovace anglického krále Eduarda VII. a královny Alexandry, byl zvolen poslancem zemského sněmu a v letech 1900 až 1906 byl ministrem orby v první vládě Arnošta Koerbera a první vládě Pavla Gautsche.

Po vzoru a pod vlivem stavebních snah svého otce si nechal v letech 1878 až 1882 přestavět své sídlo Hauenstein v duchu romantického historismu, a to podle návrhů Aloise Mytteise, který se inspiroval jak romantizujícími přestavbami anglických sídel jako Windsor, Belvoir Castle a Landcaster Castle, tak novogotickými úpravami českých aristokratických rezidencí – Hluboké nad Vltavou, Sychrova, Lednice a přirozeně buquoyského Rožmberku nad Vltavou.

Ferdinand Buquoy a zejména jeho architekt při rozsáhlé úpravě spojili a scelili řadu budov vystavěných během několika stavebních etap. K tomu přispěl zvláště jednotný vzhled fasád, které ozdobily gotizující nadokenní římsy, arkýře, cimbuří, stupňovité štíty s baštičkami. Zámecký komplex se tedy skládal „z prostředního, třípatrového hlavního traktu, dvoupatrového východního traktu s bránou, také přátelského traktu a ze severozápadního, rovněž třípatrového traktu a dvoupatrového nádvorního traktu.“²⁰⁰ V těchto křídlech byly situovány apartmány hraběte, hraběnky i pokoje jejich potomků, dále se v nich nacházely společenské a komunikační prostory a chybět nemohly ani kanceláře správy velkostatku či byty úředníků.

Z našeho úhlu pohledu představuje nejzajímavější část zámku Rytířský sál (v *Popisu stavebních objektů na velkostatku Horní Hrad* z prvního desetiletí 20. století ovšem označovaný jako Zbrojní sál, Zbrojnice). Rytířský sál byl velkolepou místností, již dekoroval bohatě vyřezávaný strop a obložení gotických forem. Světlo do této prostory přivádělo pět vysokých oken zakončených polokružbami, do nichž byly vsazeny malované erby. Na Rytířský sál navazovala nevelká terasa, ze které vedla dvě schodiště

²⁰⁰ „Das Schloßgebäude, ..., besteht aus einem mittleren dreigeschoßigen Haupttrakt, einem zweigeschoßigen östlichen Tortrakt, zugleich Freundentrakt und aus einem nordwestlichen gleichfalls dreigeschoßigen Sritentrakt und aus einem zweigeschoßigen Hoftrakt.“ SOA Třeboň, RA Buquoyů, Pozůstalost Ferdinanda Nikodéma Buquoye, Popis stavebních objektů na velkostatku Horní Hrad a na rustikálním majetku tamtéž k inventuře a ocenění majetku zemřelého Ferdinanda Buquoye k roku 1910, inv. č. 1308, sign. 269.11, kniha č. 573, fol. 12.

do malé zahrady s kašnou a vodotryskem.²⁰¹ Vzhled sálu byl nepochybně ovlivněn podobou Křižácké galerie v Rožmberku nad Vltavou.

Současně s přestavbou Hauensteinu bylo upraveno i bezprostřední okolí hradu, v němž se formoval krajinný útvar zdařile kombinující prvky francouzské zahrady (s buxusovými ornamenty, pestrobarevnými letničkami a pastelově zbarvenými růžemi) a romanticko-sentimentálního parku anglického stříhu (v hlubokém údolí Hornohradského potoka s vyčnívajícími skalisky, světle zelenými buky a temně zeleným břechťanem).

²⁰¹ SOA Třeboň, RA Buquoyů, Pozůstalost Ferdinanda Nikodéma Buquoye, Popis stavebních objektů na velkostatku Horní Hrad a na rustikálním majetku tamtéž k inventuře a ocenění majetku zemřelého Ferdinanda Buquoye k roku 1910, inv. č. 1308, sign. 269.11, kniha č. 573, fol. 22 – 23.

5. Czerninové

K nejstarším českým šlechtickým rodinám bývají řazeni Czerninové z Chudenic,²⁰² rod, jehož počátky a kořeny byly spojovány s dávnými epochami českých dějin. Bohuslav Balbín svázal jejich původ s vládou Karla Velikého, Josef Dobrovský a František Palacký našli zmínky o jakémsi Černínovi z doby Přemysla I. Otakara, ovšem spolehlivě se dějiny rodu dají studovat od 14. století.²⁰³

Během staletí držela hrabata z Chudenic panství rozestá po celých Čechách²⁰⁴ a stala se také vlastníky několika paláců v Praze²⁰⁵ a městského paláce ve Vídni.²⁰⁶ Rozlehlost a zároveň roztržštěnost černínského majetku vedla k tomu, že byly stavební, kulturní i společenské činnosti pestré a současně omezené a že nebyly spojeny pouze s jedním sídlem. Rozdrobenost kulturních aktivit navíc souvisela s finančními potížemi, s nimiž se Czerninové potýkali již od 18. století (tyto těžkosti byly spojeny s dluhy a administracemi ve třicátých a následně osmdesátých letech 18. století, s náročným životním stylem a prezentací). Přesto Czerninové ovlivnili českou krajinu a měnili tvář svých sídel.

5.1. Krásný Dvůr a Petrohrad

V druhé polovině 18. století se proměnil pohled na výchovu a vzdělání šlechticů a šlechtičen. Tato změna se dotkla vyučovaných předmětů i studijních cest (měnil se itinerář studijních cest, poznávaná a navštěvovaná místa a také délka pobytu v jednotlivých oblastech Evropy).²⁰⁷

Když v sedmdesátých letech osvíceného století podnikl studijní cestu hrabě Jan Rudolf Czernin z Chudenic,²⁰⁸ poznal řadu oblastí západní Evropy, mezi kterými

²⁰² Ve 14. a 15. století došlo k rozštěpení rodu do několika linií (radnická, tasovská, chudenická, nedrahovická). V 18. století se z nedrahovické linie vyčlenila vinořská větev, od níž se později oddělila větev dymokurská. V 19. století se navíc nedrahovická linie rozdělila na větev hradeckou, vrchlabskou a štýrsko-hradeckou. V následujícím textu bude pozornost zaměřena na nedrahovickou, respektive hradeckou linii.

²⁰³ *Ottův slovník naučný* VI, Praha 1893, s. 623; A. HRADECKÝ, *Evžen Černín z Chudenic. Jeho život*, s. 6, Pavel KOBLASA, *Czerninové z Chudenic. Stručné dějiny rodu a schematicismus rodových panství*, České Budějovice 2000, s.

²⁰⁴ V „dlouhém“ 19. století patřily nedrahovické větvi Czerninů fideikomisní panství Chudenic, Jindřichův Hradec, Petrohrad a Krásný Dvůr i alodiální panství Mašťov a Kysibel. V předchozích staletích zahrnoval černínský majetek také panství Kost.

²⁰⁵ Czerninové vlastnili na Malé Straně bývalý Stereggovský palác a na Hradčanech největší či nejmonumentálnější barokní pražský palác, ovšem oba v první polovině 19. století prodali.

²⁰⁶ Vídeňský palác Černínů se nacházel ve Wallerstrasse a rodina ho udržela až do 20. století.

²⁰⁷ Ke změně vzdělávacích požadavků v 18. století I. CERMAN, *Chotkové. Příběh*, s.

²⁰⁸ Jan Rudolf Czernin (1757 – 1845) byl výraznou osobností přelomu 18. a 19. století. Působil na dvoře Františka I. a patřil k předním mecenášům věd a umění. K jeho osobě *Ottův slovník naučný* VI, Praha

nesměla chybět „země za kanálem La Manche“. Jana Rudolf tak propadl kouzlu „nedotčené“ přírody v okolí sídel britských aristokratů, že zatoužil přenést si tuto kulturní krajinu do Čech. Na svém panství Krásný Dvůr nechal v devadesátých letech 18. století pravidelnou barokní zahradu přeměnit na melancholický park zahrnující hluboké a temné lesy, světle zelené louky se solitérními stromy, lesklé hladiny rybníčků či šumící (umělý) vodopád a romantizující stavby (Čínský pavilon se zvonkohrou, antikizující Panův templ a Gloriet, Gotický templ²⁰⁹ na nejvyšším místě parku i holandský statek nazývaný Červená myslivna).²¹⁰ Přestože Czerninové samotný barokní zámek využívali jen v omezené míře, věnovali celému areálu stálou péči a pozornost. Pravidelně sem putovaly rostliny z chudenického arboreta a zajížděli sem černínští lesmistři a zahradníci.

Jan Rudolf Czernin byl osobností vsutku zakladatelskou, a tak byl na sklonku 18. století na jeho přání mezi zříceninou gotického hradu a zámek v Petrohradu vybudován rozlehlý romanticko-sentimentální park, jenž sice nečítal žádné drobné exotické, anebo historizující stavby, avšak fascinoval svými přírodními krásami: divokým Podivenským potokem, žulovými skalisky nebo skupinami prastarých stromů.²¹¹

Zámek na panství Petrohrad patřil k oblíbeným rezidencím Czerninů z Chudenic. Zdejší sídlo si zachovávalo svůj barokní charakter, přesto se v jeho architektuře v omezené míře projevil historismus – v šedesátých letech předminulého století nechal hrabě Evžen I. Karel Czernin z Chudenic²¹² upravit západní křídlo zámecké budovy (byly přistavěny dva arkýře, z nichž jeden zakončila gotizující atika, a ze stavby vystoupily dvě věžičky, které ovšem zakryly barokizující cibulové střechy). Ve vnitřních prostorech petrohradského sídla se však historismus neprojevil, což souviselo

1893, s. 626; částečně A. HRADECKÝ, *Evžen Černín z Chudenic. Jeho život*; stručně také P. KOBLASA, *Czerninové z Chudenic: stručné dějiny*. K jeho uměnilovným aktivitám ještě Josef NOVÁK, *Dějiny bývalé hraběcí černínské obrazárny na Hradčanech*, Památky archeologické 62, 1915, s. 137 – 139.

²⁰⁹ Gotický templ měl sloužit jako vyhlídkové místo. Později do něj byla umístěna socha Karla I. Filipa ze Schwarzenbergu a Gotický templ se stal pomníkem vítěze od Lipska.

²¹⁰ O krásnodvorském parku a jeho vývoji více Karel TRÍSKA, *Zámek a park v Krásném Dvoře*, Časopis Společnosti přátel starožitností českých 61, 1953, s. 157 – 168; K. HEIKE, *České zámecké parky*, s. 203 – 208; Marie POSPÍŠILOVÁ, *Romantické zámecké interiéry*, Ústí nad Labem 1986, nestr.; *Zahrady*, s. 171 – 173; Jiří KUTHAN – Ivan MUCHKA, *Aristokratická sídla období klasicismu*, Praha 1999, s.

²¹¹ K parku v Petrohradě více K. HEIKE, *České zámecké parky*, s.; *Zahrady*, s. 262 – 263; SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, Velkostatek Petrohrad (dále jen Vs Petrohrad), Zahrada a zámecký park v Petrohradě, inv. č. 626, sign. VI Ga 2, kart. 116.

²¹² Evžen I. Karel Czernin (1796 – 1868) byl synem Jana Rudolfa Czernina a jeho manželky Marie Terezie, rozené Schönbornové. Ačkoli zdědil veškeré černínské državy, proslavil se jako milovník věd a umění (zajímal se o přírodu, zabýval se historií a věnoval se také topografii Čech). K jeho osobě A. HRADECKÝ, *Evžen Karel Černín. Jeho život*.

s funkcí zámku. Na tomto panství trávila rodina část letních měsíců, odpočívala tu, věnovala se svým zálibám, přijímala tu své příbuzné a blízké přátele a patrně necítila potřebu prezentovat v tomto krásném a pohodlném sídle hloubku své urozenosti a starobylosti.

5.2. „Milé, tolik milované Chudenicé“²¹³

„Vzácností velikou jest v Čechách panství ..., kteréž se dědilo v jediném rodu jen v potomcích po meči. Na ten čas máme v Čechách jediné panství Chuděnské, kteréž drží Černínové od věků nade vši paměť lidskou sahajících, ...“²¹⁴ Těmito výstižnými slovy začínal August Sedláček svůj popis (starého) zámku v Chudenicích, renesančního sídla nevýrazně upraveného v pozdním baroku. „Starý zámek“ však nejpozději od poloviny 19. století nesloužil hraběcí rodině k obytným účelům. Jeho prostory byly proto upraveny na byty a kanceláře úředníků chudenického velkostatku.

Změny zámeckých interiérů se nedotkly místností v nárožní baště, kde se nacházely černá kuchyně a pokoj zvaný andělský – dvě místa svázaná s rodinnou pamětí, nebo spíše rodovými legendami. Černá kuchyně, respektive komín v ní umístěný, hrála hlavní roli v pověsti o vzniku rodového jména: geneze rodového jména Czerninů z Chudenic byla spojena s vládou knížete Břetislava, s napětím mezi českým a německým vládcem Jindřichem a s násilnými vpády Bavorů do Čech.²¹⁵ V tom se

²¹³ V denících Evžena II. Jaromíra Czernina se často objevují spojení jako „*liebes, viel geliebtes Chudenic*“, „*geliebtes altes Chudenic*“ či „*meine Liebe für Chudenic*“. SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, Rodinný archiv Černínů (dále jen RA Černínů), Deníky Evžena II. číslo 1 - 12, bez inv. č.. O kladném vztahu Czerninů k Chudenicím v první polovině 20. století také Rudolf CZERNIN, *Ein böhmisches Märchen. Helle Tage – dunkle Zeiten – erlebte Zeitgeschichte*, Graz 2003.

²¹⁴ August SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze Království českého. Díl devátý – Domažlicko a Klatovsko*, Praha 1996³, s. 27.

²¹⁵ „Pověst vypravující: Když vévoda Břetislav (roku 1040) s králem Jindřichem za příčinou nájezdu do Polska u války byl zapleten, část německého vojska pod velením samotného krále u Chámu do Čech vrazila, a nežli Břetislav zcela přepraven naproti nim se postavití mohl, vtrhl předvoj německého vojska samovolně až k Ounovicům a přepadl nedaleko odtud ležící tvrz Chuděnickou. Ale rytíř ji hájící porážel častěji menší oddělení vtrhlých Bavorů, odjímal ji všecku kořist. Za to prahli Bavoráci po pomstě nad Chuděnickými. Tvrz byla v noci obležena, dobyta a celá rodina rytířská povražděna, jen jak pověst vypravuje, jediný chlapec – nemluvně z rodiny té zachráněn chůvou. Co tekla krev rodičů, synů, dcer a přátel rytířské té rodiny z rodu Drslaviců, ukryla se chůva s nemluvnětem do velkého komínu, kde v tajném výklenku dítě před zraky ukrutných nepřátel zachránila. Když pak voje české se blížili, a z okolních vesnic lid ku zbořeně tvrzi se scházel, aby pány své oplakával a vražedné tlupy Bavoráků ze krajiny té zmizely, ukázala chůva shromážděnému lidu podivným způsobem zachráněného, sazemi z komína začernalého chlapce, kterého lid s jásotem pozdravil: «Chudinec, ach jak je černý! Bůh nám tebe zachovej, abys někdy zase byl pánem naším! » Mezitím, co lid nad zachráněným němým chlapcem jásal a s radostí jej jako pána svého pozdravoval, blížil se vévoda, a zvěděv o té události nazval chlapcem Černým čili Černínem a statky jeho rodičů pojmenoval Chuděnicemi. Tak dostal jméno jeden z nejstarších rodů šlechticů českých, rod Černínů z Chuděnic. Komín, v němž dítě zachráněno, jest dosud zachován a Černínové považují jej za drahou památku a po všecka století nesmí se na něm žádná oprava

odráží prezentace Czerninů jako jednoho z nejstarších rodů usedlých v Čechách, jenž navíc odvozoval svůj původ od Drslaviců. „Andělský pokoj“ připomínal život a zvláště smrt Humprechta Černína z Chudenic. V komnatě se Humprechtu Černínovi zjevil anděl, aby mu zvěstoval jeho brzkou smrt a aby mu umožnil rozloučit se s rodinou a vykonat potřebné duchovní přípravy.²¹⁶

K otevření „starého zámku“ došlo v osmdesátých, anebo devadesátých letech 19. století, v době vrcholného rozvoje turistiky a cest za poznáním, k čemuž přispělo i vydávání rozličných průvodců. Musíme si ovšem položit otázku, komu byla expozice určena. Ze zápisů v *Návštěvní knize andělského pokoje v zámku chudenickém*,²¹⁷ obsahující poznámky od roku 1894, je patrné, že si proslavené pokoje prohlédli jak příslušníci a příslušnice aristokratických rodin (jednalo se o synovce Evžena II. Czernina z Chudenic²¹⁸ a jeho manželky Františky rozené Schönburg-Hartenstein, tedy o Evžena Oettingen-Wallersteina,²¹⁹ Františka Auersperga²²⁰ s rodinou či Alexandra Schönburg-Hartensteina²²¹ s rodinou) a významné osobnosti (mimo jiné se do knihy podepsali Martin Josef Říha,²²² Jaroslav Kvapil,²²³ Karel Hostaš²²⁴ anebo Josef

státi, ač již dosti je chatrný.“ SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, Vs Chudenice, Starý zámek v Chudenicích, inv. č. 3035, sign. VI Ha 1, kart. 323.

²¹⁶ „Pokoj tento [andělský] býval ložnicí zbožného rytíře Humprechta Černína z Chudenic, jemuž prý se ráno, kdy pobožnost ranní vykonával, anděl ukázal, který jej též osloviv pravil: «Ačkoli jsi zcela zdráv, vůlí boží jest, abys za tři dny zemřel, rozluč se se světem a ve blízké lesní kapli sv. Wolfganga odporuč duši svou v modlitbě Bohu. » Humprecht jsa 76 letý stařec shromáždil všechny své děti kolem sebe a zděliv jim nebeské poselství putoval s celou svou rodinou do blízké lesné kaple sv. Wolfganga, aby svou ctnostnou a bohabojnou duši modlitbou posilnil. Rozloučiv se se světem třetího dne, jakž mu andělem předpovědíno, zemřel (roku 1601).“ SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, Vs Chudenice, Starý zámek v Chudenicích, inv. č. 3035, sign. VI Ha 1, kart. 323.

²¹⁷ SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, Vs Chudenice, Starý zámek v Chudenicích, inv. č. 3035, sign. VI Ha 1, kart. 323. Pověst o setkání Humprechta Černína z Chudenic s andělem zmiňuje ve své závěti již Heřman Černín z Chudenic – viz Pavel KRÁL, *Mezi životem a smrtí. Testamenty české šlechty v letech 1550 – 1650*, České Budějovice 2004, s. 541 – 556, zde s. 549.

²¹⁸ Evžen II. Jaromír Czernin (1851 – 1926) byl synem Jaromíra Czernina a jeho ženy Karolíny, rozené Schaffgotschové. Stejně jako předci se hluboce zajímal o výtvarné umění (dokonce se stal prezidentem kuratoria Moderní galerie v Praze) a byl mecenášem malířů, básníků i historiků.

²¹⁹ Evžen Oettingen-Wallerstein (1885 – 1969) byl synem Karla Bedřicha Oettingen-Wallersteina a jeho manželky Arnošky rozené Czernin z Chudenic.

²²⁰ František Auersperg (1887 – 1953) byl synem Eduarda Auersperga a jeho ženy Marie Terezie rozené Schönburg – Hartenstein.

²²¹ Alexandr Schönburg-Hartenstein (1888 – 1956) byl synem Eduarda Schönburg-Hartensteina a jeho choti Johany rozené Colloredo-Mannsfeld.

²²² Martin Josef Říha (1839 – 1907) byl předním (římskokatolickým) teologem a v letech 1885 až 1907 vedl českobudějovické biskupství.

²²³ Český dramatik Jaroslav Kvapil (1868 – 1950) se proslavil divadelní hrou Princezna Pampeliška a libretem Dvořákovy opery Rusalka. Od roku 1900 působil jako dramaturg a od roku 1912 jako šéf činohry Národního divadla. Od roku 1921 do roku 1928 pracoval jako režisér a šéf činohry ve Vinohradském divadle. Pocházel z Chudenic, kam se celý život vracel.

²²⁴ Karel Hostaš (1854 – 1934) byl jednou z nejvýraznějších osobností Klatovska přelomu 19. a 20. století. Ačkoli vystudoval práva, působil jako archeolog a etnograf a věnoval se také památkové péči a muzeologii (stál u zrodu klatovského muzea). Neméně významná byla jeho společenská a politická

Váchal²²⁵), tak černínští zaměstnanci nebo výlety studentů a členů rozličných spolků. Šlechtici pravděpodobně částečné otevření „starého zámku“ vnímali jako rodovou prezentaci a chápali její symbolické prostředky, nižší společenské vrstvy spíše obdivovaly poetiku rodových legend, „historické“ vybavení interiérů a cenné předměty. Nezodpovězenou otázkou patrně zůstanou reakce na „andělský pokoj“, jenž připomínal vypjatou křesťanskou (katolickou) zbožnost a nabádal k následování.

Příjemný a klidný prostor k odpočinku a rozličným zálibám skýtal proslulý a útulný zámeček zvaný Lázeň, který byl zasazen do rozlehlého parku v sousedství proslulého arboreta Americká zahrada²²⁶ a který současně poskytoval „čarokrásný výhled na mírné, zalesněné pahorky šumavské“.²²⁷ „Zasvěcení“ místa odpovídalo vnitřní členění i vybavení této empírové vily. Přízemí bylo vyhrazeno společenským prostorům (nacházely se zde velká a malá jídelna, salony a kaple), první a druhé poschodí sloužilo k obytným účelům (byly tu situovány apartmány hraběte a hraběnky, dětské pokoje, hostinské pokoje a také pokoje služebného personálu).²²⁸ Stejně tak zařízení místností odpovídalo současným módním trendům a vyhovovalo všem soudobým požadavkům na pohodlí. Pokoje byly vybaveny pohodlnými sedacími soupravami s květovanými či pruhovanými potahy, stěny zdobilo množství obrazů anebo série rytin, v nekonečné řadě skleníků a vitrínků byly rozmístěny rozličné drobnosti a maličkosti – porcelánové servisy, sady skleniček a podobně.²²⁹ Na programovou rodovou prezentaci nezbývalo místo.

5.3. Jemčina

„Jak jejího konce dojeli, obrátil se kočár napravo na pěknou cestu, v topolové aleji vinoucí se do stráně nehrubě příkré, nad níž se v stromoví probělával zámek. Už dojeli

činnost – K. Hostaš patřil k představitelům několika klatovských spolků a v letech 1912 až 1919 byl starostou Klatov.

²²⁵ Josef Váchal (1884 – 1969) byl všestranným umělcem – malířem, grafikem, sochařem, spisovatelem a básníkem, jehož tvorbu ovlivnily secese, symbolismus, naturalismus a expresionismus. Jeho nejznámější díly jsou *Krvavý román* a *Šumava umírající a romantická*.

²²⁶ K zámeckému parku a Americké zahradě více K. HEIKE, *České zámecké parky*, s. 142 – 150; *Zahrady*, s. 137 – 139; SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, Vs Chudenice, Botanická („americká“) zahrada u Chudenic, inv. č. 3018, sign. VI Ga 3, kart. 301.

²²⁷ R. CZERNIN, *Ein böhmisches Märchen*, s. 33.

²²⁸ Konkrétní pokoje neměly své pevné místo a stěhovaly se z patra do patra, což dokumentují inventáře chudenického zámku z 19. i první poloviny 20. století. SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, Vs Chudenice, Inventáře „nového zámku“ u sv. Wolfganga u Chudenic, inv. č. 3039, sign. VI J 2, kart. 324.

²²⁹ Inventáře bohužel obrazy, rytiny ani porcelán či sklo přesně nepopisují, omezují se pouze na počty kusů. SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, Vs Chudenice, Inventáře „nového zámku“ u sv. Wolfganga u Chudenic, inv. č. 3039, sign. VI J 2, kart. 324.

ku bráně slušně tesané z pískovce, otevřené, bez vrat, stojící tu více pro ozdobu, jak také svědčily její vázy a boubelatí putti, ... Za branou rozkládalo se prostranné nádvoří. Vpravo vlevo stálo stavení jednopatrové, značně dlouhé. Bělostné stěny obou byly v průčelí skoro úplně pokryty psím vínem i révovím. Hlavní budova o dvou patrech, s průčelím zelení porostlým, architektonicky bohatým, vypínala se mezi oběma křídelními domy, zrovna naproti bráně.²³⁰ Těmito slovy popsal přední český spisovatel Alois Jirásek barokní rezidenci v Jemčině nedaleko Jindřichova Hradce, rozlehlý zámecký komplex hraběcího rodu Czerninů z Chudenic,²³¹ který měl být svázán s radostným rodinným životem.²³² Proslulost však jemčinskému sídlu zajistily parforsní hony,²³³ jež se odehrávaly v hlavní lovecké sezoně trvající do svátku svatého Huberta.

Lovecké vášni majitelů zámku i jejich hostů byla uzpůsobena vnitřní dispozice. Kromě tradičních společenských místností (jídlna, herna, několik salonů, kulečnickový sál, knihovna) byla nemalá část prostor vyhrazena hostinským pokojům a ložnicím hraběcí rodiny.²³⁴ Stejně tak se „zasvěcení“ sídla odrazilo ve výzdobě komnat – ve společenských a komunikačních prostorách byly vystaveny lovecké trofeje, na stěnách visely portréty loveckých psů od Petra Václava Bergera nebo rytiny znázorňující jednotlivé fáze honu.²³⁵

Silné citové pouto k baroknímu zámku se ještě prohloubilo po roce 1776, když se Jemčina stala hlavním rodinným sídlem Czerninů v jižních Čechách. Požár a následné hašení totiž poškodily hrad a zámek v Jindřichově Hradci a také velkou část jeho zařízení, a tak se jindřichohradecké sídlo stalo pro rod hrabat z Chudenic neobyvatelné. Smutnější časy nastaly pro Jemčinu ve dvacátých až šedesátých letech 19. století. Po ničivé větrné smršti, která v červenci 1822 vážně poškodila oboru, přestali příslušníci a

²³⁰ Alois JIRÁSEK, *Zahořanský hon – Učitelství – V pekle – Mudrcové*, Praha 1972, s. 32.

²³¹ Ke stavebnímu vývoji zámku v Jemčině podrobně K. TRÍSKA a kol., *Hrady*, s. 89 – 90 nebo Pavel VLČEK, *Ilustrovaná encyklopedie českých zámků*, Praha 1999, s. 281.

²³² Tato funkce byla naplněna jak za života Prokopa Vojtěcha Černína a jeho druhé manželky Marie Terezie rozené Rajske z Dubnic, tak v průběhu celého „dlouhého“ 19. století – na Jemčině se konala svatba zakladatele vinařské větve Wolfganga Czernina, oslavovala se tu stříbrná svatba Jana Rudolfa Czernina.

²³³ Podrobný popis průběhu parforsního honu přináší Ivan HOYER, *O slavných štvanicích v jemenské obore na Jindřichohradecku*, Výběr 9, 1972, s. 145 – 148.

²³⁴ Toto uspořádání vzniklo za Jana Rudolfa Czernina ve dvacátých letech 19. století, když se na Jemčině konaly proslulé hony. K částečné změně vnitřního uspořádání došlo na konci sedmdesátých let předminulého století za Jaromíra Czernina, poté co jemčinský zámek prošel náročnou rekonstrukcí. Viz SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, Velkostatek Jindřichův Hradec (dále jen Vs Jindřichův Hradec), Inventář zámku Jemčina, inv. č. 418 – 430, sign. VI J, kniha č. 418 – 430.

²³⁵ K jednotlivým místnostem a jejich vybavení SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, Vs Jindřichův Hradec, Inventář zámku Jemčina, inv. č. 418 – 430, sign. VI J, kniha č. 418 – 430 a dále J. NOVÁK, *Soupis*, s. 297 – 304; Jan MUK, *Lovčí zámek Jemčina a jeho okolí v minulosti*, Jindřichův Hradec 1939.

příslušnice černínské rodiny do tohoto koutu jižních Čech tak často jezdit a zámek začal postupně chátrat. Svou renesanci zažila Jemčina za vlády hrabat Evžena I. Karla a zejména jeho syna Jaromíra,²³⁶ který nechal zámek v sedmdesátých letech 19. století nákladně restaurovat. Svou pozici oblíbeného sídla si zachovala Jemčina až do roku 1923, kdy bylo celé Jemčinsko Czerninům z Chudenic vyvlastněno.²³⁷

Velmi významnou roli sehrála jemčinská obora, jež byla ovlivněna německou krajinářskou tvorbou a jež v sobě kombinovala prvky francouzské zahrady s pravidelnými květinovými záhony a tvarovanými ploty, motivy romanticko-sentimentálního parku, které zastupovaly rybník Holná s ostrovem Naxos, sochy svaté Tekly a svatého Šebestiána, novogotická kaple v Evženově údolí i zákoutí s Lannovým křížem, a divokou krajinu loveckého revíru – několik desítek alejí dělilo jemčinský areál na jednotlivé lovecké úseky, okrouhlá travnatá místa na křižovatkách důležitých alejí (tak zvaná Rendez-vous) umožňovala výměnu koní a po oboře byla rozeseta řada hájoven a mysliven.²³⁸

Ačkoli svou zlatou éru zažila jemčinská obora spolu s parforními hony v letech 1790 až 1822, ani v pozdějších letech neupadla v zapomnění, neboť Czerninové z Chudenic pořádali menší hony i v dalších desetiletích. Krajinářský koncept v okolí Jemčiny pak zřejmě inspiroval v prvních dvaceti letech 19. století hraběcí rodinu Rummerskirchenů k vytvoření odborné obory v blízkosti jejich horažďovického sídla. I zdejší obora zahrnovala hustý lesní porost, síť cest, jezírko s umělým ostrovem, přírodní amfiteátr, altán i sochařskou výzdobu v antickém stylu.²³⁹

5.4. Jindřichův Hradec

V „dlouhém 19. století“ získalo zvláštní postavení mezi černínským majetkem panství Jindřichův Hradec. Jihočeská država vyvolávala v srdcích a duších rozporuplné či protichůdné reakce: v jižních Čechách se nacházela Jemčina s vyhledávaným barokním zámečkem a rozlehlým honebním revírem, který byl zasvěcen parforním

²³⁶ Jaromír Czernin (1818 – 1908) byl nejstarším synem Evžena I. Karla a jeho manželky Marie Terezie rozené Orsini-Rosenbergové.

²³⁷ Tehdejší majitel jindřichohradeckého panství Evžen II. Jaromír Czernin nesl vyvlastnění velmi těžce, jak dokládají jeho deníkové záznamy: „*Gestüthof inklusive Schloss, Margareten, Vorwald Rudolfi sind entriagnet, ferner Höfe Šimaníhof, Gestütt- u[nd] Hinterhof, Hollnau, Lesenhof, Jakobi u[nd] Traumühl Hof, nebst vielen Teichen.*“ SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, Rodinný archiv Černínů, Deník Evžena II. číslo 10, bez inv. č.

²³⁸ K jemčinské oboře více K. HEIKE, *České zámecké parky*, s. 153 – 154; M. PAVLÁTOVÁ – M. EHRlich, *Zahrady*, s. 357 – 361.

²³⁹ K horažďovické oboře více Karel NĚMEC, *Dějiny města Horažďovice*, Horažďovice 1936.

honům, ale v Jindřichově Hradci, na skalnatém ostrohu v blízkosti rybníka Vajgaru se rozkládalo proslulé sídlo „pánů zlaté pětিলisté růže“.

Jindřichohradecká rezidence se netěšila obzvláštní oblibě, což souviselo jednak se stavem, jednak s charakterem tohoto stavebního komplexu: hrad a zámek totiž v roce 1773 vyhořely a částečně připomínaly zříceninu, nadto patřil Jindřichův Hradec, který z velké části tvořily románsko – gotický hrad a renesanční zámek, k největším sídelním komplexům v českých zemích, jehož rozlehlé a chladné vnitřní prostory nevyhovovaly nárokům šlechticů a šlechticů v „dlouhém“ 19. století. Na druhé straně, v době vypjatého historismu a romantismu bylo možné uplatnit, lépe řečeno využít historický potenciál jihočeského sídla, které se mohlo stát příkladným „místem paměti“.

Czerninové z Chudenic jako příznivci i milovníci umění a kultury vnímali genia loci své jihočeské rezidence, a tak není divu, že v 19. století přistoupili k úpravám jindřichohradeckého hradu a zámku. S ohledem na stav tohoto sídla se záchranné práce a opravy nejprve týkaly exteriéru stavby.

Inspirován stavební a restaurátorskou činností předcházejících generací²⁴⁰ a veden láskou k Jindřichovu Hradci, přistoupil hrabě Evžen II. Jaromír Czernin z Chudenic za podpory své milované manželky Fanny²⁴¹ k dalším úpravám rozlehlého sídla v Jindřichově Hradci.

Na jaře roku 1906 odhalila bouře špatný stav jindřichohradeckého hradu a zámku.²⁴² Znepokojený hrabě Evžen II. proto oslovil rytíře Humberta Walchera z Moltheimu,²⁴³ známého vídeňského architekta. Ten měl vypracovat plány úprav a oprav a současně měl na průběh všech prací osobně dohlížet.²⁴⁴

²⁴⁰ Po ničivém požáru Jindřichova Hradce v roce 1773 byly za hraběte Jana Rudolfa Czernina provedeny první záchranné práce. V drobných opravách pokračoval v první polovině 18. století Evžen I. Karel Czernin. K prvním významným stavebním a restaurátorským zásahům došlo v sedmdesátých a osmdesátých letech předminulého století za hraběte Jaromíra Czernina. Viz SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, Vs Jindřichův Hradec, Stavby a opravy zámku v Jindřichově Hradci – všeobecně, inv. č. 4367, sign. VI Bb 2a, kart. 431.

²⁴¹ „*Meine Frau hat größtes Interesse u[nd] viel Liebe ffür] Neuhaus, ...“ „...u[nd] meine Frau stieg im[m]er wieder überall, mit ih[r]em Herzen u[nd] nahm mit ihrem Interesse, ihrem Geschmack u[nd] ihrem Verständnis im Großen u[nd] Kleinem auf Alles Einfluss.“* SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA Černínů, Deník Evžena II. číslo 10, bez inv. č.

²⁴² SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA Černínů, Deník Evžena II. číslo 10, bez inv. č.

²⁴³ Architekt Humbert Walcher (1865 – 1926) pracoval pro přední česko-rakouské aristokratické rodiny (Aurespergové, Czerninové, Fürstenbergové), jimž v duchu historismu adaptoval sídla.

²⁴⁴ Pokud mu to jiné pracovní povinnosti dovolovaly, zavítal Humbert Walcher do Jindřichova Hradce obvykle jednou za rok. SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA Černínů, Deník Evžena II. číslo 10, bez inv. č.; SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, Vs Jindřichův Hradec, Stavby a opravy zámku v Jindřichově Hradci – všeobecně, inv. č. 4367, sign. VI Bb 2a, kart. 431; SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, Vs Jindřichův Hradec, Korespondence mezi architektem Walcherem a ředitelem jindřichohradeckého velkostatku Běhálkem, inv. č. 4374, sign. VI Bb 2g, kart. 434.

Samotné stavební práce začaly již v létě roku 1906 a během následujících let opravy postupovaly, někdy rychleji, jindy pomaleji, ale vždy k radosti stavebníka i jeho blízkého či vzdálenějšího okolí.²⁴⁵ Stavební práce však téměř zastavila první světová válka a potažmo pozemková reforma v nově vzniklé Československé republice.²⁴⁶

Na počátku 20. století směřovaly úpravy a opravy zejména k budovám na třetím nádvoří – nově bylo zastřešeno Rožmberské křídlo a starý trakt s Rytířským, neboli Španělským sálem, byla zajištěna stabilita červené věže Menthartky s černou kuchyní a byla obnovena rustikální fasáda na Adamově stavení.²⁴⁷ Některé úpravy měly také modernizační charakter – na prvním nádvoří se stavěla garáž pro automobil, na jednotlivé budovy se instalovaly bleskosvody a do zámku byla přivedena elektřina.²⁴⁸

Czerninové přikročili k zásadní opravě Jindřichova Hradce na počátku 20. století, tedy v době, kdy rozvíjející se památková péče do značné míry krotila romantické představy o vzhledu jednotlivých sídel a trvala na konzervaci stávajícího stavu, maximálně dovolovala rekonstrukci podle dobového úzu. Není tedy divu, že hrabě Evžen musel pravidelně informovat památkový ústav o probíhajících rekonstrukcích. Oprava tak významného sídla, jakým bezesporu Jindřichův Hradec byl, neušla ani pozornosti největší osobnosti památkové péče této doby, tedy Maxi Dvořákovi, který Jindřichův Hradec navštívil na jaře roku 1914 a který prý velmi chválil probíhající úpravy.²⁴⁹

Vzhledem k rozloze jindřichohradeckého hradu a zámku probíhaly záchranné a konzervační práce i po roce 1923, byť se finanční situace Czerninů a schopnost

²⁴⁵ „Ich bin allen v[om] Herzen dankbar, [dass] die [Bevölkerung der Stadt und Umgebung] sich mit Wohlwollen u[nd] Freude in den Erhaltungsarbeiten in der hiesigen Burg interessieren.“ „... nun ist's mir eine sehr große Freude u[nd] ganz Neuhaus freut sich über das Geschehene.“ SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA Černínů, Deník Evžena II. číslo 10, bez inv. č.

²⁴⁶ „In den 2 letzten Jahren [1919 und 1920] wurden nur kleinere Reparaturen gemacht, ...“ „Nichts wurde [in Jahren 1921 und 1922] weiter hergestellt!“ „... u[nd] was gebaut worden, wird wohl wider den Verfall entgegen gehen, denn Geld fehlt schon jetzt u[nd] wird noch mehr fehlen!“ SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA Černínů, Deník Evžena II. číslo 10, bez inv. č..

²⁴⁷ SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA Černínů, Deník Evžena II. číslo 10, bez inv. č.; SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, Vs Jindřichův Hradec, Stavby a opravy zámku v Jindřichově Hradci – všeobecně, inv. č. 4367, sign. VI Bb 2a, kart. 431; SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, Vs Jindřichův Hradec, Trakt s rytířským sálem, inv. č. 4369, sign. VI Bb 2b, kart. 433; SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, Vs Jindřichův Hradec, Adamovo stavení, inv. č. 4368, sign. VI Bb 2a, kart. 432.

²⁴⁸ SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA Černínů, Deník Evžena II. číslo 10, bez inv. č., bez sign., bez fol.; SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, Vs Jindřichův Hradec, Stavby a opravy zámku v Jindřichově Hradci – všeobecně, inv. č. 4367, sign. VI Bb 2a, kart. 431.

²⁴⁹ „Am 25ten Mai [1914] war D[okto]r Max Dvořák, Professor der Kunstgeschichte an der Wiener Universität hier – eine große Autorität in allem was Kunst u[nd] Kunstgeschichte betrifft; er war aus eine große Freude u[nd] Genugtuung dass er alle, bisher geschehenen Restaurierungsarbeiten nicht nur gutgeheißen, sondern sichtlich bewunderte!“ SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA Černínů, Deník Evžena II. číslo 10, bez inv. č.

opravovat výrazně zhoršila po tak zvané velké pozemkové reformě, jak přiznával i nový správce černínského fideikomisu hrabě František Czernin:²⁵⁰ „*Pozemková reforma zbavila mne téměř celého velkostatku Jindřicho-Hradeckého, téměř veškeré hospodářské půdy v Chudenicích, a v tomto a příštím roce hluboko zasáhne do mého majetku na statcích Petrohradě a Krásném Dvoře. Uvážíte-li ..., jakým ohromným břemenem jest dávka z majetku a přírůstku na majetku ve spojení s pozemkovou reformou, pak zajisté ráčíte pochopiti, že tempo, kterým budou prováděny úpravy zámku Jindřicho-Hradeckého, nemůže být rychlé a že musí, bohužel, býti učiněno odvislým od mých finančních možností, které ovšem nyní jsou daleko menší, než byly v dobách předpřevratových.*“²⁵¹ I přes problémy pokračovaly rekonstrukční práce za První republiky i protektorátu – opravoval se starý trakt s Rytířským sálem,²⁵² zpevňovaly se stropy nad tak zvanými Malými arkádami²⁵³ a dřevěné piloty v základech u rybníka Vajgaru byly nahrazovány betonem.²⁵⁴

Změny se dotkly také uspořádání jindřichohradeckého sídla. Již za hraběte Evžena I. Karla byl přestěhován jindřichohradecký archiv z Adamova stavení do budov stojících na Druhém nádvoří. Právě archiv skýtal v období vypjatého historismu jeden z prostředků rodové prezentace. Písemnosti z rodového archivu využívali již Josef Dobrovský²⁵⁵ a přítel hraběte František Palacký,²⁵⁶ kteří prohloubili hluboký zájem Czerninů o rodovou historii a kteří se mimo jiné věnovali genealogii (snažili se dohledat nejstarší zmínky o tomto rodu). Černínská rodina mohla být proslavena také činností jindřichohradeckých archivářů (František Tischer starší,²⁵⁷ František Teplý,²⁵⁸ Ondřej

²⁵⁰ JUDr. František Czernin (1857 – 1932) byl synem Jaromíra Czernina a jeho manželky Karolíny, rozené Schaffgotschové. V roce 1923 převzal správu černínských statků a po skonu svého bezdětného bratra Evžena II. Jaromíra v roce 1926 zdědil veškerý rodový majetek.

²⁵¹ SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, Vs Jindřichův Hradec, Stavby a opravy zámku v Jindřichově Hradci – všeobecně, inv. č. 4367, sign. VI Bb 2a, kart. 431, fol. 194 (Koncept dopisu Františka Czernina).

²⁵² SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, Vs Jindřichův Hradec, Stavby a opravy zámku v Jindřichově Hradci – všeobecně, inv. č. 4367, sign. VI Bb 2a, kart. 431; SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, Vs Jindřichův Hradec, Trakt s Rytířským sálem, inv. č. 4369, sign. VI Bb 2b, kart. 433.

²⁵³ SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, Vs Jindřichův Hradec, Arkády, inv. č. 4370, sogn. VI. Bb 2c, kart. 433.

²⁵⁴ SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, Vs Jindřichův Hradec, Vs Jindřichův Hradec, Stavby a opravy zámku v Jindřichově Hradci – všeobecně, inv. č. 4367, sign. VI Bb 2a, kart. 431.

²⁵⁵ O přátelských vazbách mezi Evženem I. Karlem Czerninem a Josefem Dobrovským podrobně A. HRADECKÝ, *Evžen Karel Černín z Chudenic. Jeho život.*

²⁵⁶ O vztahu Evžena I. Karla Czernina a Františka Palackého A. HRADECKÝ, *Evžen Karel Černín z Chudenic. Jeho život.*, s. 104 – 109, 318 – 326.

²⁵⁷ František Tischer starší (1831 – 1910) pracoval v letech 1853 až 1909 jako černínský úředník a archivář. S jeho jménem je spojeno pořádání a katalogizace archivních fondů (pořádal například rodinné

Franta²⁵⁹ a Karel Tříška²⁶⁰), jež byli hraběcí rodině oddáni a jež mohli při své práci využívat druhou největší archivní sbírku v Čechách zahrnující rodinné archivy pánů z Hradce, Slavatů a Czerninů z Chudenic. Navíc hrabě Evžen II. Jaromír Czernin k archivu umístěnému na druhém nádvoří „přidružil různé vzácné památky z velkostatků svých, vytvořiv takto krásné zámecké museum,²⁶¹ které každoročně množstvím návštěvníků z blízka i z daleka navštěvováno bývá.“²⁶²

Opravy a úpravy zasáhly samozřejmě i vnitřní prostory hradu a zámku v Jindřichově Hradci. Významnými změnami prošly interiéry Adamova stavení. V přízemí Adamova stavení vznikl byt hraběcí rodiny zahrnující kuchyni, přípravnu jídel, přípravnu kávy, lovecký pokoj, psací kabinet, pokoj komorníka, pokoj komorné, dámský pokoj, dětský pokoj, biliárový pokoj, salon, ložnici, pokoj hraběte. Tento byt byl vybaven soudobým moderním a pohodlným nábytkem zejména ve stylu tak zvaného *biedermeieru* či druhého rokoka.²⁶³ V prvním poschodí byla zrekonstruována Rožmberská chodba a k ní přiléhající místnosti s dřevěnými, vyřezávanými a malovanými stropy, v nichž byla obnovena původní renesanční výmalba a opravovaly se dveře, okna i jejich ostění. Navíc bylo obnoveno druhé patro Adamova stavení, výrazně poničené požárem na sklonku 18. století. Druhé poschodí bylo zastřešeno, byly zbudovány nové stropní konstrukce z betonu, o něž se vedl velký boj mezi architektem Walcherem a správou jindřichohradeckého velkostatku, opravila se okna a dveře a pokoje byly vybaveny

archivy pánů z Hradce a Slavatů a vytvořil sbírky *Historica* či *Topografie*). Z výše uvedeného vycházela i jeho publikační činnost zaměřená na „barokní“ Černíny.

²⁵⁸ Kaplan František Teplý (1867 – 1945) působil v letech 1909 až 1925 jako černínský archivář. Jeho nejznámější prací jsou obsáhlé *Dějiny Jindřichova Hradce*.

²⁵⁹ Kněz Ondřej Fanta (1869 – 1939) byl zaměstnán v černínském archivu v letech 1923 až 1932 a věnoval se zejména pořádání písemností vzniklých činností černínských velkostatků.

²⁶⁰ Karel Tříška (1904 – 1991) byl černínským archivářem v letech 1932 až 1945, kdy pořádal a inventarizoval některé archivní fondy. Svůj badatelský zájem směřoval k baroknímu období a také se zajímal o dějiny černínských staveb.

²⁶¹ Do černínského archivu v Jindřichově Hradci putovali archeologické nálezy objevené při rekonstrukci základů jindřichohradeckého zámku a v Chudenicích, vzácné plastiky jako sochy čtyř církevních otců z hradní kaple na Švihově i rozličné obrazy.

²⁶² SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, Vs Jindřichův Hradec, Stavby a opravy zámku v Jindřichově Hradci – všeobecně, inv. č. 4367, sign. VI Bb 2a, kart. 431, fol. 209 (Dopis od starosty města Jindřichova Hradce a členů muzejního odboru ze dne 22. března 1926).

²⁶³ SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, Vs Jindřichův Hradec, Inventář na zámku Jindřichův Hradec – nábytek, obrazy, sklo, porcelán, šatstvo, inv. č. 4474, sign. VI I 2, kart. 535, fol. 4 – 39 (inventář pro rok 1818); fol. 1 – 34 (inventář pro období 1851 – 1852).

novým nábytkem,²⁶⁴ takže mohly od podzimu roku 1910 sloužit jako hostinské pokoje.²⁶⁵

Vnitřní prostory jindřichohradeckého hradu a zámku mohly být vyhrazeny rodové prezentaci starobylosti a urozenosti, ovšem v tomto případě zůstaly tyto možnosti částečně nevyužity. Czerninové se totiž v Jindřichově Hradci nesnažili vytvořit monumentální pomník vlastního rodu, ale spíše se snažili zachránit významnou pamětihodnost, která byla ceněna jednak kvůli svému neobvyklému stavebně historickému charakteru, jednak díky svému propojení s předními velmoži českého raného novověku – s pány z Hradce.

S černínským rodem byla již od dob barokních spojena záliba ve výtvarném umění. Láska k malířství se projevila v proslulé obrazárně ve vídeňském paláci,²⁶⁶ v hradčanském paláci²⁶⁷ a také na Jindřichově Hradci. Czerninové v rámci dědického řízení po Františku Leopoldovi Vilémovi Slavatovi získali i část obrazů hradecko-slavatovské sbírky. V ní nechyběly obrazy s biblickými a mytologickými náměty či krajinomalby, ovšem nedílnou součástí jindřichohradecké sbírky byly jednak portréty pánů z Hradce, Slavatů a také členů a členek spřízněných rodů, jednak podobizny evropských panovníků a panovnic,²⁶⁸ k nimž se řadily obrazy představující české panovnice od Přemysla Oráče ke Konrádovi I.²⁶⁹ Samotní Czerninové se snažili svou jihočeskou sbírku obohacovat, avšak na sklonu osvětleného století je postihla tragédie: roku 1773 postihl požár nejen město, ale i hrad a zámek Jindřichův Hradec a navíc zničil většinu obrazů.

Sbírka podobizen v „dlouhém“ 19. století obsahovala vyobrazení některých pánů z Hradce a Rožmberka, podobizny téměř všech členů rodu Slavatů a podobizny všech

²⁶⁴ SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA Černínů, Deník Evžena II. číslo 10, bez inv. č.; SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, Vs Jindřichův Hradec, Adamovo stavení, inv. č. 4368, sign. VI Bb 2a, kart. 432.

²⁶⁵ Obnovení druhého patra Adamova stavení měla připomínat pamětní deska s textem od Františka Teplého. SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, Vs Jindřichův Hradec, Stavby a opravy zámku v Jindřichově Hradci – všeobecně, inv. č. 4367, sign. VI Bb 2a, kart. 431, fol. 304.

²⁶⁶ Představu o obrazárně ve Vídni poskytují reprodukce obrazu a fotografie v K. KŘÍŽOVÁ, *Šlechtický interiér*, s. 21 a 108.

²⁶⁷ Hradčanská černínská obrazárna byla zatím v literatuře nejlépe zpracována. Viz J. NOVÁK, *Dějiny; Týž, Prameny ke studiu bývalé hraběcí černínské obrazárny na Hradčanech*, Památky archeologické 26, 1915, s. 208 – 221; Lubomír SLAVÍČEK, „*Sobě, umění, přátelům.*“ *Kapitoly z dějin sběratelství v Čechách a na Moravě 1650 – 1939*, Brno 2007, s. 39 – 55.

²⁶⁸ Podrobný výčet obrazů poskytuje Josef SALABA, *Slavatovská obrazárna*, Památky archeologické 17, 1896 – 1897, s. 709 – 718, zde s. 712 – 717. Tématu se také věnuje Josef NOVÁK, *Slavatové a umění výtvarné*, Památky archeologické 29, 1917, s. 17 – 36.

²⁶⁹ Podobizny byly součástí cyklu, který představoval české vládcy od bájných knížat, přes Přemyslovce, Lucemburky a Jagellonce až k Habsburkům, respektive české panovnice od Přemysla Oráče k Leopoldu I. Habsburskému. Ke vzniku a osudům celé série J. SALABA, *Slavatovská obrazárna*, s. 718.

příslušníků a příslušnic černínské rodiny, Humprechtem Černínem počínaje a Janem Rudolfem Czerninem konče,²⁷⁰ avšak je třeba podotknout, že část portrétů pánů z Hradce a Slavatů byla kopiemi starších děl,²⁷¹ které na zakázku Czerninů vytvořil Jan See.²⁷² Pravidelné doplňování galerie souviselo také s další možnou formou rodové prezentace, s mecenátem – představitelé rodu Czerninů z Chudenic podporovali všechny druhy umění, ovšem největší finanční pomoc směřovala k výtvarným umělcům (hrabata z Chudenic podporovala kupříkladu Františka Tkadlíka²⁷³ či Jaroslava Čermáka²⁷⁴).

Záliba ve výtvarných uměních se projevila i v případě restaurování a konzervace starobylých fresek ve vnitřních prostorách jindřichohradeckého sídla. Za panování hraběte Evžena I. Karla byla restaurována, respektive přemalována alegorie lidských smyslů v jedné z renesančních komnat Adamova stavení²⁷⁵ a stejný osud potkal také gotickou výmalbu v kapličky Panny Marie.²⁷⁶ Na počátku rozsáhlé rekonstrukce v první polovině 20. století nechal hrabě Evžen II. Jaromír obnovit renesanční ornamentální výmalbu Rožmberské chodby a freskovou výzdobu ve zbylých „zelených pokojích“²⁷⁷ a

²⁷⁰ O stavu portrétní galerie vypovídá série inventářů z poloviny 19. století. SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, Vs Jindřichův Hradec, Inventář na zámku Jindřichův Hradec – nábytek, obrazy, sklo, porcelán, šatstvo, inv. č. 4474, sign. VI I 2, kart. 535, fol. 1 – 2 (Soupis obrazů nacházejících se na zámku Jindřichův Hradec); SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, Vs Jindřichův Hradec, Inventář na zámku Jindřichův Hradec – nábytek, obrazy, sklo, porcelán šatstvo, inv. č. 4474, sign. VI I 2, kart. 536, fol. 1 – 279 (Inventář zámku Jindřichův Hradec 1926); SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, Vs Jindřichův Hradec, Inventář zámku v Jindřichově Hradci, inv. č. 414, sign. VI J, kniha č. 414 (inventární soupis pro období 1857 až 1864); SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, Vs Jindřichův Hradec, Inventář zámku v Jindřichově Hradci, inv. č. 415, sign. VI J, kniha č. 415 (inventární soupis pro období 1864 až 1870); SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, Vs Jindřichův Hradec, Inventář zámku v Jindřichově Hradci, inv. č. 417, sign. VI J, kniha č. 417 (inventární soupis pro období 1874 až 1875). Přehled částí portrétů také v J. NOVÁK, *Soupis*, s. 83 – 93.

²⁷¹ J. NOVÁK, *Soupis*, s. 83 – 85; s. 90.

²⁷² Jan See (1799 – 1875) vystudoval vídeňskou Akademii. Poté působil ve službách hrabat Czerninů z Chudenic – pro Evžena I. Karla Czernina nakupoval starožitnosti, pracoval jako kopista a restaurátor obrazů a stal se také správcem jindřichohradeckého zámku.

²⁷³ Malíř František Tkadlík (1786 – 1840) se nejprve učil u soukromých učitelů a poté studoval na pražské a vídeňské Akademii. Proslul jak portrétista a autor obrazů s náboženskou tematikou.

²⁷⁴ Malíř Jaroslav Čermák (1830 – 1878) vystudoval pražskou Akademii a navštěvoval také Akademii v Antverpách. Věnoval se zejména historické malbě, ale známé jsou i jeho obrazy s balkánskou tematikou.

²⁷⁵ Pavel KOBLASA, *Zpráva o zapomenutém malíři – Jan See*, Výběr – časopis pro historii a vlastivědu jižních Čech 34, 1997, s. 140 – 142, zde s. 140.

²⁷⁶ SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, Vs Jindřichův Hradec, Stavby a opravy zámku v Jindřichově Hradci – všeobecně, inv.č. 4367, sign. VI Bb 2a, kart. 431, fol. 32.

²⁷⁷ SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA Černínů, Deník Evžena II. číslo 10, bez inv. č.

na sklonku této fáze oprav si hrabě Evžen III. Alfons²⁷⁸ vyžádal výzkum a posléze konzervaci nástěnných maleb v hradní kapli svatého Ducha i v kapli Panny Marie.²⁷⁹

Stejně jako v řadě dalších případů byly některé prostory jindřichohradeckého hradu a zámku zpřístupněny širší veřejnosti, která mohla navštívit jindřichohradecký archiv, mohla obdivovat prostory renesančního paláce, mohla se projít po tak zvaných velkých arkádách a mohla si užít temnější atmosféru středověkého sídla. Právě v prvním poschodí Adamova stavení vznikl jakýsi rodinný památník, muzeální expozice připomínající všechny dějinné epochy od středověku po současnost – na stěnách Rožmberské chodby byly rozvěšeny portréty z rodové galerie a v sousedních Zelených pokojích byly umístěny rozličné zajímavosti a ceněné předměty, jako kupříkladu nábytek z věna Evy z Rožmitálu, manželky Adama II. z Hradce, klavír hraběte Jana Rudolfa (na který prý hrál i sám Wolfgang Amadeus Mozart) či slavnostní rokokové oděvy. Gotický hrad byl vyhrazen zájemcům o dějiny umění, kteří si zde mohli prohlédnout gotické fresky v zámeckých kaplích, mohli obdivovat svatojiřskou legendu a také fresky v tak zvané soudnici.

Starobylost místa a vědomí o předcích mohla být podpořena i méně obvyklými způsoby. V Jindřichově Hradci byla využita legenda či tradice předávaná z generace na generaci, tedy zvyk vaření sladké kaše – tato pomoc chudým bývá spojována již s posledními pány z Hradce, ale doklady o tomto podniku se objevují spíše pro období panování Slavatů a Černínů z Chudenic, kteří však tradici vaření sladké kaše na Zelený čtvrtek na konci 18. století přeměnili v modernější nadaci.²⁸⁰

Minulé století s sebou přineslo řadu technických novinek a některé z nich mohly výborně posloužit přestavení starobylého šlechtického rodu a jeho sídla. Právě kvůli „zviditelnění“ hradu a zámku v Jindřichově Hradci povolil hrabě Evžen III. Rudolf Czernin z Chudenic ve třicátých letech 20. století filmování sídla i jeho interiérů, a to

²⁷⁸ Evžen III. Alfons Czernin (1892 – 1955) byl synem Rudolfa Czernina z morzinské linie Czerninů a jeho manželky Emmy rozené Orsini – Rosenberg. Byl také prasynovcem Františka Czernina, jenž ho adoptoval a učinil z něho dědice hradecké linie Czerninů.

²⁷⁹ SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, Vs Jindřichův Hradec, Zámecká kaple sv. Ducha, inv. č. 4373, sign. VI Bb 2f, kart. 434, fol. 129 – 131.

²⁸⁰ K tomuto zvyku podrobněji Petr MAŤA, *Zrození tradice (Slavatovské vyústění rožmberského a hradeckého odkazu)*, in: Václav Bůžek (ed.), *Poslední páni z Hradce, České Budějovice 1998* (= Opera historica 6), s. 536 – 539.

Ludvíku Gubovi, který vyráběl kulturně propagační filmy,²⁸¹ a firmě Aktualita – československý zvukový týdeník.²⁸²

Hrabě Evžen I. Karel se zasloužil také o to, že se Jindřichův Hradec stal vedle tak zvaného starého zámku v Chudenicích černínským „místem paměti“, anebo přinejmenším „místem vzpomínky“.

V letech 1859 až 1860 byl na vršku nad řekou Nežárkou postaven kostel svatého Jakuba.²⁸³ Architekt Bedřich August von Stache²⁸⁴ a jindřichohradecký stavitel Jan Kocáb²⁸⁵ vytvořili jednododní stavbu s vysokou věží v gotickém stylu, k němuž odkazuje architektonické řešení presbytáře, lomená okna s kružbami či tesané kamenné rosety na věži. Charakteru kostela odpovídal dřevěný mobiliář dekorovaný gotizujícími prvky.

Pod mramorovou podlahou svatojakubského kostela, v původním středověkém sklepení se skrylo jedno z rodinných pohřebišť Czerninů z Chudenic, do něhož byly postupně uloženy ostatky příslušníků a příslušnic čtyř generací rodu Czerninů z Chudenic.²⁸⁶

²⁸¹ SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, Vs Jindřichův Hradec, Ochrana památek, jejich propagace a prohlídky zámku, inv. č. 4397, sign. VI Bh 2a, kart. 443, fol. 28 – 30.

²⁸² SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, Vs Jindřichův Hradec, Ochrana památek, jejich propagace a prohlídky zámku, inv. č. 4397, sign. VI Bh 2a, kart. 443, fol. 13 – 14.

²⁸³ Kostel svatého Jakuba vznikl na místě původního gotického kostela, jenž byl kvůli špatnému stavu stržen v roce 1856.

²⁸⁴ Bedřich August von Stache (1814 – 1895) patřil k architektům česko-rakouského historismu. Pracoval zejména pro šlechtické rody, jakými byli Kinští, Clary-Aldringenové, Lobkowiczové či Czerninové.

²⁸⁵ Jan Kocáb byl jako stavitel činný na Jindřichohradecku. Podílel se zejména na historizujících úpravách sakrálních staveb.

²⁸⁶ Po vysvěcení kostela českobudějovickým biskupem Janem Valeriánem Jirsíkem 10. června 1860 byly do krypty uloženy ostatky Jana Rudolfa Czernina (1757 – 1845), jeho manželky Marie Terezie rozené Schönbornové (1758 – 1838) a jejich dcerk Gabriely Marie (1782 – 1787) a Marie Terezie (1783 – 1787), jež byly do Jindřichova Hradce převezeny z Vídně. V dalších letech v rodinné hrobce spočinuli Evžen I. Karel Czernin (1796 – 1868), jeho manželka Terezie rozená Orsini – Rosenbergová (1798 – 1866) a jejich dcera Karolína (1830 – 1852), Humprecht Czernin (1827 – 1910), jeho manželka Terezie rozená von Grünne (1840 – 1911) a jejich dcera Karolína (1863 – 1889), Jaromír Czernin (1818 – 1908) a jeho manželky Karolina rozená Schaffgotschová (1820 – 1876) a Josefína rozená Paarová (1939 – 1916), Evžen II. Jaromír Czernin (1851 – 1926), jeho manželka Františka rozená Schönburg-Hartensteinová (1857 – 1929) a jeho bratr František Czernin (1857 – 1932).

6. Závěr

Při představování starobylosti a významu aristokracie stála na prvním místě urozenost jednotlivých rodů. Ta byla pevně svázána s původem šlechtických rodin, s jejich zakotvením v nejvyšších společenských kruzích i spřízněností s dalšími proslulými rodinami. V případě Buquoyů, Czerninů i Schwarzenbergů bylo jejich postavení všeobecně respektováno.

Pokud jde o kořeny vybraných aristokratů, všichni patřili ke starobylým evropským rodům, které hledaly své prapředky hluboko ve středověku. Longueval-Buquoyové pocházeli z flanderské provincie Artois, ovšem v českém prostředí představovali „klasickou pobělohorskou aristokracii“, Černínové, respektive Czerninové z Chudenic byli považováni za jeden z nejstarších českých šlechtických rodů, Schwarzenbergové pocházející z Dolních Frank sice byli zahraniční aristokracií, ale svou pozemkovou držbu získal až v poslední třetině 17. století.

Přestože „naše“ šlechtické rody byly součástí „erste Gesellschaft“, měly v jejím rámci rozdílné postavení.²⁸⁷ Schwarzenbergové se řadili k (dřívějším) říšským knížatům a po příslušnicích habsbursko-lothrinské dynastie jim příslušelo jedno z předních míst na vídeňském dvoře. Czerninové z Chudenic byli pouhými hrabaty, avšak směli používat neobvyklý predikát „von und zu Chudenitz“. Také Buquoyové patřili k hraběcím rodům, ale jejich situaci poněkud komplikoval fakt, že nejprve získali své hodnosti z rukou španělských Habsburků a teprve poté jim byly tituly potvrzeny jejich rakouskými příbuznými.

Prestiž jihočeských rodů v 19. století potvrzovalo i spříznění s ostatními aristokratickými rodinami. Manžele a manželky si Buquoyové, Czerninové a Schwarzenbergové vybírali mezi členy a členkami „erste Gesellschaft“, mezi (bývalými) říšskými knížecími a hraběcími rody i mezi rakouskými knížecími a hraběcími rodinami, jakými byli Liechtensteinové, Lobkoviczové, Oettingen-Wallersteinové, Trauttmansdorffové nebo Paarové.

V „dlouhém“ 19. století, v době měnicího se společenského a správního uspořádání podunajské monarchie hrálo svou roli i politické směřování našich hrdinů. V tomto

²⁸⁷ K problematice „erste Gesellschaft“ a řazení šlechtických rodin na vídeňském dvoře H. STEKL, *Österreichische Aristokratie*, s. 128 - 135; William D. GODSEY, *Quartering and Kinship: The Social Composition of the Habsburg Aristocracy in the Dualist Era*, *Journal of Modern History* 71, 1999, s. 56 – 104.

ohledu vykazovali jihočeští šlechtici všeobecnou shodu – hlásili se ke konzervativním politikům oddaným trůnu habsburskému.

Odlišnosti plynuly z pozemkové držby šlechtických rodin a s tím související finanční situace. Všechny rodiny sice držely městské paláce ve Vídni i Praze.²⁸⁸ Další pozemková držba se svou rozlohou a jistotou roztržštěností podobala. Buquoyové drželi dvě jihočeská panství Nové Hrady a Rožmberk nad Vltavou a severočeské panství Hauenstein o celkové rozloze 27 584 hektary.²⁸⁹ Panství orlických Schwarzenbergů – Starosedlo-Hrádek, Čimelice, Orlík nad Vltavou, Sedlec u Kutné Hory, Osov a Tochovice – byla soustředěna na hranici jižních a středních Čech a zaujímala rozlohu 29 099 hektarů.²⁹⁰ Panství nedrahovické linie Czerninů (situována jak do jižních Čech, tak do jihozápadních a severozápadních Čech) zahrnovala velkostatky Jindřichův Hradec, Chudenice, Petrohrad a Krásný Dvůr s rozlohou 34 793 hektary.²⁹¹ Ačkoli také hlubocko-krumlovští Schwarzenbergové měli svá panství rozeseta po celých Čechách a částečně také v Dolních Rakousech, s rozlohou panství 218 446 hektarů patřili k jedněm z největších pozemkových vlastníků v celém Českém království.²⁹²

Pozemková držba a s ní spojená zemědělská produkce představovala i v 19. století základní zdroj příjmů, který ovšem doplňovala řada dalších aktivit v oblasti lesnictví, rybníkářství či průmyslu.

Svým zájmem o výtvarné umění i o vlastní dějiny navazovaly knížecí a hraběcí rodiny na tradici spojenou s nákladnou stavební činností, podporou malířů, hudebníků a vzdělavců, zvláště v barokní době.

6.1. Stavebníci

Při stavebních úpravách i proměnách interiérů jednotlivých sídel hrála svou roli módní vlna romantického historismu, ale důležitou (ne-li důležitější) roli sehráli i jednotliví stavebníci a jejich manželky.

²⁸⁸ Buquoyové měli v Praze palác v Celetné ulici (do roku 1882) a barokní palácový komplex na Velkopřevorském náměstí v Praze (do roku 1918) a ve Vídni vlastnili městský palác. Czerninové z Chudenic vlastnili neprakticky velký a na údržbu nákladný palác na pražském Loretánském náměstí, který po dlouhých jednáních roku 1851 prodali armádě a ve Vídni měli městský palác. Schwarzenbergové drželi v Praze dva paláce na Hradčanském náměstí (tak zvaný Salmovský palác a Lobkovický palác) a palác ve Voršílské ulici a ve Vídni měli městský palác na Schwarzenberger Platz a Schwarzenberský (zahradní) palác.

²⁸⁹ Viz P. KOBLASA, *Buquoyové: stručné dějiny*; Ignatz TITTEL, *Schematismus und Statistik des Grossgrundbesitzes und grösserer Rustikalgüter im Königreiche Böhmen*, Prag 1906.

²⁹⁰ Viz například Václav RAMEŠ, *Proměny schwarzenberského panství v Čechách*, in: Martin Gaží (ed.), *Schwarzenbergové v české a středoevropské kulturní historii*, České Budějovice 2008, s. 33 – 35; I. TITTEL, *Schematismus*.

²⁹¹ Viz P. KOBLASA, *Černínové z Chudenic: stručné dějiny*; I. TITTEL, *Schematismus*.

²⁹² Viz kupříkladu I. TITTEL, *Schematismus*.

První skupinu stavebníků tvořili muži a ženy narození přibližně v padesátých letech a vládnoucí od sedmdesátých let 18. století, s nimiž byl spojen příchod romantismu a historismu do českých zemí.²⁹³ „Generací zakladatelů“ se stali příslušníci a příslušnice aristokratických rodin, kteří vešli do tohoto světa v první čtvrtině 19. století a kteří v čele svých rodů stanuli kolem poloviny předminulého století. „Generace dědiců“ se skládala z osobností, jež se narodily v padesátých letech 19. století, a navazovala či dokončovala činnost předchozí generace a její stavební činnost byla spojena s památkovou ochranou jednotlivých staveb.

Bez ohledu na generační příslušnost vykazovala společnost aristokratických stavebníků několik společných rysů vycházejících spíše ze společenského a ekonomického postavení šlechtických rodin. Názory a vkus budoucích držitelů (nejen) jihočeských fideikomisních panství ovlivnilo jejich vzdělání, jež v raném období života získali od domácích učitelů, případně také studium na některé univerzitě podunajské monarchie²⁹⁴ a rozličné cesty po západní Evropě. Hrabě Jan Rudolf již na konci osmdesátých let 18. století navštívil Spojené království. Jan Adolf II. ze Schwarzenberga směřoval v polovině třicátých let předminulého století svou cestu za poznáním do německých oblastí, Francie, Belgie, Nizozemí a samozřejmě do Anglie, Skotska a také Irska, stejně jako Jiří Jan Buquoy při své první zahraniční cestě.²⁹⁵ Evžen I. Karel ve svém mládí navštívil Apeninský poloostrov, obdobně tak i Jiří Jan Buquoy při své druhé zahraniční cestě na konci třicátých let 19. století.²⁹⁶

²⁹³ Stavební aktivita těchto šlechticů se ubírala dvěma směry. Na jedné straně, když Jan Nepomuk Buquoy začal budovat nové sídlo v Nových Hradech, rozhodl se pro stavbu v klasicistním, respektive empírovém duchu a stejně volil i Jan Rudolf Czernin v případě letního sídla v Chudenicích. Na druhé straně, právě se jmeny těchto aristokratů jsou spojeny nejstarší romantické parky, v nichž se v Čechách poprvé prosadily novogotické stavební formy. Podobná „rozporuplnost“ je patrná například u Jana Rudolfa Chotka, který si nechal vystavět klasicistní zámek v Kačíně, ale stál také u výstavby novogotického místodržitelského letohrádku v Praze. Viz I. CERMAN, *Chotkové. Příběh*, s. 448 – 458; M. POSPÍŠILOVÁ, *Romantické zámecké interiéry*, nestr.

²⁹⁴ Jan Rudolf Czernin studoval na univerzitě v Salzburgu, Jan Nepomuk Buquoy absolvoval pražskou univerzitu. Na pražské univerzitě studovali také Karel Bonaventura Buquoy a Karel III. Schwarzenberg.

²⁹⁵ Právě Velká Británie patřila v této době k tradičním a téměř povinným zastávkám na studijních cestách ve třicátých až padesátých letech 19. století, takže ji kromě knížete ze Schwarzenbergu a hraběte Buquoye navštívil i hrabě František Arnošt Harrach, hrabata Hugo, Alfons, Alexandr i Artur Mensdorff-Pouilly. Ke studijní cestě Jana Adolfa ze Schwarzenbergu podrobněji J. VYBÍRAL, *Století*, s. 25 – 30; k cestě Jiřího Jana Buquoye více v SOA Třeboň, RA Buquoyů, Pozůstalost Jiřího Jana Buquoye, Cestování hraběte, inv. č. 1101, sign. 263.104, kart. 229; k cestám Mensdorffů-Pouilly R. ŠVAŘÍČKOVÁ-SLABÁKOVÁ, *Rodinné strategie*, s. 135 – 137.

²⁹⁶ Ačkoli se může cesta do Itálie jevit jako jistý anachronismus, na Apeninský ostrov se v první polovině 19. století vydal i Jindřich Chotek. K cestě hraběte Evžena I. Karla A. HRADECKÝ, *Evžen Karel Černín. Jeho život*, s. 54 - 55. K cestě Jiřího Jana Buquoye SOA Třeboň, RA Buquoyů, Pozůstalost Jiřího Jana Buquoye, Cestování hraběte, inv. č. 1101, sign. 263.104, kart. 229. K cestě hraběte Jindřicha Chotka podrobněji I. CERMAN, *Chotkové. Příběh*, s. 459 – 461.

Co se zájmů týče, hrabata Evžen I. Karel a Jiří Jan i knížata Jan Adolf II, Karel II. a Karel III. se věnovali výtvarnému umění. Tito aristokraté patřili k širokému okruhu aristokratických amatérských malířů a malířek,²⁹⁷ kteří jisté umělecké (malířské a kreslířské) dovednosti získali v rámci vzdělávacího plánu v domácím prostředí. Většina jihočeských šlechticů se vlastní umělecké tvorbě věnovala pouze v mládí a nedosahovala vyšší umělecké úrovně.²⁹⁸ Výjimku představoval pouze Jiří Jan Buquoy, jehož kresby sice vznikaly především v rozmezí let 1830 až 1840, ale svého koníčku se hrabě nevzdal ani ve zralém věku.²⁹⁹

Šlechtické rodiny patřily v průběhu „dlouhého 19. století“ k předním zadavatelům malířských děl s různými náměty – podobizny členů a členek rodů, interiérová vyobrazení, krajiny, portréty loveckých psů či dostihových koní.

Z hlediska našeho tématu představují zajímavou skupinu výtvarných děl interiérová vyobrazení, jež věrohodně zachycují jednotlivé místnosti s jejich vybavením.³⁰⁰ Interiérové soubory vznikaly jednak v buquoyském a černínském prostředí, jednak v prostředí obou rodových linií Schwarzenbergů. Autory zobrazení byli jak přední vídeňští malíři (jako Rudolf von Alt, Raimund Mössner³⁰¹), tak domácí umělci (pro příklad uvádíme Bedřicha Ströbla, Josefa Stütze³⁰² či Karla Zenkra³⁰³) anebo aristokratičtí malíři – diletanti (z okruhu námi sledovaných rodin to byli kupříkladu Karolína Czerninová, Jaromír Czernin, Ida Schwarzenbergová či Marie Eleonora Windischgraetzová, rozená Schwarzenbergová).³⁰⁴

Portrétní zakázky souvisely s rozšiřováním, doplňováním a také restaurováním rodových galerií. Buquoyové a orličtí Schwarzenbergové si žádali především podobizny žijících členů rodiny. I Czerninové a hlubocko-krumlovští Schwarzenbergové nechávali portrétovat žijící příslušníky a příslušnice rodu, ale zároveň objednávali vyobrazení svých předků, a to jak skutečných z vlastní rodiny, tak symbolických z řad pánů z Rožmberka, pánů z Hradce či Slavatů. Jihočeští aristokraté oslovovali významné a

²⁹⁷ K malířům – diletantům ve šlechtickém prostředí obecně K. KŘÍŽOVÁ, *Šlechtický interiér*.

²⁹⁸ Jednu kresbu tužkou Karla II. Schwarzenberga přinesla K. KŘÍŽOVÁ, *Šlechtický interiér*, s. 54. Jedna z maleb Evžena I. Karla Czernina je přístupná na www.digi.ceskearchivy.cz/515/1753.

²⁹⁹ To dokládá například akvarel *Toreadora* z roku 1879. SOA Třeboň, RA Buquoyů, Pozůstalost Jiřího Jana Buquoye, Cestování hraběte, inv. č. 1101, sign. 263.104, kart. 229.

³⁰⁰ K této problematice obecně K. KŘÍŽOVÁ, *Šlechtický interiér; Pohledy do interiérů XIX. století ze sbírek UPM v Praze*, Praha 1993.

³⁰¹ Raimund Mössner (1813 – 1874) pocházel z rakouské malířské rodiny. Věnoval se jednak krajinomalbě, jednak zobrazování interiérů, které vymaloval například pro Czerniny či Kinské.

³⁰² Josef Schütz (1774 – 1851) byl památkářem a restaurátorem, ale věnoval se také malbě krajiny a interiérů, které vytvářel pro Buquoye, Chotky či Schwarzenbergy. J činnosti jeho i Bedřicha Ströbla.

³⁰³ Karel Zenker

³⁰⁴ K jejich výtvarné činnosti podrobněji K. KŘÍŽOVÁ, *Šlechtický interiér*.

oblíbené portrétisty (vídeňské umělce, jakými byli Friedrich Amerling,³⁰⁵ Hans Makart nebo Franz Schrotzberg,³⁰⁶ upřednostňovali Buquoyové a schwarzenberská primogenitura), avšak poskytli svou důvěru i dalším osobnostem (Czerninové a schwarzenberská sekundogenitura inklinovali k českým umělcům – Jaroslavu Čermákovi, Františku Tkadlíkovi Františku Ženíškovi³⁰⁷ či Václavu Brožíkovi³⁰⁸). Volba malíře byla ovlivněna finančními náklady, významem malíře i portrétované osoby a v neposlední řadě také dobovou módou a vkusem.

Se zájmem o výtvarné umění byla v jistém smyslu provázána sběratelská vášeň řady aristokratů a aristokratek. Ve středu pozornosti stálo užité umění, respektive starožitné předměty, ale sbíraly se také autografy, vzácné písemnosti, archeologické nálezy, zbraně anebo obrazy. Hluboký zájem o malířství byl spojen zejména s Czerniny z Chudenic. Černínská obrazová kolekce měla svůj základ v nákupech Humprechta Jana Černína a zdařile byla rozšiřována i v následujících generacích, takže zahrnovala díla italských renesančních mistrů, vlámských mistrů 16. a 17. století, několik děl proslulých německých umělců a také díla předních českých barokních malířů. Ačkoli musela být část černínské obrazárny ve druhé polovině 18. století rozprodána, díky sběratelské činnosti Jana Rudolfa Czernina a jeho potomků byla černínská sbírka do jisté míry obnovena.³⁰⁹ Několik cenných obrazů z barokního období se nacházelo taktéž v buquoyových sbírkách.³¹⁰

Vášeň pro výtvarné umění se mohla projevit i jiným způsobem, a to jak různými formami členství v kulturních spolcích,³¹¹ tak aktivitou v předních uměleckých

³⁰⁵ Friedrich Amerling (1803 – 1887) proslul jak přední portrétista, který maloval především příslušníky a příslušnice aristokratických rodin – pro Schwarzenbergů portrétoval kardinála Bedřicha.

³⁰⁶ Franz Schrotzberg (1811 – 1889) se věnoval především portrétní malbě a pro jihočeské aristokraty vytvořil podobiznu Sofie Terezie Buquoyové rozené Oettingen-Wallersteinové, obraz Terezie Czerninové rozené Orsini-Rosenbergové, portréty hlubocko-krumlovských Schwarzenbergů Jana Adolfa II., Eleonory rozené Liechtensteinové, Felixe a Anny Marie provdané Waldstein-Wartenbergové a podobizny orlických Schwarzenbergů Karla II., Josefíny rozené Wratislavové z Mitrowic, „posledního lancknechta“ Bedřicha a Edmunda. K jeho činnosti pro česko-rakouskou aristokracii podrobně Martina REIFOVÁ, *Portrétní práce Franze Schrotzberga pro českou šlechtu*, Brno 2006 (Diplomová práce Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně). K činnosti Franze Schrotzberga pro Schwarzenbergů také M. MŽYKOVÁ, *K portrétům*, s. 307 – 308.

³⁰⁷ František Ženíšek (1849 – 1916) byl žákem pražské a vídeňské Akademie. Ve svém díle se věnoval portrétním, historickým a alegorickým výjevům. Pro orlické Schwarzenbergů portrétoval Karla III.

³⁰⁸ Václav Brožík. Pro orlické Schwarzenbergů portrétoval Karla IV. a Annu provdanou Thun-Hohensteinovou.

³⁰⁹ K černínským sbírkám malířských děl podrobně J. NOVÁK, *Dějiny*; L. SLAVÍČEK, „*Sobě, umění, přátelům.*“, s. 39 – 55.

³¹⁰ Viz J. KUTHAN, *Hrad*.

³¹¹ Ke členství hlubocko-krumlovských Schwarzenbergů Anna KUBÍKOVÁ, *Členství Schwarzenbergů v hospodářských a kulturních spolcích v 19. století a na počátku 20. století*, in: Martin Gaží (ed.), *Schwarzenbergové v české a středoevropské kulturní historii*, České Budějovice 2008, s. 513 – 528.

institucích, jakými byly zejména Společnost vlasteneckých přátel umění se svou Obrazárnou a Akademií výtvarných umění nebo Krasoumná jednota.³¹² Jedním ze zakladatelů Společnosti vlasteneckých přátel umění byl Jan Rudolf Czernin a této instituci přispívali i jeho pokračovatelé. Podporovateli Společnosti vlasteneckých přátel umění byli Jiří Jan Buquoy i jeho starší syn Karel Bonaventura³¹³ a jejími členy bylo i několik mužů z obou linií knížecího rodu Schwarzenbergů.³¹⁴

I přes výše uvedené musíme mít stále na paměti, že stavební počiny aristokratů v období historismu nebyly vždy podmíněny hlubokým zájmem o výtvarné umění a naopak, milovníci architektury, sochařství a malířství se nemuseli pustit do náročných stavebních podniků.

V souvislosti s vypjatým historismem a romantismem nás nemůže překvapit také zájem jihočeských aristokratů o vlastní rodové dějiny, o historii panství a i o české dějiny. S ohledem na přestavbu dolního hradu v Rožmberku nad Vltavou a téměř posvátnou úctou k císařskému generálu Karlu Bonaventurovi Buquoyovi nepřekvapí, že se zájem Jiřího Jana Buquoye soustředil na dějiny vlastního rodu a osobnost vítěze z Bílé hory.³¹⁵ Také pozornost Evžena I. Karla Czernina směřovala k dějinám vlastního rodu – na jeho popud měl rodinný přítel Josef Dobrovský sepsat studii o starobylém českém rodu a zároveň se měl abbé věnovat i rodové genealogii. Sám hrabě se zajímal o starší české dějiny.³¹⁶ Výjimku v tomto ohledu nepředstavoval ani Jan Adolf II. ze Schwarzenberga.

S jihočeskými aristokraty „dlouhého“ 19. století byla spojena významná stavební činnost. Stavební podniky byly jistým vyjádřením zájmu o výtvarné umění, ale musíme mít na paměti, že svou roli sehrály i jiné faktory: šlechtici svými činy následovali jistou rodinnou tradici nákladných stavebních podniků, aristokraty mohla vést potřeba vyjádřit či potvrdit společenský i ekonomický statut rodiny a mohly se objevit praktické důvody (v souvislosti se stavbou rodinných hrobek).

³¹² O roli šlechticů v obou institucích podrobně Jan ROTEKL, *Šlechtický mecenát v 2. polovině 19. století. Šlechta v Krasoumné jednotě a Společnosti vlasteneckých přátel umění*, České Budějovice 2007 (Diplomová práce Pedagogické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích).

³¹³ Ke vztahu Buquoyů a Společnosti vlasteneckých přátel umění více J. ROTEKL, *Šlechtický mecenát*, s. 65 – 71.

³¹⁴ K tomu více J. ROTEKL, *Šlechtický mecenát*, s. 72 – 77.

³¹⁵ Součástí rodinného archivu Buquoyů je mimo jiné francouzské, bohužel anonymní pojednání o celé rodině Longueval-Buquoyů. SOA Třeboň, RA Buquoyů, oddíl Generalia, Dějiny rodu Longueval-Vaux-Buquoy (Histoire de l'illustre Maison de Longueval-Vaux-Buquoy, inv. č. 44, sign. 21.1, kniha č. 1.

³¹⁶ K tomu A. HRADECKÝ, *Evžen Karel Černín. Jeho život*, s. 104 – 109.

Vedle hlubokého zájmu o výtvarné umění ovlivňovaly jihočeské aristokraty a jejich stavební činnost i jiné zájmy. Jiří Jan Buquoy se aktivně zapojil do katolického hnutí, a tak není divu, že se křesťanské momenty promítly do výzdoby dolního hradu v Rožmberku nad Vltavou. Evžen I. Karel Czernin se hluboce zajímal o botaniku, s čímž souvisel vznik dodnes proslulého arboreta v blízkosti chudenické Lázně.

6.2. *Prezentace starobylosti a urozenosti*

Po celé „dlouhé“ 19. století byla nejvýraznějším způsobem rodové prezentace stavební aktivita jednotlivých rodů – v období „mezi časy“ zájem rodin směřoval k parkovým úpravám a jejich drobné architektuře, ve čtyřicátých až šedesátých letech 19. století vznikly proslulé „pomníky historismu“ a na době před první světovou válkou se prosadila památková ochrana stavebních a kulturních památek.

Tak jako další sentimentální krajinné útvary byly parky Buquoyů, Czerninů z Chudenic a Schwarzenbergů inspirovány anglickým prostředím. Přestože tyto rozlehlé zahrady vykazovaly společné rysy, lišily se v dílčích detailech. Většinu prostoru v krajinářských oblastech zaujímaly lesy a louky se solitérními dřevinami a nechyběl ani vodní systém zahrnující potoky nebo kanály, rybníky i umělé vodopády. Do všech parků byly zasazeny drobnější stavby, jež však měly rozličný charakter (slohový i funkční). V Tereziině údolí u Nových Hradů poněkud nezvykle vládly drobné empírové stavby, které byly vesměs využívány jako lázeňské budovy, kdežto v zahradách u Krásného Dvora, Červeného Dvora a Orlíku nad Vltavou se projevila větší pestrost, takže v nich vyrostly exotické stavby, stavby inspirované antikou i středověkem a také drobné sakrální stavby, které měly spíše ozdobný a memorativní charakter. Parky založené v období „mezi časy“ měly naplnit ideál přirozeného života v lůně přírody podle představ francouzského filozofa Jeana Jacquese Rousseaua a zároveň měly být místem rozjímání, klidu a soukromí. V buquoyském i černínském parku a v obou schwarzenberských krajinných útvarech se podařilo oba požadavky sloučit.

V druhé polovině „dlouhého“ 19. století iniciovali jihočeští aristokraté kvůli nedostatku prostoru ve stávajících kostelních pohřebištích výstavbu nových rodinných mauzoleí, která v duchu gotického revivalu³¹⁷ projektovali přední architekti podunajské monarchie. Rodinné hrobky, stojící v klidných anglických parcích a téměř doslova naplňující spojení „Odpočívej v pokoji!“, plnila i memorativní funkci. Rodinné

³¹⁷ Stavby rodových hrobek vyjadřovaly jisté stereotypy: pro stavbu byl volen vzhled v románském, byzantském či gotickém duchu a stavby vznikaly na půdorysu oktogonu, kříže či jednodlní stavby.

panteony jednak připomínaly zemřelé členy a členky šlechtických rodin, jednak v symbolické rovině odkazovaly ke spojení jednotlivých rodů s daným místem: Hrobky schwarzenberské primogenitury a sekundogenitury vznikly na třeboňském, respektive orlickém panství, tedy na panstvích, které obě linie získaly jako první državy v Čechách. Buquoyské pohřebiště v Nových Hradech navazovalo na rodinnou kryptu v podzemí servitského kláštera a černínská hrobka vycházela z dědictví pánů z Hradce a Slavatů a vznikla patrně na nejvýznamnějším černínském panství.

Na sklonku „dlouhého“ 19. století se historismus přeměnil do památkové péče o významné stavitelské pamětihodnosti. V tomto ohledu šli příkladem Czerninové z Chudenic, kteří na počátku 20. století přikročili k nákladné rekonstrukci Jindřichova Hradce, který byl poničen požárem v roce 1773 a vyžadoval zásadní opravu. Pozadu nezůstali ani členové obou linií Schwarzenbergů, jejichž pozornost směřovala k objektům různé povahy: Hlubocko-krumlovská primogenitura přikročila k celkové obnově bývalého cisterciáckého kláštera ve Zlaté Koruně a k obnovení některých renesančních prostor na zámku v Třeboni, na místě pevně spojeném se životem předních velmožů raného novověku a na místě stejně pevně svázaným s rodovými dějinami Schwarzenbergů. Orlická větev svou péčí a pozornost věnovala hradu Zvíkovu, jednomu z nejstarších českých hradů se zajímavou a oceňovanou architekturou. Snaha o památkovou obnovu minula buquoyská panství – příčinou mohlo být jak finanční vyčerpání Buquoyů po přestavbě dolního hradu v Rožmberku nad Vltavou a výstavbě rodové hrobky v Nových Hradech, tak nedostatek budov vhodných k záchraně na jejich panství.

Se stavební činností šlechticů v 19. století musíme mít na paměti, že většina venkovských rezidencí byla obývána jen určitou část roku, což souviselo zejména se společenským životem aristokracie: konec podzimu, větší část zimního období a také předjaří trávila „první společnost“ podunajského soustátí v hlavním městě země nebo monarchie, konec jara a celé léto se odehrávaly na některém z letních sídel a na podzim se společnost stěhovala na panství s kvalitními loveckými revíry. Výjimku v tomto ohledu nepředstavovali ani Buquoyové, Czerninové a Schwarzenbergové. V letním období pobývali Buquoyové na svém empírovém zámku v Nových Hradech, Czerninové obývali střídavě Petrohrad a Lázeň u Chudenic, orličtí Schwarzenbergové využívali zámek v Čimelicích. Podzim spojený s lovy a hony trávili příslušníci a příslušnice buquoyského rodu v žofínském zámku, Czerninové z Chudenic v Jindřichově Hradci či na Jemčině a hlubocko-krumlovští Schwarzenbergové

v Červeném Dvoře či Hluboké nad Vltavou. Vedle obývaných a pravidelně navštěvovaných sídel vlastnili jihočeští aristokraté i nemovitosti, které využívali a navštěvovali spíše sporadicky – v případě Buquoyů to byly tak zvaná Rezidence na novohradském náměstí a horní hrad v Rožmberku nad Vltavou, u Czerninů v 19. a první polovině 20. století se jednalo o Krásný Dvůr, schwarzenberská primogenitura se „vyhýbala“ Českému Krumlovu a schwarzenberská sekundogenitura si neoblíbila sídlo v Tochovicích a Varvažově.

Reflexe rodových dějin se odrážela i jinými způsoby. V jednotlivých místnostech bývaly vystavovány historicky či umělecky cenné předměty z rozličných dějinných epoch. Zdá se, že nezbytností byla zbrojnice obsahující zbraně zděděné po pánech z Rožmberka, artefakty ze třicetileté války a také předměty z pozdějších válečných událostí, která navíc zdůrazňovala válečnou tradici Schwarzenbergů a Buquoyů. Mezi vystavovanými a váženými předměty nechybělo stolní nádobí – cínové konvice, porcelánové soupravy a podobně. Pokud se takového vybavení nedostávalo, neváhali stavebníci či kurátoři jednotlivých sídel objíždět aukce či využít služeb místních řemeslníků, kteří podle vzorových knih vytvářeli požadované vybavení.

V průběhu „dlouhého“ 19. století mohly aristokratické rodiny využít i další možné formy prezentace starobylosti, urozenosti či významu svého rodu. Jednou z řady možných cest bylo přiblížení rodu literární formou – zejména pracemi z pera rodových archivářů, zaměstnanců jejich panství či předních historiků. Historická pojednání o slavné rodové minulosti i skvělých předcích byla vydávána u příležitosti různých významných a zlomových událostí, jakými byly oslavy životních jubileí, zpřístupnění šlechtických rezidencí či skon některého příslušníka či příslušnice rodu, ale také bez zjevných příčin. Autory takovýchto oslavných spisů byly jak archiváři jednotlivých aristokratických rodin, tak historici, jež do jisté míry soukromé pocity vázaly s rozličnými oblastmi Čech (v případě jižních Čech nám může jako příklad posloužit František Palacký, který se počítal k blízkým přátelům hraběte Evžena I. Karla Czernina, nebo Jan Bedřich Novák, jehož otec byl vychovatelem orlických Schwarzenbergů).

V jižní oblasti Českého království vznikaly rozmanité práce, jež se nezabývaly pouze historickými událostmi a předními osobnostmi námi sledovaných rodů. Archiváři a historici čerpali jak ze dvou rozsáhlých sbírek v Třeboni a Jindřichově Hradci (v nichž se nacházely archivy pánů z Rožmberka, pánů z Hradce a Slavatů), tak z menších archivů v Nových Hradech i Orlíku nad Vltavou a věnovali se tedy publikační a ediční

činnosti spojené s dějinami středověku a raného novověku.³¹⁸ Z pera odborníků vzešly publikace zabývající se rodovými panstvími³¹⁹ nebo jejich dílčími částmi – „poddanskými městy“,³²⁰ významnými stavbami,³²¹ eventuelně hospodářskou činností.³²² Kromě toho se sepisovaly také publikace zaměřené na jednotlivé rody a osobnosti z rodu Buquoyů, Czerninů a Schwarzenbergů.

Co se vlastních rodových dějin týče, archiváři a historici směřovali svou pozornost k historii celého rodu. Patrně nejznámější publikací z této kategorie je *Ahnensaal des Fürstenhauses Schwarzenberg* z pera schwarzenberského úředníka Franze Stohla.³²³ Podobný přehled osobností vznikl patrně v souvislosti s historizující přestavbou dolního hradu v Rožmberku nad Vltavou i v buquoyském prostředí. Bohužel se jedná o anonymní rukopisnou práci.³²⁴

Zajímavou skupinu tvoří biografie věnované příslušníkům a příslušnicím rodu žijícím v době raného novověku. V případě Buquoyů stál ve středu zájmu císařský generál Karel Bonaventura Buquoy,³²⁵ černínští archiváři se zaměřili na „barokní“ Černíny Heřmana a Humprechta Jana.³²⁶ Nejoslavovanější osobností schwarzenberské sekundogenitury se stal polní maršál Karel I. Filip,³²⁷ ovšem v prostředí schwarzenberské primogenitury nebyla žádná z osobností výrazně vyzdvihována.

V neposlední řadě nesmíme pominout ani články či rozsáhlejší práce věnované členům a členkám jihočeských šlechtických rodů, kteří žili v „dlouhém“ 19. století.

³¹⁸ Kupříkladu František MAREŠ (ed.), *Popravčí kniha pánův z Rožmberka*, Praha 1887.

³¹⁹ Například Anton TEICHL, *Geschichte der Stadt Gratzen mit theilweiser Berücksichtigung der Herrschaft Gratzen*, Gratzen 1888; TÝŽ, *Geschichte der Herrschaft Gratzen mit Zugrundelegung des Urbars vom Jahr 1553*, Gratzen 1899.

³²⁰ Zejména František TEPLÝ, *Dějiny města Jindřichova Hradce I – II*, Jindřichův Hradec 1927 – 1934; Anton TEICHL, *Beiträge zur Geschichte der Stadt Gratzen*, Budweis 1907.

³²¹ Pro příklad K. TRÍSKA, *Zámek*; A. MARKUS, *Zámek*; F. MAREŠ, *Soupis*; František TYL, *Průvodce po Zvíkově*, Praha 1888.

³²² Pouze ilustračně František TEPLÝ, *Obraz rybníkářství na některých panstvích v Čechách*, Praha 1935; František MAREŠ, *České sklo. Příspěvky k dějinám jeho až do konce XVIII. století se zvláštním ohledem na jižní Čechy*, Praha 1893.

³²³ Franz STOHL, *Ahnensaal der Fürsten zu Schwarzenberg*, Wien 1853. K úloze tohoto spisu v reprezentačním programu Schwarzenbergů podrobněji Z. BEZECNÝ, *Dědicové*, s. 211 – 212.

³²⁴ SOA Třeboň, RA Buquoyů, oddíl Generalia, *Histoire de l'illustre maison de Longueval-Vaux-Buquoy*, inv. č. 44, sign. 201.1, kniha č. 1.

³²⁵ A. von WEYHE-EIMKE, *Karl Bonaventura von Longueval, Graf von Buquoy, Retter*.

³²⁶ František Tischer sepsal životopis Heřmana Černína a Karel Tríska se věnoval spíše stavební činnosti barokních Černínů. František TISCHER, *Heřman hr. Černín z Chudenic. Obraz ze života a činnosti jeho*, Praha 1903; Karel TRÍSKA, *Černínský palác v Praze. Stavební dějiny jednoho barokního paláce*, Praha 1940.

³²⁷ Zvláště Franz Adolf BERGER, *Feldmarschall Karl Fürst zu Schwarzenberg und die Krieger aus seinem Hause*, Wien 1863; Jan Bedřich NOVÁK, *Briefe des Feldmarschalls Fürsten Schwarzenberg an seine Frau*, Wien 1913; TÝŽ, *Polní maršál*.

Většina publikací vznikla krátce po smrti daných osobností a měla připomínat schopné i výrazné osobnosti, nebo měla vyzdvihovat dobré vlastnosti hodné následování.³²⁸

V 19. století se společnost značně proměnila a jedním z výdobytků moderní doby se stala kategorie volného času, jež s sebou přinesla i rozličné zájmové činnosti – kromě jiného se do popředí zájmu střední vrstvy dostaly jak poznávací cesty po evropských oblastech, tak toulky po vlastech českých. Cílem romantických duší se staly hradní zříceniny, obrozenci navštěvovali místa, kterými kráčely české dějiny, a neméně oblíbeným turistickým cílem se stala zámecká sídla českých aristokratů.

Jihočeští aristokraté se uvědomovali nové možnosti prezentace starobylosti, urozenosti a významu rodu. Jak Buquoyové a Czerninové, tak hlubocko-krumlovští a orličtí Schwarzenbergové zpřístupnili rodové archivy (mající částečně charakter muzejních sbírek či kabinetů kuriozit) odborné veřejnosti, ovšem umožňovali prohlídku archivu i některých sídel i široké veřejnosti. Pokud jde o prohlídky rodinných rezidencí, pouze první patro dolního hradu v Rožmberku nad Vltavou bylo už v době svého vzniku chápáno jako rodové muzeum Buquoyů. Podobné „zasvěcení“ postupně získalo také první patro Adamova stavení v Jindřichově Hradci. V případě Schwarzenbergů se venkovské zámky měly stát skutečnými rodinnými sídly, ale s postupujícím 19. stoletím byly i ony otevírány širší veřejnosti.

S postupem doby se prezentace mohla odehrávat i v jiných, méně obvyklých formách. Zejména Schwarzenbergové představovali svůj rod na různých výstavách,³²⁹ ovšem jihočeští aristokraté neváhali v zájmu většího proslavení svých rodů a rodinných sídel využít i výdobytky moderní doby, jakými byly celostátní či regionální deníky, časopisy i vlastní periodika³³⁰ anebo film.³³¹

³²⁸ Pro příklad Adolf Franz BERGER, *Felix Fürst zu Schwarzenberg, k. k. Ministerpräsident. Ein biografisches Denkmal*, Leipzig 1853; František MAREŠ, *Jeho Jasnost kníže Adolf Josef ze Schwarzenbergu*, b. m. 1914.

³²⁹ K tomu částečně Z. BEZECNÝ, *Dědicové*, s. 212.

³³⁰ Proslulé byly zejména Schwarzenberské ročenky a časopis zaměstnanců hlubocko-krumlovských Schwarzenbergů Tradice. O Czerninech, jejich dějinách, slavných skutcích i sídlech informovali v časopise Ohlas od Nežárky rodinní archiváři.

³³¹ Buquoyové, Czerninové a Schwarzenbergové umožnili zaměstnancům filmovému týdeníku Aktualita natáčení na svých jihočeských sídlech.

Prameny a literatura

Nevydané prameny

Státní oblastní archiv v Třeboni:

Rodinný archiv Buquoyů, oddíl Generalia:

Dějiny rodu Longueval-Vaux-Buquoy (Histoire de l'illustre Maison de Longueval-Vaux-Buquoy, inv. č. 44, sign. 21.1, kniha č. 1.

Knih rodových znaků ve vstupní hale zámku v Rožmberku nad Vltavou, inv. č. 46, sign. 200.46, kniha č. 2.

Inventář nového zámku v Nových Hradech a voluptuárních budov v Terčím údolí z roku 1870, inv. č. 554, sign. 206.331, kniha č. 382.

Náčrt rodokmenu krumlovské a Rožmberské linie domu Rožmberků, inv. č. 36, sign. 200.36.

Sestupný rodokmen Rožmberků, inv. č. 37, sign. 200.37.

Rodokmen durynských knížat, inv. č. 39, sign. 200.39.

Genealogická tabele posloupnosti panujících knížat a římských papežů a vzniku evropských států 800 – 1800, inv. č. 40, sign. 200.40.

Rodokmen severoněmeckých knížecích rodů, inv. č. 41, sign. 200.41.

Koncept rodokmenu španělských a francouzských Bourbonů od konce 16. století do konce 18. století, inv. č. 43, sign. 200.43.

Malované a kreslené rodové znaky Buquoyů a aliancí na hradech a zámcích v Nových Hradech a Rožmberku nad Vltavou, inv. č. 47, sign. 202.2, kart. 3.

Buquoyská hrobka v Nových Hradech, inv. č. 222, sign. 205.16, kart. 63.

Rodinný archiv Buquoyů, oddíl Osobní pozůstalosti:

Jiří Jan Buquoy, kart. 228 – 233.

Karel Bonaventura Buquoy, kart. 251 – 266.

Ferdinand Nikodém Buquoy, kart. 268 – 269.

Rodinný archiv Buquoyů, oddíl Grafika, kresby, akvarely:

1 obal s 89 kresbami a skicami Jiřího Jana hraběte Buquoye s nejrůznějšími náměty, inv. č. 551

Rodinný archiv Buquoyů, oddíl Fotografie:

Fotografie hradu a zámku v Rožmberku nad Vltavou, inv. č. 1371, sign. 281.7

Velkostatek Rožmberk, kart. 41 – 45

Velkostatek Rožmberk, kart. 48 – 49.

Státní oblastní archiv v Třeboni, pracoviště Jindřichův Hradec:

Rodinný archiv Černínů, Deníky Evžena II. číslo 1 až 12, bez inv. č.

Velkostatek Chudenice, kart. 286.

Velkostatek Chudenice, kart. 299.

Velkostatek Chudenice, kart. 301.

Velkostatek Chudenice, kart. 323 – 324.

Velkostatek Jindřichův Hradec, Inventáře zámku Jindřichův Hradec, inv. č. 414 – 417,
sign. VI J, knihy č. 414 – 417.

Velkostatek Jindřichův Hradec, Inventář zámku Jemčina, inv. č. 418, sign. VI J, kniha č.
418.

Velkostatek Jindřichův Hradec, Inventář zámku Jemčina, inv. č. 424, sign. VI J, kniha č.
424.

Velkostatek Jindřichův Hradec, Inventář zámku Jemčina, inv. č. 430, sign. VI J, kniha
č. 430.

Velkostatek Jindřichův Hradec, kart. 430 – 434.

Velkostatek Jindřichův Hradec, kart. 443.

Velkostatek Jindřichův Hradec, kart. 535 – 536.

Vydané prameny

CZERNIN, Rudolf, *Ein böhmisches Märchen: helle Tage – dunkle Zeiten – erlebte
Zeitgeschichte*, Graz 2003.

KALISTA, Zdeněk (ed.), *Korespondence císaře Leopolda I. s Humprechtem Janem
Černínem z Chudenic*, Praha 1936.

KALISTA, Zdeněk (ed.), *Korespondence Zuzany Černínové z Harasova s jejím synem
Humprechtem Janem Černínem z Chudenic*, Praha 1941.

MAREŠ, František (ed.), *Popravčí kniha pánův z Rožmberka*, Praha 1897.

- NASH, Joseph, *The Mansion of England in the Olden Time I – IV*, London 1839 – 1849.
- PUGIN, A. N. W., *Florical Ornament*, London 1849.
- PUGIN, A. N. W., *Glossary of Ecclesiastical Ornament*, London 1844.
- PUGIN, A. N. W., *Pugin's Gothic Furniture*, London 1827.
- PUGIN, A. N. W., *True Principles*, London 1841.
- RICHARDSON, Charles James, *Observations on the Architecture of England during the Reign of Queen Elisabeth and James I.*, London 1837.
- SCHWARZENBERG, Karel (ed.), *Lancknechta Bedřicha Schwarzenberga Fragmenty*, Praha 1934.
- SCHWARZENBERG, Karel – PEKAŘ, Josef (edd.), *Lancknechta Bedřicha Schwarzenberga Španělský deník a Zrození revolucí*, Jemnice u Strakoníc 1992³.
- STOHL, Franz, *Ahnensaal der Fürsten zu Schwarzenberg*, Wien 1853.
- TITTEL, Ignatz, *Schematismus und Statistik des Grossgrundbesitzes und grösserer Rustikalgüter im Königreiche Böhmen*, Prag 1906.
- UNGEWITTER, G. G., *Einwürfe zu gothishe Möbeln*, Glogau 1851.

Literatura

- ANDĚL, Rudolf a kol., *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. [III] Severní Čechy*, Praha 1984.
- BAŽANT, Eduard, *Hrad Rožmberk*, Rožmberk 1924.
- BĚLOHLAV, Josef, *Jindřichův Hradec*, Praha 1913.
- BĚLOHLÁVEK, Miloslav a kol., *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. [IV] Západní Čechy*, Praha 1985.
- BENEŠOVÁ, Marie, *Česká architektury v proměnách dvou staletí*, Praha 1984.
- BERGER, Adolf Franz, *Feldmarshall Karl Fürst zu Schwarzenberg und die Krieger aus seinem Haus*, Wien 1863.
- BERGER, Adolf Franz, *Felix Fürst zu Schwarzenberg, k. k. Ministerpräsident. Ein biographisches Denkmal*, Leipzig 1853.
- BEZECNÝ, Zdeněk, *Marie Anna ze Schwarzenbergu*, in: Milena Lenderová (ed.), *Žena nejen v ráji. Žena v Čechách do středověku do 19. století*, Praha 2002, s. 155 – 164.
- BEZECNÝ, Zdeněk, „*Němci se nebojí nikoho kromě Boha a prince Schwarzenberga (Bedřich Schwarzenberg a volby do říšské rady v roce 1897)*“, *Jihočeský sborník historický* 72, 2003, s. 70 – 80.

- BEZECNÝ, Zdeněk, *Počátky rekonstrukce bývalého zlatokorunského kláštera v letech 1907 – 1914*, in: Martin Gaži (ed.), *Kláster Zlatá Koruna. Dějiny – památky – lidé*, České Budějovice 2007, s. 347 – 356.
- BEZECNÝ, Zdeněk, *Příliš uzavřená společnost. Orličtí Schwarzenbergové a šlechtická společnost v Čechách v druhé polovině 19. a na počátku 20. století*, České Budějovice 2005.
- BEZECNÝ, Zdeněk, *Schwarzenbergové a jejich Orlík*, Jihočeský sborník historický 68, 1999, s. 129 – 146.
- BEZECNÝ, Zdeněk, *Šlechta a umění v 2. polovině 19. století*, in: Kristina Kaiserová – Ivan Martinovský (edd.), *Umění a veřejnost v 19. století*, Plzeň 1998, s. 105 – 110.
- BIEN, Heinz, *Residenz der Romantik*, München 1970.
- BLAŽÍČKOVÁ-HOROVÁ, Naděžda (ed.), *Dějiny v obrazech. Historické náměty v umění 19. století v Čechách*, Praha 1997.
- BRANIŠ, Josef, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Českobudějovickém*, Praha 1900.
- BUBEN, Milan M., *Schwarzenbergové (I. část – primogenitura)*, Rodopisná revue 3, 2001, č. 2, s. 5 – 16.
- BUBEN, Milan M., *Schwarzenbergové (II. část – sekundogenitura)*, Rodopisná revue 3, 2001, č. 3, s. 1 – 7.
- BUQUOY(OVÁ), Margarete, *Hrabě Jan Buquoy, sociální reformátor doby osvícenství*, Feldkirchen – Westerham 2004.
- BURKE, Peter, *Francouzská revoluce v dějepisectví. Škola Annales (1929 – 1989)*, Praha 2004.
- BŮŽEK, Václav, *Aristokratický dvůr a rezidenční město (Český Krumlov mezi 16. a 18. stoletím)*, in: Václav Bůžek (ed.), *Život na dvorech barokních velmožů*, České Budějovice 1996 (= Opera historica 5), s. 365 – 398.
- BŮŽEK, Václav – HRDLÍČKA, Josef – KRÁL, Pavel – VYBÍRAL, Zdeněk, *Věk urozených. Šlechta českých zemí na prahu novověku*, Praha – Litomyšl 2002.
- BŮŽEK, Václav – KRÁL, Pavel, *Carpe diem versus Memento mori. K výzdobě Rytířského sálu na Rožmberku jako obrazu myšlení Jana Zrinského ze Serynu*, in: *Zlatý věk Českokrumlovska 1550 – 1620*, Český Krumlov 2002, s. 77 – 91.
- BŮŽEK, Václav – KRÁL, Pavel (edd.), *Paměť urozenosti*, Praha 2007.
- CECHNER, Antonín, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Kaplickém*, Praha 1921.

- CERMAN, Ivo, *Chotkové. Příběh úřednické šlechty*, Praha 2008.
- ČÁSOVÁ, Jitka, *Hrad Rožmberk*, b.m., b.d.
- ČORNEJ, Petr, *Lipanské ozvěny*, Praha 1995.
- Dějiny výtvarného umění III/1 – 2 (1790 – 1890)*, Praha 2001.
- Dein Traum vom Glück*, Wien 1996.
- DĚTÁK, Jaroslav, *Zámek Hluboká a okolí*, Praha 1963.
- DVOŘÁKOVÁ, Marcela, *Orlík*, b.m. 1993.
- Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*, Praha 2004.
- ENGLBRECHTOVÁ, Jana, *Jindřichův Hradec: hrad a zámek*, České Budějovice 1995.
- FIALA, Milan – STELLNER, František – ŽUPANIČ, Jan, *Encyklopedie knížecích rodů zemí Koruny české*, Praha 2001.
- FLAŠKOVÁ, Zdena, *Český Krumlov: historická část města, hrad a zámek*, České Budějovice 2002.
- GALANDAUER, Jan, *2. 7. 1917. Bitva u Zborova*, Praha 2002.
- GAŽI, Martin (ed.), *Schwarzenbergové v české a střeoevropské kulturní historii*, České Budějovice 2008.
- Gartenkunst*, München 1966.
- GELLNER, František, *Vášeň, co do rána zchladne*, Praha 2002.
- GODSEY, William D., *Quartering and Kinship: The social composition of the Habsburg Aristocracy in the Dualist Era*, *Journal of Modern History* 71, 1999, s. 56 – 104.
- HAMANN(OVÁ), Brigitte, *Bertha von Suttner. Život pro mír*, Praha 2006.
- HANESCH, Josef, *Karel I. Filip kníže Schwarzenberg: polní maršál*, České Budějovice 2003.
- HEIKE, Karel, *České zámecké parky a jejich dřeviny*, Praha 1984.
- HILMERA, Jiří, *Jindřichův Hradec: městská památková rezervace a státní zámek*, Praha 1957.
- HIRSCH, Ernst, *Graf Georg Buquoy (1781 – 1851). Ein vergessener Goetheanist*, Wien 1975.
- HOJDA, Zdeněk – POKORNÝ, Jiří, *Pomníky a zapomínky*, Praha – Litomyšl 1996.
- HOYER, Ivan, *O slavných štvanicích v jemčinské oboře na Jindřichohradecku*, *Výběr – časopis pro historii a vlastivědu jižních Čech* 9, 1972, s. 145 – 148.
- HOFFMANNOVÁ, Jaroslava – PRAŽÁKOVÁ, Jana, *Biografický slovník archivářů českých zemí*, Praha 2000.

- HOFMAN, Ješek, *Pražské novogotické stavby profánní*, Památky archeologické 69 – 70, 1922 – 1923, s. 69 – 87.
- HOWARD, Peter, *Heritage. Management, Interpretation, Identity*, London – New York 2003.
- HRADECKÝ, Adolf, *Evžen Karel Černín z Chudenic, jeho živo, dílo a odkaz*, Jindřichův Hradec 1997.
- HRBATA, Zdeněk – PROCHÁZKA, Milan (edd.), *Český historismus v evropském kontextu*, Pardubice 1993.
- HUE-TAM, Ho Tai, *Remembered Realms. Pierre Nora and French National Memory*, The American Historical Review 106, 2008, s. 906 – 922.
- CHALINE, Olivier, *La bataille de la Montagne Blanche (8 novembre 1620). Un mystique chez les querriers*, Paris 1999.
- JANÁK, Ladislav, *Hrad Zvíkov. Dějiny a popis s 11 původními obrázky*, Milevsko 1931.
- JIRÁSEK, Alois, *Zahořanský hon – Učitelství – V pekle – Mudrcové*, Praha 1972.
- JIRÁSKO, Luděk, *Jindřichův Hradec: hrad a zámek*, Praha 1994.
- KALISTA, Zdeněk, *Diviš Černín*, Praha 1932.
- KALISTA, Zdeněk, *Humprecht Jan Černín jako mecenáš a podporovatel výtvarných umění v době své benátské ambassady 1660 až 1663*, Památky archeologické 75 – 77, 1928 – 1930, s. 53 – 78.
- KALISTA, Zdeněk, *Mládí Humprechta Jana Černína z Chudenic. Zrození barokního kavalíra*, Praha 1932.
- KALNÝ, Adolf, *Die Buquoyos im Gratzener Gebiet nach der Etablierung im böhmischen Milieu 1620 – 1800*, in: Václav Bůžek (ed.), *Spojující a rozdělující na hranici – Verbindendes und Trennendes na der Grenze*, České Budějovice 1992 (= Opera historica 2), s. 68 - 70.
- KALNÝ, Adolf, *Rodinný archiv Buquoyů (geneze, zpracování)*, Archivní časopis 43/2, 1993, s. 88 – 93.
- KALNÝ, Adolf, *Státní zámek Třeboň*, České Budějovice 1980.
- KALNÝ, Adolf, *Třeboň: město a zámek, příroda na Třeboňsku*, České Budějovice 1997.
- KALNÝ, Adolf, *Vývoj parků a zahrad v Nových Hradech v jižních Čechách*, Jihočeský sborník historický 63, 1994, s. 50 – 60.
- KICLOVÁ, Renata, *Jindřichův Hradec: hrad a zámek, historické město a okolí*, České Budějovice 2002.
- KOBLASA, Pavel, *Buquoyové: Stručné dějiny rodu*, České Budějovice 2002.

- KOBLASA, Pavel, *Czerninové z Chudenic: stručné dějiny rodu a schematismus rodových panství*, České Budějovice 2000.
- KOBLASA, Pavel, *Hrabě Eugen Czernin, aristokrat a lidumil*, České Budějovice 1998.
- KOBLASA, Pavel, *Nové Hrady*, České Budějovice 1999.
- KOBLASA, Pavel, *O majetkových poměrech hrabat Czerninů z Chudenic*, Rodopisná revue 2, 2000, č. 2, s. 4 – 5.
- KOBLASA, Pavel, *Příspěvek k dějinám rodu hrabat Czerninů z Chudenic*, Rodopisná revue 2, 2000, č. 1, s. 4 – 5.
- KOBLASA, Pavel, *Zpráva o zapomenutém malíři – Jan See*, Výběr – časopis pro historii a vlastivědu jižních Čech 34, 1997, s. 140 – 142.
- Komenského slovník naučný I - X*, Praha 1937 – 1938.
- KOSTKA, Jiří, *Orlík*, České Budějovice 1962.
- KOSTKA, Jiří, *Orlík. Státní hrad a okolí*, Praha 1956.
- KOTOUN, František – LEGO, František, *Jindřichův Hradec a jeho okolí*, Praha b.d.
- KRÁL, Pavel, *Mezi životem a smrtí. Testamenty české šlechty v letech 1550 – 1650*, České Budějovice 2004,
- KRÁL, Pavel, *Smrt a pohřby české šlechty na počátku novověku*, České Budějovice 2004.
- KRAMÁŘ, Vincent, *Architektura v devatenáctém století*, Památky archeologické 61, 1914, s. 99 – 104; 209 – 221.
- KRČÁLOVÁ, Jarmila, *Jindřichův Hradec: státní zámek a památky v okolí*, Praha 1959.
- KROUPA, Jiří, *Alchymie štěstí. Pozdní osvícenství a moravská společnost 1770 – 1810*, Brno 1987.
- KŘÍŽOVÁ, Květa, *Josef Schütz ((1774 – 1851). Zapomenutý kreslíř a památkář*, Památky a příroda 16, 1991, s. 203 – 208.
- KŘÍŽOVÁ, Květa, *Šlechtický interiér 19. století v dobových vyobrazeních ze zámeckých sbírek*, Praha 1993.
- KŘÍŽOVÁ, Květa, *Zobrazení historických interiérů vídeňských interiérů a rezidencí v našich sbírkách*, Zprávy památkové péče 52, 1992, s. 1 – 8.
- KŘÍŽOVÁ, Květa, *Z obrazové sbírky na zámku Orlík*, Památky a příroda 10, 1985, s. 131 – 142.
- KUBÍKOVÁ, Anna, *Českokrumlovský hrad a zámek – etapy vývoje od 16. století*, Obnovená Tradice 4, 1994, č. 10, s. 3 – 4.

- KUBÍKOVÁ, Anna, *Dědictví erbovní světnice na chodbách českokrumlovského zámku*, Obnovená tradice 4, 1994, s. 8 – 9.
- KUBÍKOVÁ, Anna, *Renesanční přestavby českokrumlovského zámku a jeho interiéry*, in: Václav Bůžek (ed.), *Život na dvoře a v rezidenčních městech posledních Rožmberků*, České Budějovice 1993 (= Opera historica 3), s. 367 – 378.
- KUBÍKOVÁ, Anna, *Schwarzenberské hrobky*, Obnovená Tradice 3, 1993, č. 7, s. 1 – 3.
- KURUCOVÁ, Miroslava a kol., *Jiří František Buquoy (1781 – 1851): vědec, vynálezce a podnikatel*, České Budějovice 2008.
- KUSÁK, Dalibor, *Státní zámek Hluboká*, Praha 1983.
- KUTHAN, Jiří – MUCHKA Ivan, *Aristokratická sídla období klasicismu*, Praha 1999.
- KUTHAN, Jiří, *Aristokratická sídla období historismu a romantismu*, Praha 2001.
- KUTHAN, Jiří, *Hluboká: romantická rezidence knížecího rodu Schwarzenbergů*, České Budějovice 1991.
- KUTHAN, Jiří, *Hrad Rožmberk*, České Budějovice 1987.
- KUTNAR, František – MAREK, Jaroslav, *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví*, Praha 1997².
- KYBALOVÁ, Ludmila, *Od empíru k druhému rokoku*, Praha 2004.
- LEDVINKA, Václav, *Rezidence a dvůr Zachariáše z Hradce v Telči*, in: Václav Bůžek (ed.), *Život na dvoře a v rezidenčních městech posledních Rožmberků*, České Budějovice 1993 (= Opera historica 3), s. 199 – 154.
- LEGO, František, *Hradec Jindřichův a jeho okolí*, Praha b.d.
- LEHÁR, Jan – STICH, Alexandr – JANÁČKOVÁ, Jaroslava – HOLÝ, Jiří, *Česká literatura od počátku k dnešku*, Praha 2008.
- LENDEROVÁ Milena, *Deník Gabriely ze Schwarzenbergu, 1840 – 1841*, Jihočeský sborník historický 71, 2002, s. 205 – 233.
- LENDEROVÁ Milena, *Paříž rok 1808. Deník Eleonory ze Schwarzenbergu*, Minulostí Západočeského kraje 33, 1998, s. 161 – 197.
- LENDEROVÁ, Milena, *Svět Paulíny ze Schwarzenbergu (Osobní korespondence jako historický pramen)*, Jihočeský sborník historický 72, 2003, s. 208 – 218.
- LENDEROVÁ, Milena, *Tragický bál. Život a smrt Pavlíny ze Schwarzenbergu*, Praha – Litomyšl 2004.
- LENDEROVÁ, Milena – PLŠKOVÁ, Jarmila (edd.), *Gabriela ze Schwarzenbergu: Krátká cesta životem a Evropou*, Praha 2006.

- MACHO, Peter, *Bohatýr i mučedník. Mýtus Milana Rastislava Štefánika*, Dějiny a současnost 30, 2008, č. 7, s. 14 – 16.
- MACURA, Vladimír, *Šťastný věk. Symboly, emblémy a mýty 1948 – 1989*, Praha 1992.
- MACURA, Vladimír, *Znamení zrodu. České národní obrození jako kulturní typ*, Jinočany 1995.
- MACURA, Vladimír, *Český sen*, Praha 1998.
- MAN, Miloslav, *Cestovní deníky Jiřího Františka Buquoye z cest do Francie a Itálie v letech 1803 až 1805*, České Budějovice 2004. (Diplomová práce Historického ústavu Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích)
- MAREK, Jiří, *Terezino údolí*, České Budějovice 2002.
- MAREŠ, František, *České sklo. Příspěvky k dějinám jeho až do konce XVIII. století se zvláštním ohledem na jižní Čechy*, Praha 1893.
- MAREŠ, František, *Jeho Jasnost kníže Adolf Josef ze Schwarzenbergu*, b.m. 1914.
- MAREŠ, František – SEDLÁČEK, Jan, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Třeboňském*, Praha 1900.
- MARKUS, Antonín, *Rod knížat ze Schwarzenberku*, in: Schwarzenberská ročenka 1935, s. 25 – 85.
- MARKUS, Antonín, *Knížete ze Schwarzenberku zámek Hluboká nad Vltavou a zámek Ohrada s lesním a lovčím museem; stručný přehled dějin a průvodce*, České Budějovice 1936.
- MARKUS, Antonín, *Zámek Hluboká nad Vltavou a zámek Ohrada s lesním a lovčím museem, stručný přehled dějinný a průvodce*, České Budějovice 1934.
- Masarykův slovník naučný I – VII*, Praha 1925 – 1933.
- MAŠEK, Heinrich, *Schloss Frauenberg im südlichen Böhmen und seiner Umgebung: ein Führer für die Besucher von Frauenberg, und kurzgefasse Beschreibung der Sehenswürdigkeiten da selbst, nebst einer Skizze Geschichte des Fürstenhauses Schwarzenberg*, Budweis 1875.
- MAŠEK, Petr, *Modrá krev. Minulost a přítomnost 445 šlechtických rodů v českých zemích*, Praha 2003³.
- MAŠEK, Petr, *Zámecké knihovny v zemích Koruny české*, in: K výzkumu zámeckých, měšťanských a církevních knihoven, České Budějovice 2000 (= Opera romanica 1), s. 43 – 46.
- MAŤA, Petr, *Svět české aristokracie (1500 – 1700)*, Praha 2004.

- MAŘA, Petr, *Zrození tradice (Slavatovské vyústění rožmberského a hradeckého odkazu)*, in: Václav Bůžek (ed.), *Poslední páni z Hradce, České Budějovice 1998 (= Opera historica 6)*, s. 513 – 552.
- MATĚJČEK, Antonín, *Jindřichův Hradec. I, Zámek*, Praha 1917.
- MATĚJČEK, Antonín – TRÍSKA, Karel, *Jindřichův Hradec: zámek a město*, Praha 1944.
- MATOUŠ, František, *Třeboň: městská památková rezervace, zámek a památky v okolí*, Praha 1964.
- MAUR, Eduard, *Paměť hor. Šumava – Říp – Blaník – Hostýn – Radhošť*, Praha 2006.
- MELVILLE, Ralph, *Adel und Revolution. Strukturwandel von Herrschaft und Gesellschaft in Österreich um die Mitte des 19. Jahrhunderts*, Mainz 1998.
- MIXOVÁ, Věra, *Rožmberk: státní hrad a město*, Praha 1952.
- MOLÍK, Jan, *Státní zámek Třeboň*, České Budějovice 1979.
- MUK, Jan, *Jindřichův Hradec: hrad a zámek*, České Budějovice b.d.
- MUK, Jan *Lovčí zámek Jemčina a jeho okolí v minulosti*, Jindřichův Hradec 1939.
- MÜLLER, Jan, *Český Krumlov: hrad a zámek*, Praha 1996.
- MÜLLER Jan, *Pozdně renesanční rezidence pánů z Hradce*, in: Václav Bůžek (ed.), *Poslední páni z Hradce, České Budějovice 1998 (= Opera historica 6)*, s. 91 – 102.
- MŽYKOVÁ, Marie (ed.), *Kamenná kniha. Sborník k romantickému historismu a novogotice*, Sychrov 1997.
- MŽYKOVÁ, Marie, *Romantický historismus, novogotika*, Bítov – Sychrov 1995.
- NĚMEC, Karel, *Dějiny města Horažďovic*, Horažďovice 1936.
- NETKOVÁ, Jarmila, *Státní zámek Orlík nad Vltavou*, České Budějovice 1980.
- NOSTIC-RIENEK, Robert, *Cardinal Schwarzenberg. Ein Lebensbild (im Auftrage seines Nachfolgers)*, Freiburg im Breisgau 1887.
- NOVÁK, Jan Bedřich, *Briefe des Feldmarschalls Fürsten Schwarzenberg an seine Frau*, Wien 1913.
- NOVÁK, Jan Bedřich, *Polní maršál Karel kníže ze Schwarzenberka. Historický portrét podle rodinné korespondence*, Praha 1913.
- NOVÁK, Jan Bedřich, *Ze zápisů posledního „lancknechta“*, ČČH 31, 1925, s. 141 – 163.
- NOVÁK, Josef, *Dějiny bývalé hr[aběcí] Černínské obrazárny na Hradčanech*, Památky archeologické 62, 1915, s. 123 – 141.
- NOVÁK, Josef, *Prameny ke studiu bývalé hr[aběcí] Černínské obrazárny na Hradčanech*, Památky archeologické 62, 1915, s. 208 – 221.

- NOVÁK, Josef, *Slavatové a umění výtvarné*, Památky archeologické 29, 1917, s. 17 – 36.
- NOVÁK, Josef, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Jindřichohradeckém*, Praha 1901, s. 32 – 139.
- NOVOTNÝ, František, *Národní kulturní památka státní hrad Zvíkov*, České Budějovice 1979.
- NOVOTNÝ, František, *Státní zámek Hluboká nad Vltavou*, Praha 1979.
- OLŠÁKOVÁ, Doubravka, *K diskusi o paměti v českém kontextu „druhého života“*, Dějiny – teorie – kritika, 1, 2004, s. 269 – 281.
- Ottův slovník naučný*, Praha 1888 – 1909.
- Park Wilhelmshöhe*, München – Berlin 1962.
- PATOČKA, Jiří – HEŘMANOVÁ, Eva, *Lokální a regionální kultura v České republice. Kulturní prostor, kulturní politika a kulturní dědictví*, Praha 2008.
- PAVLÁTOVÁ, Marie – EHRlich, Marek, *Zahrady a parky jižních Čech*, b.m. 2004.
- PETRASOVÁ, Eva, *František Tkadlík*, Praha 1960.
- Pohledy do interiérů XIX. století ze sbírek UPM v Praze*, Praha 1993.
- POCHE, Emanuel a kol., *Umělecké památky Čech 1 – 4*, Praha 1977 – 1982.
- POLLEROß, Friedrich, *Adelige Repräsentation in Architektur und bildender Kunst vom 16. bis zum 18. Jahrhundert in Ostösterreich*, in: Václav Bůžek (ed.), *Spojující a rozdělující na hranici – Verbindendes und Trennendes an der Grenze*, České Budějovice 1992 (= Opera historica 2), s. 49 – 59
- POSPÍŠIL, Jan, *Památky Třeboně a okolí*, Třeboň 1911.
- POSPÍŠILOVÁ, Marie, *Historizující zámecký interiér 19. století v Čechách*, Umění 27, 1979, s. 296 – 320.
- POSPÍŠILOVÁ, Marie, *Hluboká*, Praha – České Budějovice 1993.
- POSPÍŠILOVÁ, Marie, *Romantické zámecké interiéry*, Ústí nad Labem 1985.
- POUZAR, Vladimír a kol., *Almanach českých šlechtických rodů*, Praha 2001.
- RENNER, Josef, *Hrad a panství Zvíkov. Náčrt topografický, historický a archeologický*, Písek 1886.
- PRAHL, Roman, *Umění náhrobku v českých zemích 1780 – 1830*, Praha 2004.
- PRAŽÁK, Václav, *Převzetí panství Jindřichův Hradec hrabaty Černíny v roce 1694. Anatomie jednoho rituálu*, in: Václav Bůžek – Jaroslav Dibelka (edd.), *Člověk a sociální skupina ve společnosti raného novověku*, České Budějovice 2007 (= Opera historica 12), s. 159 – 168.
- RAK, Jiří, *Bývali Čechové. Historické mýty a stereotypy*, Praha 1994.

- RÁKOSNÍK, Jakub, *Naše zlatá léta. Mýtus ekonomické vyspělosti první republiky*, Dějiny a současnost 30, 2008, č. 3, s. 14 – 16.
- REIFOVÁ, Martina, *Portrétní práce Franze Schrotzberga pro českou šlechtu*, Brno 2006. (Diplomová práce Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně)
- ROTEKL, Jan, *Šlechtický mecenát v 2. polovině 19. století. Šlechta v Krasoumné jednotě a Společnosti vlasteneckých přátel umění*, České Budějovice 2007. (Diplomová práce Pedagogické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích)
- SAK, Robert, *Der Platz der Schwarzenberger in der tschechischen Politik der zweiten Hälfte des 19. Jahrhunderts*, in: Václav Bůžek (ed.), *Rozdělující a spojující na hranici – Verbindendes und Trennendes an der Grenze*, České Budějovice 1992 (= Opera historica 2), s. 107 – 110.
- SALABA, Josef, *Slavatovská obrazárna*, Památky archeologické 17, 1896 – 1897, s. 709 – 718.
- SCHNITZER, Claudia, *Adlige Selbstbehauptung in einer bürgerlichen Festform. Der Turnierzug des sächsischen Adels im Huldigungszug anlässlich der Wettiner – Jubileum 1889 in Dresden*, in: Katrin Keller – Josef Matzerath (hrsg.), *Geschichte des sächsischen Adels*, Köln – Weimar – Wien 1997.
- Schloß Wilhelmshöhe*, München – Berlin 1962.
- SCHULZ, Gerhard, *Romantika. Dějiny a pojem*, Praha – Litomyšl 1999.
- SCHWARZENBERG, Karl, *Feldmarschall Fürst Schwarzenberg*, Wien 1964.
- SCHWARZENBERG Karl, *Geschichte des reichsständigen Hauses Schwarzenberg*, Neustadt an der Aisch 1963.
- SEDLÁČEK, August, *Hrady, zámky a tvrze Království českého. Díl čtvrtý – Vysočina a Táborsko*, Praha 1995³.
- SEDLÁČEK, August, *Hrady, zámky a tvrze Království českého. Díl devátý – Domažlicko a Klatovsko*, Praha 1996³.
- SEDLÁČEK, August, *Hrady, zámky a tvrze Království českého. Díl jedenáctý – Prácheňsko*, Praha 1997³.
- SEDLÁČEK, August, *Hrady, zámky a tvrze Království českého. Díl sedmý – Písecko*, Praha 1996³.
- SEDLÁČEK, August, *Hrady, zámky a tvrze Království českého. Díl třetí – Budějovsko*, Praha 1994³.
- SEIBT, Ferdinand (ed.), *Böhmen in 19. Jahrhundert*, Mainz 1995.

- Siebmachers grosses und allgemeines Wappenbuch IV. Band 9: der böhmische Adel*, Nürnberg 1886.
- SKÁCEL, Jan, *Doteky*, Praha 2007.
- SLAVÍČEK, Lubomír, „*Sobě, umění, přátelům.*“ *Kapitoly z dějin sběratelství v Čechách a na Moravě 1650 – 1939*, Brno 2007.
- Slovník naučný* I – XII, Praha 1860 – 1890.
- SMÍŠEK, Rostislav, *Leopold I., Markéta Tereza Španělská a Ferdinand z Dietrichsteina. Návštěva císařské rodiny v Mikulově roku 1672 jako prostředek symbolické komunikace*, in: Václav Bůžek – Jaroslav Dibelka (edd.), *Člověk a sociální skupina ve společnosti raného novověku*, České Budějovice 2007 (= *Opera historica* 12), s. 65 – 111.
- SOUKUP, Josef, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Píseckém*, Praha 1910.
- SOUKUPOVÁ, Věra, *Jaroslav Čermák*, Praha 1981.
- STEKL, Hannes, *Österreichisches Aristokratie im Vormärz. Herrschaftsstill und Lebensformen der Fürstenhäuser Liechtenstein und Schwarzenberg*, Wien 1973.
- STÖRIG, Hans Joachim, *Malé dějiny filozofie*, Kostelní Vydří 2000⁷.
- ŠAMÁNKOVÁ, Eva, *Český Krumlov: městská památková rezervace, státní zámek a památky v okolí*, Praha 1961.
- ŠAMÁNKOVÁ, Eva, *Státní hrad a zámek Jindřichův Hradec*, Praha 1980.
- ŠEDIVÝ, Ivan, *T. G. Masaryk: zrozen k mýtu. Chudý chlapec, který se proslavil*, *Dějiny a současnost* 29, 2007, č. 1, s. 14 – 16.
- ŠMÍD, Stanislav, *Státní zámek Hluboká nad Vltavou*, Praha 1993.
- ŠVAŘÍČKOVÁ-SLABÁKOVÁ, Radmila, *O paměti, historii, vědomí a nevědomí*, *Dějiny – teorie – kritika* 4, 2007, s. 232 – 255.
- ŠVAŘÍČKOVÁ-SLABÁKOVÁ, Radmila, *Rodinné strategie šlechty. Mensdorffové-Pouilly v 19. století*, Praha 2007.
- TEICHL, Anton, *Beiträge zur Geschichte der Stadt Gratzen*, Gratzen 1907.
- TEICHL, Anton, *Geschichte der Herrschaft Gratzen mit Zugrundelegung des Urbar vom Jahre 1553*, Gratzen 1899.
- TEICHL, Anton, *Geschichte der Stadt Gratzen*, Gratzen 1888.
- TEPLÝ, František, *Dějiny města Jindřichova Hradce* I/1 – 3, Jindřichův Hradec 1927 – 1935.
- TEPLÝ, František, *Obraz rybníkářství na některých panstvích v Čechách*, Praha 1935:

- TISCHER, František, *Heřman hrabě Černín z Chudenic*, Praha 1903.
- TOMAN, Rolf (ed.), *Neoclassicism and Romanticism. Architecture – Sculpture – Painting – Drawings 1750 – 1848*, Cologne 2000.
- TOMÁŠEK, Libor, *Karel III. Schwarzenberg: k politické činnosti české šlechty v šedesátých letech 19. století*, Jihočeský sborník historický 63, 1994, s. 101 – 114.
- TŘEŠTÍK, Dušan, *Mýty kmene Čechů (7. – 10. století). Tři studie ke „starým pověstem českým“*, Praha 2003.
- TŘEŠTÍK, Dušan, *O dějinách a paměti*, Dějiny – Teorie – Kritika 1, 2004, s. 107 – 113.
- TŘÍSKA, Karel, *Černínský palác v Praze. Stavební dějiny jednoho barokního paláce*, Praha 1940.
- TŘÍSKA, Karel a kol., *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. [V] Jižní Čechy*, Praha 1986.
- TŘÍSKA, Karel, *Zámek a park v Krásném Dvoře*, Časopis Společnosti přátel starožitností českých 61, 1953, s. 157 – 168.
- TŮMA, Michal, *Příběh maškarního sálu v České Krumlově*, České Budějovice 2007.
- TYL, František, *Průvodce po Zvíkově*, Praha 1888.
- ÚCHALOVÁ, Eva, *Česká móda 1870 – 1919. Od valčíku po tango*, Praha 1997.
- ÚCHALOVÁ, Eva, *Česká móda 1780 – 1870. Pro salon i promenádu*, Praha 1999.
- Universum – všeobecná encyklopedie I – X*, Praha 2000 – 2001.
- VALENTA Aleš, *Bankrot Karla Kajetána Buquoye: geneze, průběh, důsledky*, Jihočeský sborník historický 76, 2007, s. 58 – 96.
- VETTER, Stanislav, *Zámek Hluboká*, Praha 1967.
- VLČEK, Pavel, *Ilustrovaná encyklopedie českých zámků*, Praha 1999.
- VONDRA, Jiří, *Hluboká: státní zámek a památky v okolí*, Praha 1961.
- VONDRA, Jiří, *Hluboká: státní zámek a památky v okolí*, Praha 1969.
- VOREL, Petr, *Dvory aristokratických velmožů v Čechách*, in: Václav Bůžek (ed.), *Život na dvoře a v rezidenčních městech posledních Rožmberků*, České Budějovice 1993 (= Opera historica 3), s. 137 – 154.
- VOREL, Petr, *Šlechtická aristokracie barokní doby a její sídla ve východních Čechách*, in: Václav Bůžek (ed.), *Život na dvorech barokní šlechty*, České Budějovice 1996 (= Opera historica 5), s. 335 – 364.
- Vůdce okolím Jindřichohradeckým*, Jindřichův Hradec 1893.
- VYBÍRAL, Jindřich, *Česká architektura na prahu moderní doby. Devatenáct esejů o devatenáctém století*, Praha 2002.

- VYBÍRAL, Jindřich, *Století dědiců a zakladatelů. Architektura jižních Čech období historismu*, Praha 1999.
- WAGNER(OVÁ)-RIEGER(OVÁ), Renate, *Das Haus der österreichischen Akademie der Wissenschaften*, Wien – Köln – Graz 1970.
- WAGNER(OVÁ)-RIEGER(OVÁ), Renate – Krause, Walter, *Historismus und Schloßbau*, München 1975.
- WAGNER(OVÁ)-RIEGER(OVÁ), Renate, *Wiens Architektur im 19. Jahrhundert*, Wien 1970.
- WALTENBERGER, Hannes, *Ortkunde von Rosenberg*, Kaplitz 1908.
- WEYHE-EIMKE, Arnold von, *Karl Bonaventura von Longueval, Grafe von Buquoy, Retter der Habsburgisch – Oesterreichischen Monarchie. Eine Episode aus dem 30-jährigen Kriege*, Wien 1876.
- WIRTH, Zdeněk – MATĚJČEK, Antonín, *Česká architektura 1800 – 1900*, Praha 1922.
- Zahrady a parky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Praha 1999.
- ZÁLOHA, Jiří, *Adolf Josef ze Schwarzenberku*, *Obnovená Tradice* 5, 1995, č. 11, s. 23.
- ZÁLOHA, Jiří, *Eleonora ze Schwarzenbergu*, *Obnovená Tradice* 4, 1994, č. 9, s. 6 – 7.
- ZÁLOHA, Jiří, *Jan Adolf ze Schwarzenberku*, *Obnovená Tradice* 4, 1994, č. 9, s. 5 – 6.
- ZÁLOHA, Jiří, *Jan Nepomuk ze Schwarzenberku*, *Obnovená Tradice* 3, 1993, č. 8, s. 17 – 18.
- ZÁLOHA, Jiří, *Schwarzenberkové na Českém Krumlově*, *Obnovená Tradice* 4, 1994, č. 10, s. 1 – 3.
- ZÁLOHA, Jiří, *Státní hrad a zámek Český Krumlov*, Praha 1991.
- ZÁLOHA, Jiří, *Státní zámek Český Krumlov*, Praha 1982.
- ZÁLOHA, Jiří, *Stručné dějiny rodu knížat ze Schwarzenberga*, Hluboká b.d.
- ZATLOUKAL, Pavel, *Příběhy z dlouhého století. Architektura let 1750 – 1918 na Moravě a ve Slezsku*, Olomouc 2002.

Přílohy

Seznam obrazových příloh

- Obr. 1: *Barokní zámek Červený Dvůr uprostřed proslulého parku* (foto Hana Rudová)
- Obr. 2: *Zámek Hluboká nad Vltavou, symbol českého romantického historismu* (foto Hana Rudová)
- Obr. 3: *Vstup do zámku v Hluboké nad Vltavou* (foto Hana Rudová)
- Obr. 4: *Jihozápadní fasáda hlubockého zámku* (foto Hana Rudová)
- Obr. 5: *Zahradní průčelí zámku s litinovou terasou* (foto Hana Rudová)
- Obr. 6: *Karl Zenker: Schodišťová hala* [převzato z práce Jiří KUTHAN, *Zámek Hluboká nad Vltavou, romantická rezidence knížecího rodu Schwarzenbergů*, České Budějovice 1991, nestr.]
- Obr. 7: *Karl Zenker: Ranní salon* [převzato z publikace Martin GAŽI (ed.), *Schwarzenbergové v české a střeoevropské kulturní historii*, České Budějovice 2008, s. 316]
- Obr. 8: *Hrobka schwarzenberské primogenitury v Třeboni-Domaníně* (foto Hana Rudová)
- Obr. 9: *Hrobka schwarzenberské sekundogenitury v orlickém parku* (foto Hana Rudová)
- Obr. 10: *Zámek Orlík nad Vltavou, sídlo schwarzenberské sekundogenitury* (foto Hana Rudová)
- Obr. 11: *Dobová pohlednice zachycující Orlík nad Vltavou před vznikem přehradní nádrže*
- Obr. 12: *Empírový zámek v Nových Hradech* (foto Hana Rudová)
- Obr. 13: *Anonym: Salon zámku v Nových Hradech* [převzato z knihy Květa KRÍŽOVÁ, *Šlechtický interiér 19. století v dobových vyobrazeních ze zámeckých sbírek*, Praha 1993, s. 181]
- Obr. 14: *Starý hrad v Nových Hradech* (foto Hana Rudová)
- Obr. 15: *Bedřich Ströbel: Rodinný archiv Buquoyů v Nových Hradech* [převzato z knihy Květa KRÍŽOVÁ, *Šlechtický interiér 19. století v dobových vyobrazeních ze zámeckých sbírek*, Praha 1993, s. 33]
- Obr. 16: *Jiří Jan Buquoy* (SOA Třeboň, RA Buquoyů, Pozůstalost Jiřího Jana Buquoye, inv. č. 1119, sign. 263.130, kart. 223)

- Obr. 17: *Jiří Jan Buquoy: Zámek Muskau v Prusku* (SOA Třeboň, RA Buquoyů, oddíl Grafika, kresby akvarely, 1 obal s 89 kresbami a skicami Jiřího Jana hraběte Buquoye s nejrůznějšími náměty, inv. č. 551)
- Obr. 18: *Jiří Jan Buquoy: Krajina s vodopádem* (SOA Třeboň, RA Buquoyů, oddíl Grafika, kresby akvarely, 1 obal s 89 kresbami a skicami Jiřího Jana hraběte Buquoye s nejrůznějšími náměty, inv. č. 551)
- Obr. 19: *Jiří Jan Buquoy: Křižák* (SOA Třeboň, RA Buquoyů, Pozůstalost Jiřího Jana Buquoye, Skicáře, malířské předlohy a kopie, inv. č. 1099, sign. 263.102, kart. 228)
- Obr. 20: *Jiří Jan Buquoy: Hlava Panny Marie* (SOA Třeboň, RA Buquoyů, Pozůstalost Jiřího Jana Buquoye, Skicáře, malířské předlohy a kopie, inv. č. 1099, sign. 263.102, kart. 228).
- Obr. 21: *Cottage s věží Jakobínkou v areálu horního hradu v Rožmberku nad Vltavou* (SOA Třeboň, RA Buquoyů, oddíl Fotografie, Fotografie hradu a zámku v Rožmberku nad Vltavou, inv. č. 1371, sign. 281.7)
- Obr. 22: *Hrad v Rožmberku nad Vltavou na počátku 20. století* (SOA Třeboň, RA Buquoyů, oddíl Fotografie, Fotografie hradu a zámku v Rožmberku nad Vltavou, inv. č. 1371, sign. 281.7)
- Obr. 23: *Schodišťová hala v dolním hradu v Rožmberku nad Vltavou* (foto Hana Rudová)
- Obr. 24: *Gryf držící v tlapách erb Terezie z Oettingen-Wallersteinu, manželky stavebníka* (foto Hana Rudová)
- Obr. 25: *Pohled do Křižácké galerie v Rožmberku nad Vltavou* (foto Hana Rudová)
- Obr. 26: *Návrh vitrážového okna pro Křižáckou galerii v Rožmberku nad Vltavou* (SOA Třeboň, RA Buquoyů, oddíl Generalia, Malované a kreslené rodové znaky Buquoyů a aliancí na hradech a zámcích v Nových Hradech a Rožmberku nad Vltavou, inv. č. 47, sign. 202.2, kart. 7)
- Obr. 27: *Současný stav vitrážového okna v Křižácké galerii v Rožmberku nad Vltavou* (foto Hana Rudová)
- Obr. 28: *Návrh vitrážového okna pro Křižáckou galerii v Rožmberku nad Vltavou* (SOA Třeboň, RA Buquoyů, oddíl Generalia, Malované a kreslené rodové znaky Buquoyů a aliancí na hradech a zámcích v Nových Hradech a Rožmberku nad Vltavou, inv. č. 47, sign. 202.2, kart. 7)
- Obr. 29: *Současný stav vitrážového okna v Křižácké galerii v Rožmberku nad Vltavou* (foto Hana Rudová)

- Obr. 30: *Pohled do Rožmberské síně* (foto Hana Rudová)
- Obr. 31: *Vitrážové okno s erbem Viléma z Rožmberka a erbem jeho druhé manželky Sofie Braniborské v Rožmberské síni v Rožmberku nad Vltavou* (foto Hana Rudová)
- Obr. 32: *Rytířský sál v Rožmberku nad Vltavou* (foto Hana Rudová)
- Obr. 33 a 34: *Rytířský sál v Rožmberku nad Vltavou: Vitrážová okna se znaky Longueval-Buquoyů a erby spřízněných rodin* (foto Hana Rudová)
- Obr. 35: *Pohled do Pokoje Karla Bonaventury* (foto Hana Rudová)
- Obr. 36: *Pohled do Maxmiliánovy ložnice* (foto Hana Rudová)
- Obr. 37: *Dřevěný reliéf s draky a erbem Buquoyů v Pokoji Karla Alberta v Rožmberku nad Vltavou* (foto Hana Rudová)
- Obr. 38: *Fresková výzdoba stropu s červeným drakem, erbovním zvířetem prvních Longuevalů, v Pokoji Karla Alberta v Rožmberku nad Vltavou* (foto Hana Rudová)
- Obr. 39: *Pohled do Knížecího pokoje v Rožmberku nad Vltavou* (foto Hana Rudová)
- Obr. 40: *Karel Bonaventura Buquoy* (SOA Třeboň, RA Buquoyů, Pozůstalost Karla Bonaventury Buquoye, Podobenka a životopis Karla Buquoye, inv. č. 1236, sign. 266.230, kart. 266)
- Obr. 41: *Ferdinand Buquoy* (SOA Třeboň, RA Buquoyů, Pozůstalost Ferdinanda Buquoye, Ilustrační materiál, inv. č. 1315, sign. 269.24, kart. 269)
- Obr. 42: *Návrh pohřební kaple v Nových Hradech* (SOA Třeboň, RA Buquoyů, Plány buquoyenské hrobky v Nových Hradech, inv. č. 628, sign. 207.28)
- Obr. 43: *Buquoyská hrobka v roce 1905* (SOA Třeboň, RA Buquoyů, oddíl Generalia, Stavba buquoyenské hrobky v Nových Hradech, inv. č. 222, sign. 205.16, kart. 63, fol. 4)
- Obr. 44: *Rodinná hrobka v současnosti* (foto Hana Rudová)
- Obr. 45: *Hauenstein v první polovině 20. století*
- Obr. 46: *Současný stav Hauensteinu* (foto Miroslav Kočí)
- Obr. 47: *Barokní zámek Krásný Dvůr* (foto Miroslav Kočí)
- Obr. 48: *Gotický templ v parku Krásný Dvůr* (foto Miroslav Kočí)
- Obr. 49: *Antikizující Gloriet v parku Krásný Dvůr* (foto Miroslav Kočí)
- Obr. 50: *Barokní zámek v Petrohradě* (foto Hana Rudová)
- Obr. 51: *Zámek v Petrohradu na počátku 20. století (po pravé straně historizující křídlo vystavěné za Evžena I. Czernina*
- Obr. 52: *Zámek Lázeň v Chudenicích na dobové pohlednici ze čtyřicátých let 20. století*

- Obr. 53: *Anonym: Pokoj Černínů na zámku Lázeň v Chudenicích* [převzato z knihy Květa KRÍŽOVÁ, *Šlechtický interiér 19. století v dobových vyobrazení ze zámeckých sbírek*, Praha 1993, s. 75]
- Obr. 54: *Pohled na jindřichohradecký hrad a zámek přes rybník Malý Vajgar* (foto Hana Rudová)
- Obr. 55: *Pohled na hrad a zámek v Jindřichově Hradci od severu* (foto Hana Rudová)
- Obr. 56: *Adamovo stavení, stavebně nejmladší část jindřichohradeckého zámku* (foto Hana Rudová)
- Obr. 57: *Adamovo stavení* (foto Hana Rudová)
- Obr. 58: *Velké arkády na zámku v Jindřichově Hradci* (foto Hana Rudová)
- Obr. 59: *Trakt s Rytířským sálem a Malé arkády v areálu jindřichohradeckého zámku* (foto Hana Rudová)
- Obr. 60: *Gotický palác v Jindřichově Hradci* (foto Hana Rudová)
- Obr. 61: *Hradní kaple sv. Ducha* (foto Hana Rudová)
- Obr. 62: *Rondel v jindřichohradecké zámecké zahradě* (foto Hana Rudová)
- Obr. 63: *Kostel svatého Jakuba ukončuje křížovou cestu začínající u zámku v Jindřichově Hradci (v popředí kaplička s jedním zastavením)* (foto Hana Rudová)
- Obr. 64: *Novogotický kostel svatého Jakuba s černínskou hrobkou v Jindřichově Hradci* (foto Hana Rudová)
- Obr. 65: *Průčelí kostela svatého Jakuba* (foto Hana Rudová)
- Obr. 66: *Vstup do černínské hrobky* (foto Hana Rudová)

Obrazové přílohy

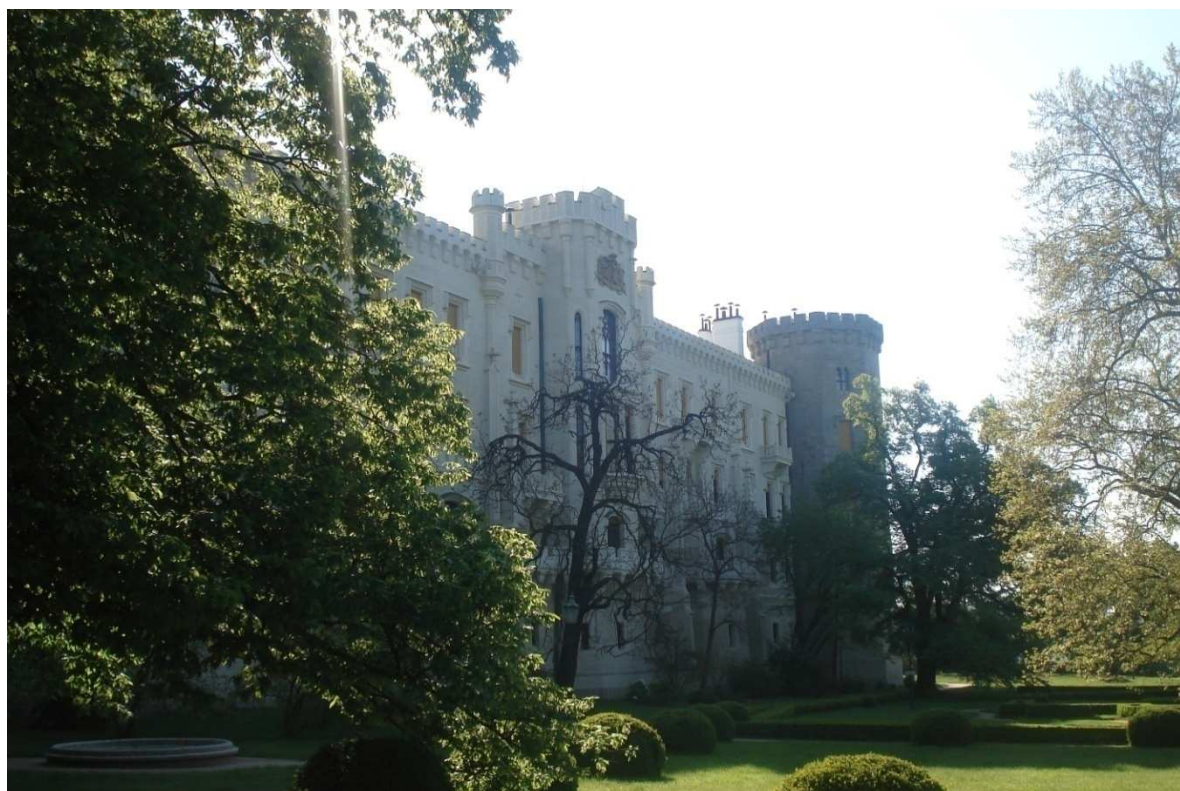
Obr. 1: *Barokní zámek Červený Dvůr uprostřed proslulého parku*

Obr. 2: *Zámek Hluboká nad Vltavou, symbol českého romantického historismu*

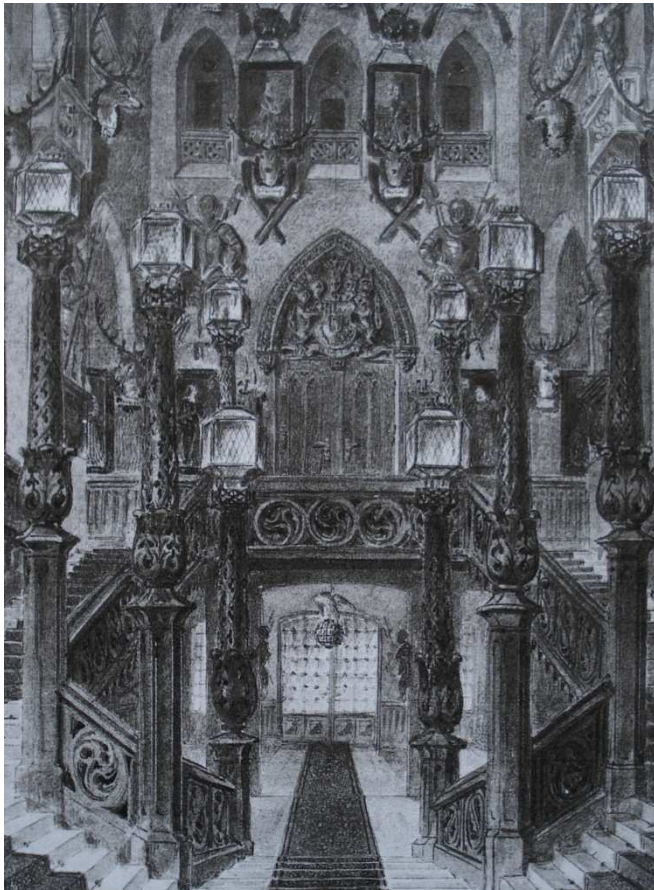
Obr. 3: *Vstup do zámku v Hluboké nad Vltavou*

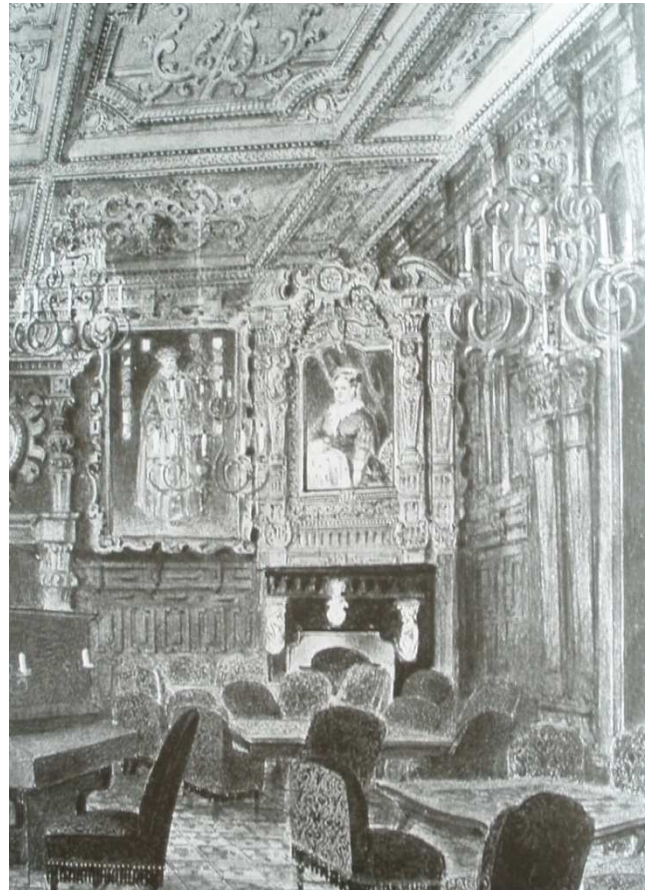
Obr. 4: *Jihozápadní fasáda hlubokého zámku*

Obr. 5: Zahradní průčelí zámku s litinovou terasou

Obr. 6: Karl Zenker: Schodišřová hala

Obr. 7: Karl Zenker: Ranní salon

Obr. 8: *Hrobka schwarzenberské primogenitury v Třeboní-Domaníně*

Obr. 9: *Hrobka schwarzenberské sekundogenitury v orlickém parku*

Obr. 10: Zámek Orlík nad Vltavou, sídlo schwarzenberský sekundogenitury

Obr. 11: Dobová pohlednice zachycující Orlík nad Vltavou před vznikem přehradní nádrže

Obr. 12: *Empírový zámek v Nových Hradech*

Obr. 13: *Anonym: Salon na zámku v Nových Hradech*

Obr. 14: *Starý hrad v Nových Hradech*

Obr. 15: *Bedřich Ströbel: Rodinný archiv Buquoyů v hradě Nové Hradce*

Obr. 16: *Jiří Jan Buquoy*

Obr. 17: *Jiří Jan Buquoy: Zámek Muskau v Prusku*

Obr. 18: Jiří Jan Buquoy: Krajina s vodopádem

Obr. 19: Jiří Jan Buquoy: Křižák

Obr. 20: Jiří Jan Buquoy: Hlava Panny Marie

Obr. 21: Cottage s věží Jakobínkou v areálu horního hradu v Rožmberku nad Vltavou

Obr. 22: Hrad v Rožmberku nad Vltavou na počátku 20. století

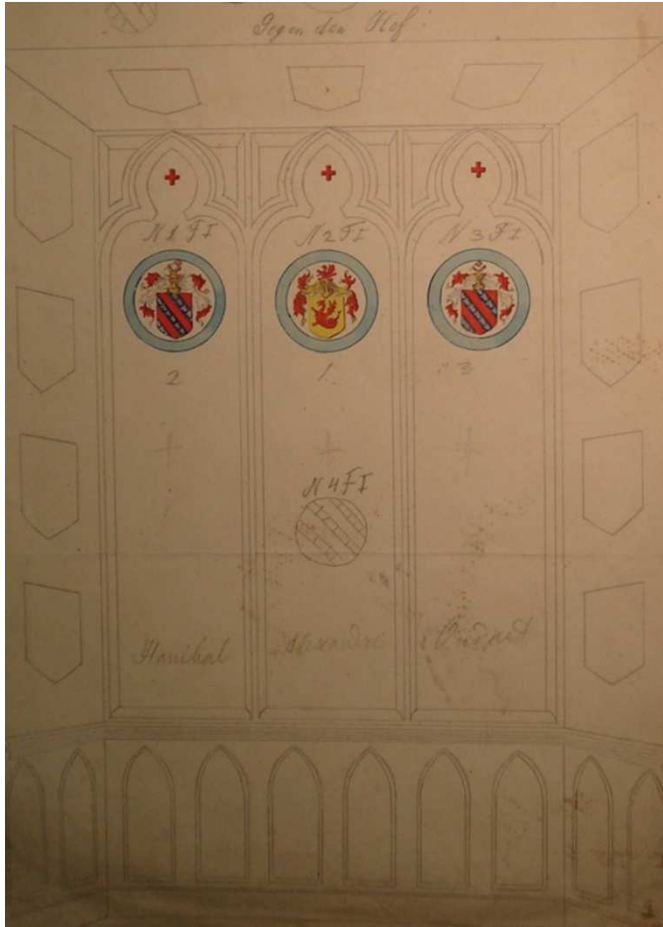
Obr. 23: Schodišťová hala v dolním hradu v Rožmberku nad Vltavou

Obr. 24: Gryf držící v tlapách erb Terezie Sofie z Oettingen-Wallersteinu, manželky stavebníka

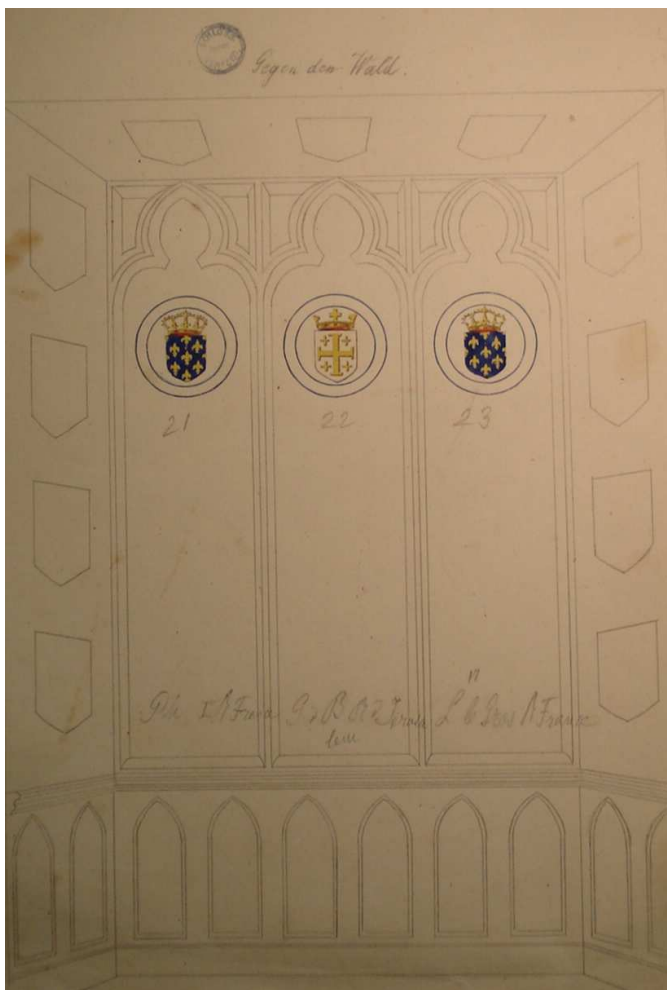
Obr. 25: Pohled do Křižácké galerie v Rožmberku nad Vltavou

Obr. 26: *Návrh vitrážového okna pro Křížáckou galerii v Rožmberku nad Vltavou*

Obr. 27 : *Současný stav vitrážového okna v Křížácké galerii v Rožmberku nad Vltavou*

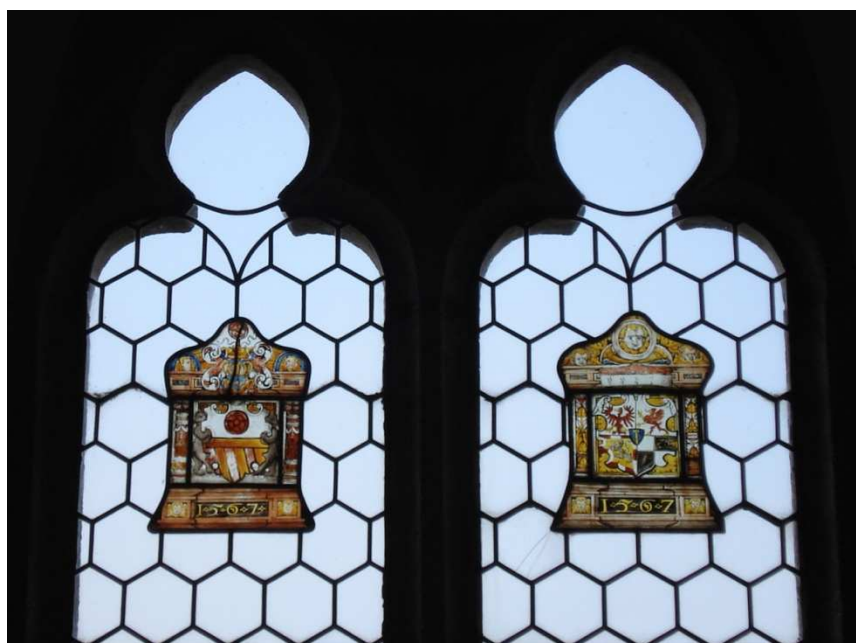
Obr. 28: Návrh vitrážového okna pro Křižáckou galerii v Rožmberku nad Vltavou

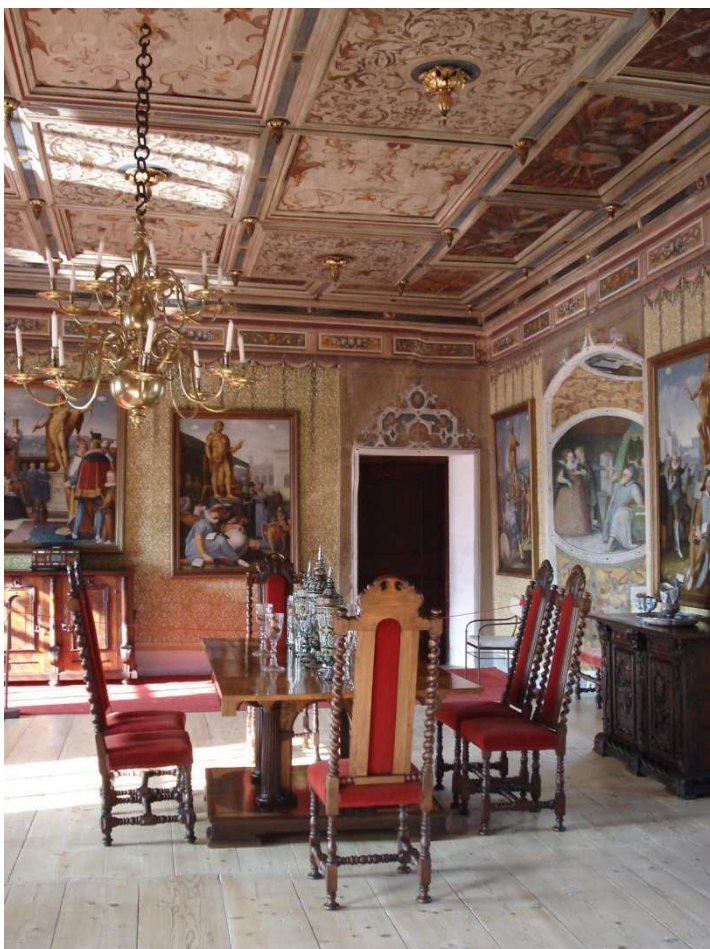
Obr. 29: Současný stav vitrážového okna v Křižácké galerii v Rožmberku nad Vltavou

Obr. 30: *Pohled do Rožmberské síně*

Obr. 31: *Vitrážové okno s erbem Viléma z Rožmberka a erbem jeho druhé manželky Sofie Braniborské v Rožmberské síni v Rožmberku nad Vltavou*

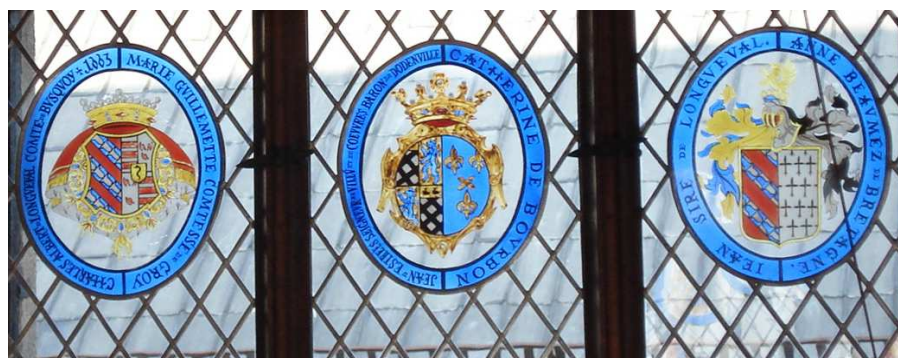

Obr. 32 : Rytířský sál v Rožmberku nad Vltavou

Rytířský sál v Rožmberku nad Vltavou: Vitrážová okna se znaky Longueval-Buquoyů a erby spřízněných rodin

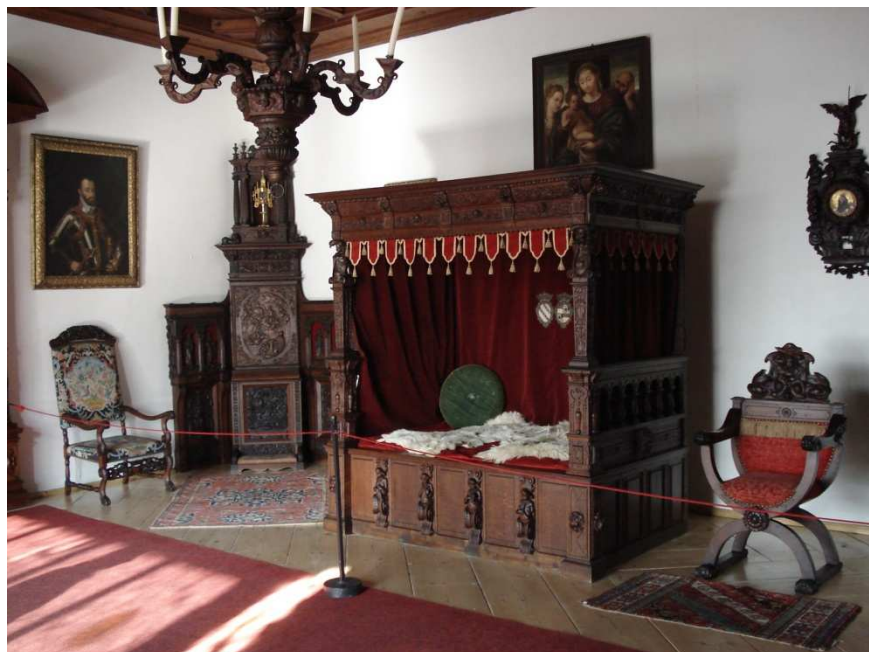
Obr. 33

Obr. 34

Obr. 35: Pohled do Pokoje Karla Bonaventury

Obr. 36: Pohled do Maxmiliánovy ložnice

Obr. 37: Dřevěný reliéf s draky a erbem Buquoyů v Pokoji Karla Alberta v Rožmberku nad Vltavou

Obr. 38: Fresková výzdoba stropu s červeným drakem, erbovním zvířetem prvních Longuevalů, v Pokoji Karla Alberta v Rožmberku nad Vltavou

Obr. 39: Pohled do Knížecího pokoje v Rožmberku nad Vltavou

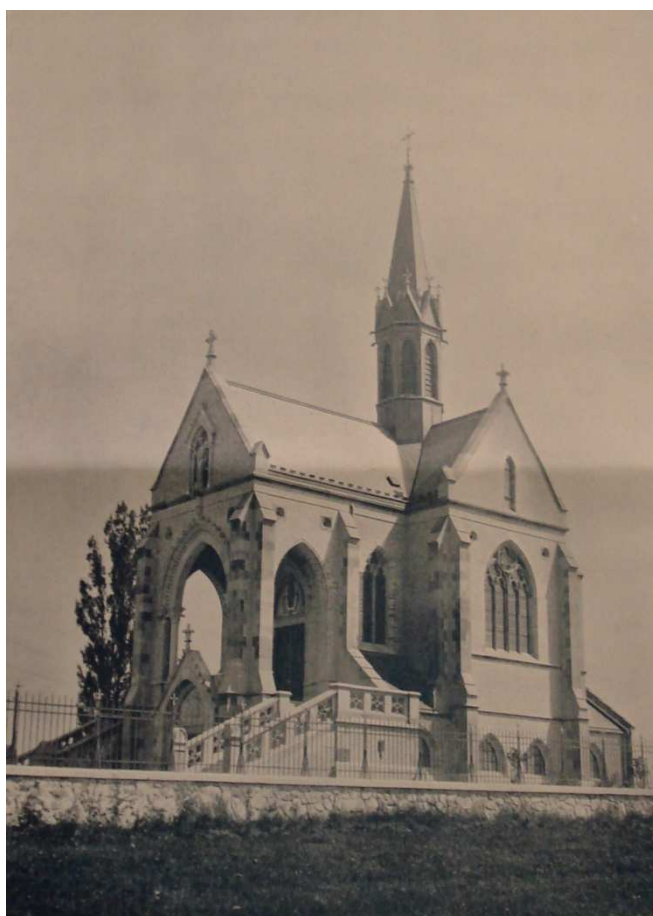
Obr. 40: *Karel Bonaventura Buquoy*

Obr. 41: *Ferdinand Buquoy*

Obr. 42: *Návrh pohřební kaple v Nových Hradech*

Obr. 43: *Buquoyová hrobka v roce 1905*

Obr. 44: *Rodinná hrobka v současnosti*

Obr. 45: *Hauenstein v první polovině 20. století*

Obr. 46: *Současný stav Hauensteinu*

Obr. 47: Barokní zámek Krásný Dvůr

Obr. 48: Gotický templ v parku Krásný Dvůr

Obr. 49: Antikizující Gloriet v parku Krásný Dvůr

Obr. 50: *Barokní zámek v Petrohradě*

Obr. 51: *Zámek v Petrohradu na počátku 20. století (po pravé straně historizující křídlo vystavěné za Evžena I. Czernina)*

Obr. 52: Zámek Lázeň v Chudenicích na dobové pohlednici ze čtyřicátých let 20. století

Obr. 53: Anonym: Pokoj Černínů na zámku Lázeň v Chudenicích

Obr. 54: Pohled na jindřichohradecký hrad a zámek přes rybník Malý Vajgar

Obr. 55: Pohled hrad a zámek v Jindřichově Hradci od severu

Obr. 56: Adamovo stavení, stavebně nejmladší část jindřichohradeckého zámku

Obr. 57: Adamovo stavení

Obr. 58: *Velké arkády na zámku v Jindřichově Hradci*

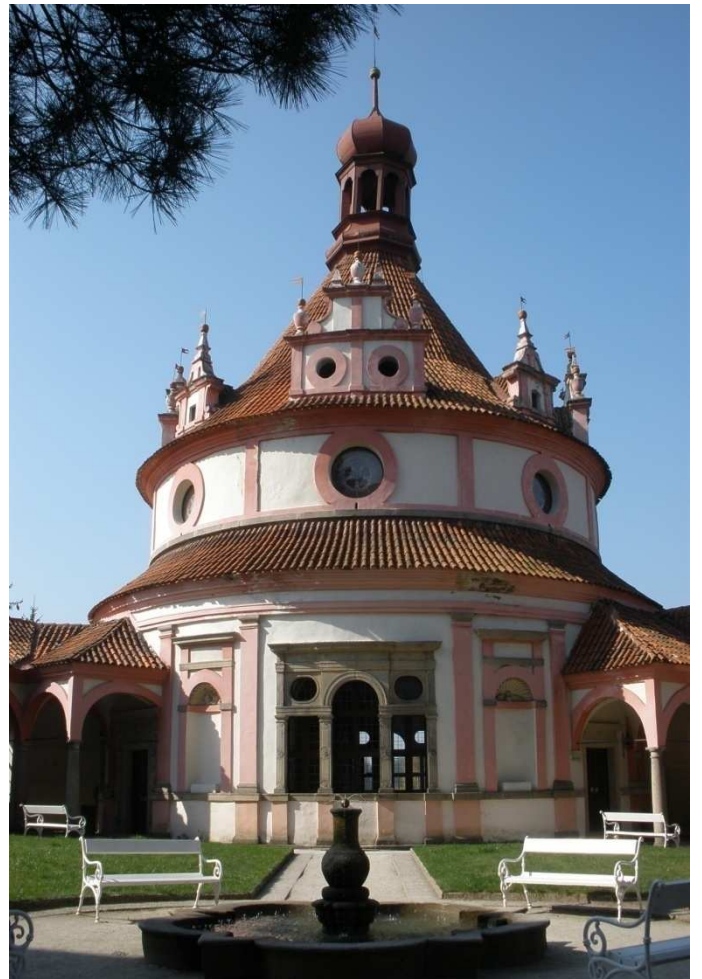
Obr. 59: *Trakt s Rytířským sálem a Malé arkády v areálu jindřichohradeckého zámku*

Obr. 60: *Gotický palác v Jindřichově Hradci*

Obr. 61: *Hradní kaple sv. Ducha*

Obr. 62: *Rondel v jindřichohradecké zámecké zahradě*

Obr. 63: *Kostel svatého Jakuba ukončuje křížovou cestu začínající u zámku v Jindřichově Hradci (v popředí kaplička s jedním zastavením)*

Obr. 64: *Novogotický kostel svatého Jakuba s černínskou hrobkou v Jindřichově Hradci*

Obr. 65: *Průčelí kostela
svatého Jakuba*

Obr. 66: *Vstup do
černínských
hrobek*